

ELS CENTRES
EDUCATIUS D'ELEVADA
COMPLEXITAT DAVANT
LA CRISI DERIVADA DE
LA COVID-19

MAIG 2020

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

ELS CENTRES
EDUCATIUS AMB
ELEVADA
COMPLEXITAT
DAVANT LA CRISI
DERIVADA DE LA
COVID-19

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Síndic de Greuges de Catalunya

1a edició: Maig 2020

Informe sobre els centres educatius amb elevada complexitat davant la crisi derivada de la COVID-19.

Maig 2020

Maquetació: Síndic de Greuges

Foto de coberta: Pixabay

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. ELS CENTRES EDUCATIUS AMB ELEVADA COMPLEXITAT EN EL CONTEXT DE LA SEGREGACIÓ ESCOLAR A CATALUNYA	7
2.1. La presència de centres amb elevada complexitat, com a realitat consolidada	7
2.2. La segregació escolar com a fenomen estructural, amb lleu tendència a la millora però amb fortes desigualtats territorials	13
2.3. Els centres amb elevada complexitat en el marc del Pacte contra la segregació escolar a Catalunya	27
3. L'AMPLIFICACIÓ DE LA COMPLEXITAT EDUCATIVA DELS CENTRES DAVANT LA CRISI DE LA PANDÈMIA DE LA COVID-19	39
3.1. La desigualtat educativa derivada dels efectes de la crisi econòmica sobre les condicions materials de vida de l'alumnat socialment desfavorit	39
3.2. La desigualtat educativa derivada dels efectes de la pobresa sobre les condicions de salut de l'alumnat socialment desfavorit	39
3.3. La desigualtat relacionada amb l'impacte del capital educatiu familiar en l'acompanyament a l'escolaritat en un context de treball a distància o de semipresencialitat	41
3.4. La desigualtat educativa derivada de la bretxa digital	42
4. ELS PRINCIPALS DÈFICITS I NECESSITATS DELS CENTRES AMB ELEVADA COMPLEXITAT DAVANT LA CRISI DE LA COVID-19	45
4.1. La configuració de les plantilles dels centres	45
4.2. L'assignació econòmica als centres amb elevada complexitat	50
4.3. Els ajuts a l'escolaritat	54
4.4. L'accés a dispositius electrònics en un context de treball a distància o de semipresencialitat	61
4.5. L'efecte <i>confinament</i> en l'èxit escolar de l'alumnat socialment desfavorit	63
4.6. L'acompanyament de l'alumnat i de les famílies en un context de treball a distància o de semipresencialitat	65
4.7. El treball dels centres amb elevada complexitat amb els agents educatius de l'entorn ...	68
4.8. La consolidació dels projectes educatius dels centres amb elevada complexitat	71

4.9. L'atenció dels centres concertats amb elevada complexitat72

4.10. La lluita contra la segregació escolar78

5. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS 83

5.1. L'impuls del Pacte contra la segregació escolar a Catalunya per fer front a la crisi de la pandèmia de la COVID-19 83

5.2. L'organització del curs 2020/2021 per gestionar l'efecte confinament derivat de la crisi derivada de la pandèmia de la COVID-19. 86

1. INTRODUCCIÓ

Al llarg dels darrers anys, el Síndic ha alertat sobre els desequilibris existents en la composició social dels centres escolars en nombrosos barris i municipis catalans i, més concretament, sobre la concentració de la complexitat educativa en determinades escoles (en contraposició a la resta d'escoles del mateix territori), i ha intentat situar la lluita contra la segregació escolar al centre de l'agenda política en l'àmbit educatiu.

Amb aquest propòsit, l'any 2016, després de constatar que els nivells de segregació escolar del sistema educatiu no havien minorat en la darrera dècada, el Síndic va presentar al Parlament de Catalunya dos informes extraordinaris sobre aquesta problemàtica, *La segregació escolar a Catalunya (I): la gestió del procés d'admissió d'alumnat*, que analitzava el marge de què disposa el Departament d'Educació per combatre la segregació escolar a partir de la planificació i la gestió del procés de preinscripció i matrícula de l'alumnat als centres, i *La segregació escolar a Catalunya (II): les condicions d'escolarització*, que se centrava a analitzar com les desigualtats entre centres en les condicions que ofereixen als alumnes a l'hora d'escolaritzar-s'hi (costos d'escolarització, projectes educatius de centre, etc.) contribuïen a (re)produir aquest fenomen.

A partir de l'any 2016, el Síndic va impulsar, en col·laboració amb el Departament d'Educació, el Pacte contra la segregació escolar a Catalunya, signat el mes de març de 2019 per la majoria d'ajuntaments de municipis més grans de 10.000 habitants i d'agents de la comunitat educativa. Aquest pacte, pioner a l'Estat espanyol, inclou trenta actuacions i cent vuitanta-nou mesures concretes en nou àmbits que el Departament d'Educació es compromet a implementar, tant com es pugui, durant els pròxims anys. El Pacte també preveu que els ajuntaments que s'hi han adherit també assumeixin durant aquest període l'adopció de les mesures consensuades que pertanyin al seu marc competencial, i també els titulars dels centres concertats.

Alguns dels àmbits d'actuació, que ja s'estan desenvolupant, són l'aprovació d'un nou

decret en el procés d'admissió, les orientacions relacionades amb la programació de l'oferta, la promoció d'acords o pactes locals per assolir una escolarització equilibrada o les campanyes de sensibilització sobre la qualitat del Servei d'Educació de Catalunya, entre d'altres. Totes les propostes estan adreçades al conjunt de centres que integren el Servei d'Educació de Catalunya i parteixen de la necessitat d'incrementar el pressupost en educació entorn del 6% del PIB, d'acord amb el que estableix la LEC.

Precisament, el mateix Pacte també preveu un àmbit d'actuació relacionat amb el suport als centres amb elevada complexitat, que tenen més dificultats, atesa la seva composició social, a l'hora de garantir l'exercici efectiu del dret a l'educació en igualtat d'oportunitats, protegit per la Convenció de les Nacions Unides dels drets dels infants i per la legislació en matèria d'educació.

Cal recordar que, si bé afecta tots els grups socials, i té costos per al conjunt de la societat perquè té efectes negatius sobre el rendiment escolar del sistema educatiu i sobre la convivència i la cohesió social present i futura, la segregació escolar té un impacte especialment negatiu per a l'alumnat socialment desfavorit. Aquest fenomen limita les seves oportunitats d'assolir el màxim desenvolupament possible, bé perquè condiciona negativament les seves trajectòries educatives, bé perquè dificulta les seves possibilitats de socialització en entorns escolars amb capitals socials i culturals equiparables a la realitat social en què viuen.

La irrupció de la pandèmia de la COVID-19 introdueix un nou element de desigualtat al repte dels centres amb elevada complexitat de garantir el desenvolupament educatiu del seu alumnat en condicions d'igualtat d'oportunitats. Fenòmens com ara la bretxa digital, la desafecció escolar o la desigual incidència de les conseqüències socials i econòmiques derivades d'aquesta crisi, per posar-ne alguns exemples, evidencien la conveniència de posar novament el focus en la realitat d'aquests centres i en la necessitat de millorar les mesures de suport que reben per part de les administracions públiques.

Aquest informe, inspirat en els treballs que ha desenvolupat el Síndic en els darrers anys per combatre la segregació escolar, té per objectiu destacar els principals dèficits que cal afrontar en el nou context derivat de

la crisi de la pandèmia de la COVID-19 i formular una sèrie de recomanacions orientades a la millora de la realitat social i educativa de l'alumnat escolaritzat en centres amb elevada complexitat.

2. ELS CENTRES EDUCATIUS AMB ELEVADA COMPLEXITAT EN EL CONTEXT DE LA SEGREGACIÓ ESCOLAR A CATALUNYA

2.1. LA PRESENCIA DE CENTRES AMB ELEVADA COMPLEXITAT, COM A REALITAT CONSOLIDADA

L'impacte de la segregació escolar sobre la igualtat d'oportunitats educatives s'evidencia especialment en els centres que concentren una elevada proporció d'alumnat socialment desfavorit. Són centres que s'ubiquen, de vegades, en entorns socials també desfavorits i que pateixen les conseqüències de la segregació residencial interna dels municipis, però que, sovint, també coexisteixen amb altres centres propers amb una composició social menys desfavorida, amb un perfil social de l'alumnat clarament allunyat de la realitat del seu entorn immediat, i són el resultat d'anys de processos d'estigmatització i de guetització social que han afectat negativament la consolidació de la seva demanda i, especialment, la seva heterogeneïtat.

En el marc d'un sistema educatiu amb forts desequilibris, hi ha nombrosos centres amb

una composició social especialment desfavorida, que presenten elevades proporcions d'alumnat d'origen immigrant, alumnat d'ètnia gitana, alumnat amb progenitors d'estatus socioeconòmic baix, alumnat amb progenitors amb baix nivell d'estudis, etc.

Per exemple, si prenem com a referència l'alumnat estranger, a Catalunya, tal com s'observa en la taula 1 i en el gràfic 1, el curs 2018/2019 hi ha un total de 124 centres amb més del 50% d'aquest alumnat a primària, el 5,3% del total, i 10, a secundària, el 0,9%. Cal tenir present que, en el conjunt dels centres, la proporció d'alumnat estranger és del 16,0% a primària i del 11,8% a secundària, menys d'un terç de la proporció present en els centres amb elevada concentració d'aquest alumnat.

Si prenem com a referència l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu, tal com s'exposa en la taula 1 i en el gràfic 2, hi ha 127 centres de primària, el 5,4% del total, amb més del 30% d'aquest alumnat, i 77 a secundària, el 6,9%. En el conjunt de centres, la proporció d'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu és del 10,9% a primària i del 14,0% a secundària, menys de la meitat de la proporció que presenten aquests centres.

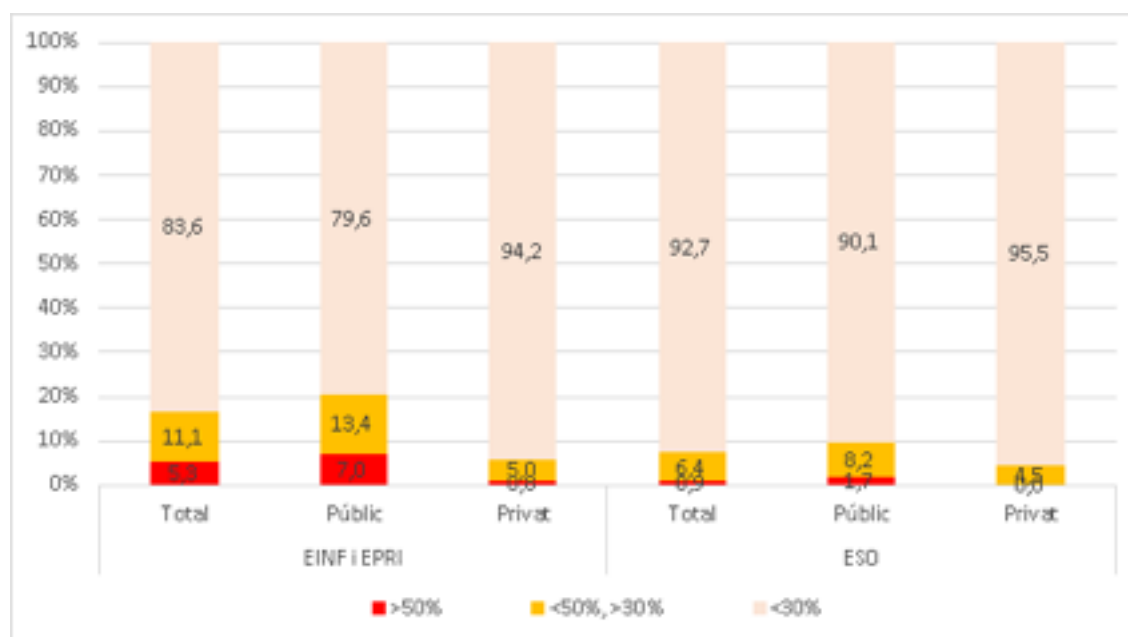
Taula 1. Centres en funció de la proporció d'alumnat estranger o d'alumnat amb necessitats de suport educatiu (NESE) per etapes educatives (2018/2019)

Alumnat estranger	EINF i EPRI				ESO			
	Total	%	Públic	Privat	Total	%	Públic	Privat
>75%	8	0,3	8	0	0	0,0	0	0
<75%, >50%	116	4,9	111	5	10	0,9	10	0
<50%, >30%	262	11,1	230	32	72	6,4	48	24
<30%	1.965	83,6	1.362	603	1039	92,7	530	509
Total	2.351	100,0	1.711	640	1.121	100,0	588	533
Total (%)	16,0	-	19,6	8,7	11,8	-	14,2	7,6

Alumnat NESE	EINF i EPRI				ESO			
	Total	%	Públic	Privat	Total	%	Públic	Privat
>75%	3	0,1	2	1	3	0,3	1	2
<75%, >50%	20	0,9	19	1	8	0,7	2	6
<50%, >30%	104	4,4	90	14	66	5,9	37	29
<30%, >20%	224	9,5	180	44	203	18,1	113	90
<20%	2.000	85,1	1.420	580	841	75,0	435	406
Total	2.351	100,0	1.711	640	1.121	100,0	588	533
Total (%)	10,9	-	12,6	7,5	14,0	-	14,4	13,4

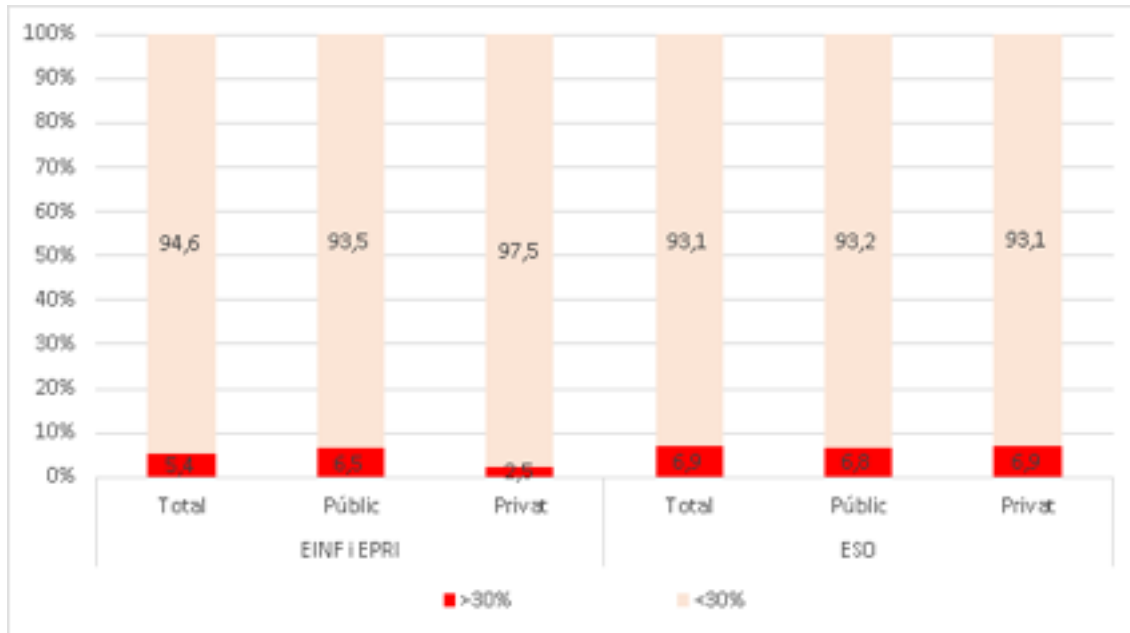
Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Gràfic 1. Centres en funció de la proporció d'alumnat estranger per etapes educatives (2018/2019)

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Gràfic 2. Centres en funció de la proporció d'alumnat amb necessitats de suport educatiu (NESE) per etapes educatives (2018/2019)

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

A primària, la proporció de centres amb una concentració d'alumnat estranger superior al 50% ha tendit a créixer en els darrers anys. Els centres amb més del 50% d'alumnat estranger representaven el 4,4% el curs 2013/2014, mentre que aquesta proporció s'ha incrementat fins al 5,3% el curs 2018/2019, tal com s'observa en la taula 2 i el gràfic 3.

En canvi, a secundària, hi ha menys centres amb una concentració d'alumnat estranger superior al 50% que el curs 2013/2014. Mentre el 2,3% dels centres tenia més del 50% d'alumnat estranger el curs 2013/2014, aquesta proporció s'ha reduït fins al 0,9% el curs 2018/2019.

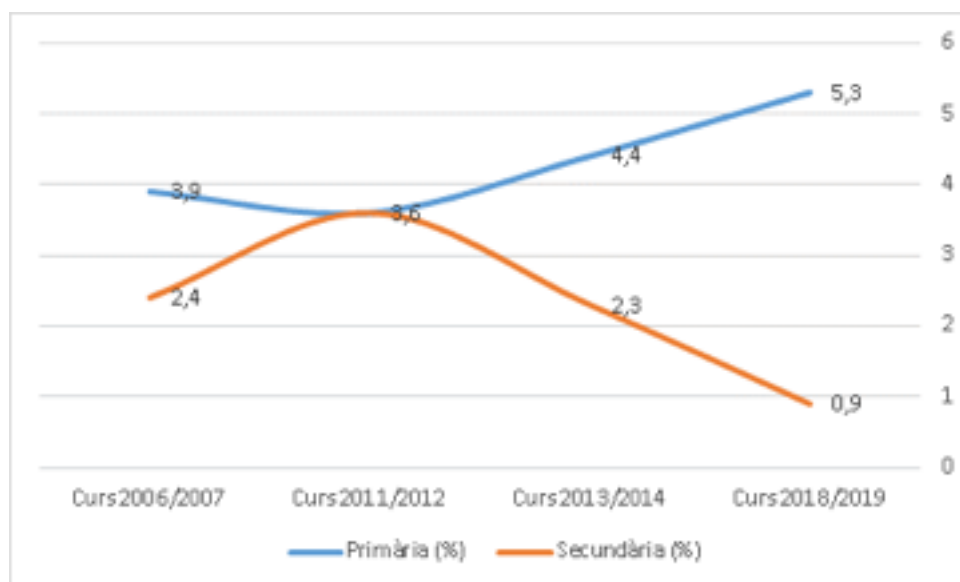
Taula 2. Nombre de centres en funció del nivell de concentració d'alumnat estranger (cursos 2006/2007, 2011/2012, 2013/2014 i 2018/2019)

Curs 2018/2019	> 70%	> 60%	> 50%	> 40%	> 30%	> 20%	< 20%	Total
Primària (n)	19	30	75	96	166	277	1.688	2.351
Primària (%)	0,8	1,3	3,2	4,1	7,1	11,8	71,8	100,0
Secundària (n)	0	4	6	21	51	113	926	1.121
Secundària (%)	0,0	0,4	0,5	1,9	4,5	10,1	82,6	100,0
Curs 2013/2014	> 70%	> 60%	> 50%	> 40%	> 30%	> 20%	< 20%	Total
Primària (n)	20	21	60	62	146	247	1.785	2.341
Primària (%)	0,9	0,9	2,6	2,6	6,2	10,6	76,2	100,0
Secundària (n)	4	8	12	30	65	139	808	1.066
Secundària (%)	0,4	0,8	1,1	2,8	6,1	13,0	75,8	100,0

Curs 2011/2012	> 70%	> 60%	> 50%	> 40%	> 30%	> 20%	< 20%	Total
Primària (n)	20	15	43	65	135	260	1.776	2.134
Primària (%)	0,9	0,7	2,0	3,0	6,3	12,2	83,2	100,0
Secundària (n)	8	9	20	38	81	165	732	1.053
Secundària (%)	0,8	0,9	1,9	3,6	7,7	15,7	69,5	100,0
Curs 2006/2007	> 70%	> 60%	> 50%	> 40%	> 30%	> 20%	< 20%	Total
Primària (n)	16	18	34	65	99	177	1.313	1.722
Primària (%)	0,9	1,0	2,0	3,8	5,7	10,3	76,2	100,0
Secundària (n)	5	4	11	22	42	93	702	879
Secundària (%)	0,6	0,5	1,3	2,5	4,8	10,6	79,9	100,0

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Gràfic 3. Evolució del percentatge de centres en funció del nivell de concentració d'alumnat estranger (cursos 2006/2007, 2011/2012, 2013/2014 i 2018/2019)

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

L'any 2017, el Departament d'Educació va actualitzar els criteris vigents des de l'any 2014 per a la determinació del nivell de complexitat dels centres. Aquesta classificació, que ja està essent actualitzada novament pel Departament d'Educació, incorpora indicadors relacionats amb el nivell d'instrucció o la situació ocupacional dels progenitors, entre d'altres.

A partir d'aquests criteris, el Departament d'Educació informa que l'any 2019 a

Catalunya hi ha al voltant de 600 centres públics de primària i secundària considerats d'alta o màxima complexitat, al voltant del 26,2% del total, tal com s'exposa en la taula 3. Aquests són els centres que, d'acord amb la resolució anual que aprova el Departament d'Educació per determinar la configuració de les plantilles docents als centres públics, reben recursos addicionals.

Taula 3. Nombre de centres públics amb una elevada complexitat educativa (2019)

Centres	Complexitat màxima	Complexitat alta	Complexitat màxima o alta
Escoles	212	198	410
Instituts	99	58	157
Instituts escola	19	8	27
Total	330	264	594
Total (%)	14,5	11,6	26,2

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Més enllà de la tipologia establerta a efectes de la configuració de les plantilles docents als centres públics, les dades facilitades pel Departament d'Educació, que permeten classificar els centres que integren el Servei d'Educació de Catalunya en funció de la seva complexitat, evidencien les diferències notables existents en la composició social dels centres: mentre que 164 centres públics i 7 centres concertats tenen una complexitat molt alta i 363 centres públics i 32 centres concertats, una complexitat alta, que conjuntament escolaritzen al voltant de 185.000 alumnes; 131 centres públics i 206 centres concertats, amb prop també de 185.000 alumnes, tenen una complexitat baixa (vegeu la taula 4).

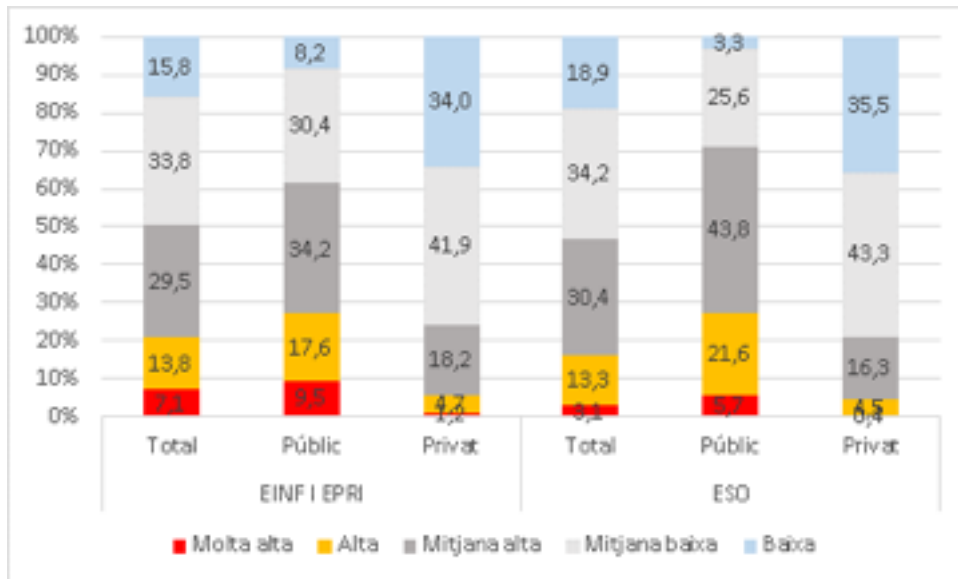
El gràfic 4, que recull el percentatge de centres en funció del grup de complexitat, constata que el curs 2018/2019 a primària el 20,9% dels centres són d'alta o molt alta complexitat, mentre que a secundària, aquesta proporció és del 16,4%. Per sectors de titularitat, el sector públic presenta una composició social més desfavorida: a primària, la proporció de centres amb elevada complexitat és del 27,2% en el sector públic i del 5,9% en el sector privat, quasi cinc vegades menys, mentre que a secundària és del 27,3% en el sector públic i del 4,9% en el sector privat, més de cinc vegades menys.

Taula 4. Nombre de centres en funció del grup de complexitat (2018/2019)

EINF I EPRI	Centres				Alumnat			
	Total	% (exclòs no classificats)	Públic	Privat	Total	% (exclòs no classificats)	Públic	Privat
Molta alta	141	7,1	134	7	38.255	5,7	36.686	1.569
Alta	276	13,8	248	28	90.742	13,4	84.241	6.501
Mitjana alta	589	29,5	481	108	193.450	28,6	160.749	32.701
Mitjana baixa	676	33,8	428	248	222.292	32,9	132.180	90.112
Baixa	316	15,8	115	201	131.209	19,4	39.419	91.790
No classificat	353	-	305	48	27.435	-	17.792	9.643
Total	2.351	-	1.711	640	703.383	-	471.067	232.316
ESO	Total	% (exclòs no classificats)	Públic	Privat	Total	% (exclòs no classificats)	Públic	Privat
Molta alta	33	3,1	31	2	8.426	2,7	8.090	336
Alta	141	13,3	118	23	45.439	14,4	42.358	3.081
Mitjana alta	323	30,4	239	84	106.906	33,8	91.088	15.818
Mitjana baixa	363	34,2	140	223	99.795	31,6	51.743	48.052
Baixa	201	18,9	18	183	55.562	17,6	6.701	48.861
No classificat	60	-	41	19	9.931	-	6.944	2.987
Total	1.121	-	587	534	326.059	-	206.924	119.135
Total	Total	% (exclòs no classificats)	Públic	Privat	Total	% (exclòs no classificats)	Públic	Privat
Molta alta	171	6,7	164	7	46.681	4,7	44.776	1.905
Alta	395	15,5	363	32	136.181	13,7	126.599	9.582
Mitjana alta	827	32,4	714	113	300.356	30,3	251.837	48.519
Mitjana baixa	822	32,2	563	259	322.087	32,5	183.923	138.164
Baixa	337	13,2	131	206	186.771	18,8	46.120	140.651
No classificat	383	-	334	49	37.366	-	24.736	12.630
Total	2.935	-	2.269	666	1.029.442	-	677.991	351.451

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Gràfic 4. Evolució del percentatge de centres en funció del nivell de concentració d'alumnat estranger (cursos 2006/2007, 2011/2012, 2013/2014 i 2018/2019)

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

2.2. LA SEGREGACIÓ ESCOLAR COM A FENOMEN ESTRUCTURAL, AMB LLEU TENDÈNCIA A LA MILLORA, PERÒ AMB FORTES DESIGUALTATS TERRITORIALS

No és objecte d'aquest informe proporcionar una anàlisi en profunditat i extensiva sobre la segregació escolar a Catalunya, que, d'altra banda, ja pot ser consultada a través dels dos informes extraordinaris que aquesta institució va presentar l'any 2016 sobre aquesta problemàtica, que presenten una diagnosi encara vigent.

En el marc d'aquest informe, però, convé destacar que no es pot comprendre la realitat dels centres amb elevada complexitat sense fer referència als desequilibris existents en el conjunt del sistema educatiu. De fet, la presència de centres amb elevada complexitat és una de les manifestacions dels elevats nivells de segregació escolar que pateix el nostre sistema educatiu.

És important deixar constància d'aquesta relació perquè l'objectiu prioritari ha de ser, sempre que es pugui sense malmetre el dret a l'educació dels infants i la seva accessibilitat, reduir la presència d'aquests centres, a través de la correcció de desequilibris existents en la composició social dels centres d'un mateix territori,

més enllà d'adoptar, mentre hi siguin, mesures específiques per gestionar-ne la complexitat.

Si els desequilibris en la composició social dels centres, presents a la majoria de municipis de Catalunya, siguin quines siguin les seves característiques socials, suposen la coexistència en un mateix territori de centres que tendeixen a tenir una composició social homogènia internament però desigual entre ells, l'escolarització equilibrada d'alumnat implica necessàriament promoure que tots els centres, els que tenen una elevada complexitat però també els que la tenen baixa, tendixin a heterogeneïtzar la seva composició i es facin igualment responsables d'escolaritzar de manera barrejada l'alumnat de diferents orígens socials.

Precisament, al llarg dels darrers anys, el Síndic de Greuges ha insistit que el problema de la segregació escolar no es limita a la presència d'aquests centres, ni afecta només determinats grups socials o determinats municipis, sinó que té un caràcter més estructural i sistèmic i interpel·la el conjunt del sistema educatiu.

La recerca sociològica feta sobre aquesta problemàtica posa de manifest que els factors amb una incidència més gran sobre

els processos de segregació escolar són el nivell instructiu o el nivell socioeconòmic de les famílies, i que aquest fenomen no només afecta la població socialment desfavorida (alumnat immigrant, alumnat d'ètnia gitana, etc.), sinó també els grups socials afavorits (infants de famílies amb més capital instructiu i econòmic). La manca durant anys de dades estadístiques desagregades per centre a Catalunya sobre el nivell d'estudis o sobre l'estatus socioeconòmic dels progenitors, que actualment s'està corregint, provoca que l'anàlisi evolutiva d'aquest fenomen se centri específicament en la segregació escolar de l'alumnat estranger i de l'alumnat amb necessitats educatives específiques.

Per mesurar el nivell d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger o de l'alumnat amb necessitats educatives específiques entre centres, s'ha adoptat l'índex de dissimilitud, que mesura la proporció del grup analitzat que (hipotèticament) hauria de canviar d'escola per aconseguir una distribució perfectament igualitària (oscil·la entre 0 i 1, i la situació de perfecta igualtat és 0 i la de màxima desigualtat, 1). Un índex de dissimilitud del 0,5, per exemple, ens indica que, per aconseguir una distribució perfectament equitativa, el 50% d'alumnat estranger o amb necessitats educatives específiques hauria d'estar escolaritzat en altres centres.

Taula 5. Evolució dels nivells de segregació escolar de l'alumnat estranger a Catalunya (2006-2019)

Etapa	2006/ 2007	2011/ 2012	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019
Primària	0,49	0,47	0,48	0,47	0,47	0,45	0,44	0,44
Secundària	0,40	0,38	0,39	0,38	0,38	0,36	0,36	0,35

Etapa	2006/ 2007	2011/ 2012	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019
P3	-	-	-	-	0,51	0,49	0,47	0,45
1r ESO	-	-	-	-	0,39	0,38	0,38	0,37

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Nota: ens referim als nivells que van de P3 fins a 6è de primària com a primària, i als nivells de 1r d'ESO a 4t d'ESO com a secundària. A diferència de l'anàlisi per municipis, que es limita als municipis més grans de 10.000 habitants, els índexs de dissimilitud d'aquesta taula estan calculats per a tots els municipis catalans que tenen, com a mínim, dos centres de primària o dos centres de secundària.

En el cas de l'anàlisi de la segregació en la distribució de l'alumnat estranger, aquest índex es calcula: $D = \frac{1}{2} \sum_{esc} \text{valor abs} (\text{estrescola} / \text{estrmunicipi} - \text{especola} / \text{espmunicipi})$.

L'anàlisi de l'evolució dels índexs de dissimilitud per a l'alumnat estranger, recollida en la taula 5, conclou que entre els cursos 2006/2007 i 2013/2014, tant a primària com a secundària, no es van produir avenços significatius en la lluita contra la segregació escolar de l'alumnat estranger: mentre que el curs 2006/2007, per garantir una escolarització plenament equilibrada de l'alumnat estranger a primària, hauria calgut (hipotèticament) canviar de centre el 49% d'aquest alumnat, el curs 2013/2014 aquesta proporció se situa en el 48%. A partir del curs 2013/2014, però, s'inicia una lleugera tendència decreixent sostinguda en el temps, fins a situar la proporció d'alumnat estranger que caldria (hipotèticament) canviar de centre per aconseguir una escolarització plenament equilibrada en el 44%. Aquesta evolució també és present amb un comportament similar a l'educació secundària.

Convé recordar que, per efecte de la crisi econòmica, el percentatge d'alumnat estranger escolaritzat als ensenyaments obligatoris va tendir a créixer durant el període 2009-2015, i que, amb caràcter general, en termes agregats per al conjunt de Catalunya, el sistema educatiu continua presentant nivells estructuralment elevats de segregació escolar.

L'evolució dels índexs de dissimilitud per a l'alumnat amb necessitats educatives específiques, continguda a la taula 6, també mostra, en termes agregats, una tendència positiva, més significativa que la de l'alumnat estranger, tant a primària com a secundària. Durant els darrers quatre anys, la proporció d'alumnat amb necessitats educatives específiques a primària que, per garantir una escolarització plenament equilibrada, hauria calgut (hipotèticament) canviar de centre va passar del 48% el curs 2015/2016 al 37% el curs 2018/2019, mentre que a secundària del 45% al 29%.

L'existència de mesures específiques per promoure l'escolarització equilibrada d'aquest alumnat en la normativa que regula l'admissió d'alumnat, especialment a través de la reserva de places, i el millor aprofitament d'aquest instrument a escala local, en un context de més gran conscienciació sobre la necessitat de combatre la segregació escolar per part dels poders públics que gestionen el procés d'admissió d'alumnat, són factors que, de ben segur, expliquen aquesta evolució positiva.

Taula 6. Evolució dels nivells de segregació escolar de l'alumnat amb necessitats de suport educatiu (NESE) a Catalunya (2015-2019)

Etapa	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Primària	0,48	0,36	0,38	0,37
Secundària	0,45	0,34	0,33	0,29

Etapa	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
P3	0,69	0,53	0,59	0,60
1r ESO	0,52	0,41	0,40	0,34

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Nota: ens referim als nivells que van de P3 fins a 6è de primària com a primària, i als nivells de 1r d'ESO a 4t d'ESO com a secundària. A diferència de l'anàlisi per municipis, que es limita als municipis més grans de 10.000 habitants, els índexs de dissimilitud d'aquesta taula estan calculats per a tots els municipis catalans que tenen, com a mínim, dos centres de primària o dos centres de secundària.

Tot i aquesta evolució positiva en els darrers anys, el Síndic alerta que els nivells de segregació presents als primers nivells d'etapa, moment en què una part important de l'alumnat participa en el procés d'admissió, a P3 i a 1r d'ESO, són més elevats que els nivells de segregació escolar en el conjunt del sistema, especialment a P3. Més enllà de promoure l'escolarització equilibrada de l'alumnat que s'incorpora tardanament al sistema, doncs, la lluita contra la segregació escolar també implica millorar de manera significativa les mesures adoptades en el nivell en què la majoria de l'alumnat s'incorpora al sistema educatiu.

En els darrers anys, el Síndic també ha destacat l'existència d'importants desigualtats territorials en l'impacte de la segregació escolar, amb nombrosos

municipis amb nivells de segregació molt elevats.

D'acord amb les dades de la taula 7, els deu municipis catalans més grans de 10.000 habitants amb més segregació escolar interna de l'alumnat estranger a primària són les Franqueses del Vallès, Terrassa, Badalona, Esplugues de Llobregat, Tarragona, Sant Feliu de Llobregat, Ripollet, Sant Sadurní d'Anoia, Lleida i Molins de Rei. Els deu municipis catalans amb més segregació escolar interna a secundària obligatòria són Badalona, Barcelona, l'Hospitalet de Llobregat, Sant Cugat del Vallès, Esplugues de Llobregat, Tarragona, Olesa de Montserrat, Terrassa i Sant Feliu de Llobregat. Aquests són municipis que haurien de modificar de centre (hipotèticament) prop del 50% de l'alumnat estranger a primària i prop del

40% a secundària per assolir una escolarització plenament equilibrada. Pel que fa a la ciutat de Barcelona, val a dir que a secundària tots els districtes, sense excepció, presenten nivells de segregació escolar equivalents o superiors als vint-i-cinc municipis amb més segregació escolar a secundària de Catalunya.

Aquests no són municipis, necessàriament, amb un pes elevat del fet migratori, ni tan sols amb la presència de centres amb elevada concentració d'alumnat estranger. El nivell de segregació escolar a través de l'índex de dissimilitud estableix els desequilibris en la distribució de l'alumnat estranger, no pas el nivell de concentració d'aquest alumnat en determinats centres.

Les desigualtats en els nivells de segregació entre municipis s'expliquen, segons cada cas, per la confluència de diversos factors relacionats amb les seves condicions socials, educatives i polítiques particulars (composició social, característiques del mapa escolar, nivells de segregació residencial, vertebració interna, etc.). En aquest sentit, el Síndic ha destacat que les desigualtats territorials també s'expliquen per les notables diferències entre municipis a l'hora de prioritzar la lluita contra la segregació escolar i d'utilitzar intensivament tots els instruments existents a l'abast.

Entre els 50 municipis amb nivells de segregació més baixos hi ha municipis amb un elevat pes del fet migratori en què durant anys s'han desenvolupat amb més o menys intensitat polítiques actives de distribució equilibrada d'alumnat. És el cas, a primària i/o a secundària, de Manlleu, Olot, Banyoles, Mataró o Vic, per posar-ne alguns exemples que, al seu torn, presenten elevats percentatges d'alumnat estranger.

Si prenem com a referència l'alumnat amb necessitats educatives específiques, tal com s'observa en la taula 8, els municipis amb més desequilibris a primària són Badalona, Montornès del Vallès, Montcada i Reixac, Ripollet, Santa Perpètua de Mogoda, Barcelona, Terrassa, l'Hospitalet de Llobregat, Mont-roig del Camp i Sabadell, mentre que a secundària, Palau-solità i Plegamans, Torredembarra, Pallegà, Montgat, Badalona, Ripollet, l'Hospitalet de Llobregat, Sitges, Sant Joan de Vilatorrada i Terrassa. Malgrat que en la normativa que regula l'admissió d'alumnat hi ha instruments específics per garantir l'escolarització equilibrada d'aquest alumnat, aquests municipis presenten proporcions d'alumnat que (hipotèticament) hauria de canviar de centre per garantir una distribució plenament equitativa de prop del 40% a primària i de més del 35% a secundària.

Taula 7. Nivells de segregació escolar de l'alumnat estranger per etapes educatives i per municipis més grans de 10.000 habitants (2018/2019)

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Franqueses del Vallès, les	0,56	0,65	Sarrià - Sant Gervasi (BCN)	0,47	0,47
Terrassa	0,56	0,56	Badalona	0,41	0,4
Badalona	0,54	0,47	Barcelona	0,41	0,42
Esplugues de Llobregat	0,53	0,58	Hospitalet de Llobregat, l'	0,41	0,36
Tarragona	0,53	0,54	Sant Cugat del Vallès	0,41	0,46
Sant Feliu de Llobregat	0,52	0,54	Parets del Vallès	0,4	0,59
Ripollet	0,51	0,57	Esplugues de Llobregat	0,39	0,39
Sant Sadurní d'Anoia	0,50	0,52	Tarragona	0,39	0,43

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Lleida	0,49	0,51	Olesa de Montserrat	0,39	0,35
Molins de Rei	0,49	0,59	Eixample (BCN)	0,38	0,36
Olesa de Montserrat	0,49	0,51	Terrassa	0,37	0,42
Rubí	0,48	0,41	Sant Feliu de Llobregat	0,36	0,44
Sabadell	0,47	0,47	Sant Sadurní d'Anoia	0,36	0,39
Sant Joan Despí	0,47	0,47	Sabadell	0,36	0,4
Sant Adrià de Besòs	0,46	0,32	Horta – Guinardó (BCN)	0,36	0,41
Horta – Guinardó (BCN)	0,46	0,45	Cornellà de Llobregat	0,36	0,35
Montornès del Vallès	0,45	0,46	Sants – Montjuïc (BCN)	0,36	0,36
Reus	0,45	0,51	Salt	0,36	0,32
Sant Andreu (BCN)	0,45	0,45	Nou Barris (BCN)	0,35	0,37
Barcelona	0,44	0,41	Gràcia (BCN)	0,35	0,41
Santa Coloma de Gramenet	0,44	0,41	Ripollet	0,34	0,34
Castellar del Vallès	0,43	0,67	Molins de Rei	0,33	0,5
Girona	0,43	0,49	Sant Boi de Llobregat	0,33	0,32
Sant Boi de Llobregat	0,42	0,46	Reus	0,32	0,31
Cerdanyola del Vallès	0,41	0,47	Sant Andreu (BCN)	0,32	0,33
Cornellà de Llobregat	0,41	0,46	Santa Coloma de Gramenet	0,32	0,35
Manresa	0,41	0,45	Montcada i Reixac	0,31	0,28
Montcada i Reixac	0,41	0,47	Caldes de Montbui	0,31	0,32
Deltebre	0,40	0,26	Les Corts (BCN)	0,3	0,32
Gavà	0,40	0,39	Prat de Llobregat, el	0,3	0,24
Hospitalet de Llobregat, l'	0,40	0,44	Gavà	0,29	0,33
Sants – Montjuïc (BCN)	0,40	0,35	Sant Martí (BCN)	0,29	0,32

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Salou	0,39	0,43	Ciutat Vella (BCN)	0,29	0,32
Salt	0,39	0,38	Lleida	0,28	0,33
Santa Perpètua de Mogodaz	0,39	0,44	Sant Vicenç dels Horts	0,28	0,33
Tordera	0,39	0,38	Girona	0,27	0,35
Tortosa	0,38	0,44	Salou	0,27	0,3
Sarrià - Sant Gervasi (BCN)	0,38	0,39	Malgrat de Mar	0,27	0,3
Figueres	0,37	0,47	Vilanova i la Geltrú	0,27	0,26
Sant Vicenç dels Horts	0,37	0,32	Sant Joan Despí	0,26	0,31
Viladecans	0,37	0,40	Granollers	0,26	0,26
Sant Joan de Vilatorrada	0,36	0,47	Masnou, el	0,26	0,29
Vila-seca	0,36	0,50	Arenys de Mar	0,26	0,08
Les Corts (BCN)	0,36	0,40	Rubí	0,25	0,27
Caldes de Montbui	0,35	0,61	Manresa	0,25	0,23
Granollers	0,35	0,39	Santa Perpètua de Mogoda	0,25	0,3
Masnou, el	0,35	0,27	Valls	0,25	0,23
Vallirana	0,35	0,76	Sitges	0,25	0,21
Malgrat de Mar	0,34	0,49	Premià de Mar	0,25	0,25
Prat de Llobregat, el	0,34	0,34	Castelldefels	0,25	0,22
Sant Cugat del Vallès	0,34	0,36	Igualada	0,25	0,27
Vilafranca del Penedès	0,34	0,44	Mollet del Vallès	0,24	0,3
Eixample (BCN)	0,34	0,33	Cambrils	0,24	0,21
Nou Barris (BCN)	0,34	0,32	Calella	0,24	0,31
Ampostà	0,33	0,35	Sant Adrià de Besòs	0,23	0,2
Calafell	0,33	0,42	Sant Joan de Vilatorrada	0,23	0,22

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Mollet del Vallès	0,33	0,35	Vic	0,23	0,16
Montgat	0,33	0,41	Martorell	0,23	0,24
Blanes	0,32	0,38	Cerdanyola del Vallès	0,22	0,28
Corbera de Llobregat	0,32	0,52	Esparreguera	0,22	0,18
Valls	0,32	0,22	Palau-solità i Plegamans	0,22	0,38
Vendrell, el	0,32	0,36	Mataró	0,21	0,23
Sant Martí (BCN)	0,32	0,32	Torroella de Montgrí	0,21	0,28
Parets del Vallès	0,31	0,43	Pallejà	0,21	0,2
Vic	0,31	0,33	Garriga, la	0,21	0,43
Cambrils	0,30	0,41	Piera	0,2	0,58
Castell-Platja d'Aro	0,30	0,43	Canovelles	0,2	0,16
Esparreguera	0,30	0,52	Tordera	0,19	0,19
Gràcia (BCN)	0,30	0,26	Viladecans	0,19	0,1
Cunit	0,29	0,41	Vila-seca	0,19	0,07
Palafrugell	0,29	0,32	Castellar del Vallès	0,18	0,27
Ciutat Vella (BCN)	0,29	0,29	Olot	0,18	0,24
Calella	0,27	0,29	Manlleu	0,18	0,12
Olot	0,27	0,35	Roses	0,18	0,25
Piera	0,27	0,18	Mollerussa	0,18	0,31
Sitges	0,27	0,20	Vilassar de Mar	0,18	0,29
Castellbisbal	0,26	0,49	Tortosa	0,17	0,21
Lloret de Mar	0,26	0,37	Figueres	0,17	0,18
Palau-solità i Plegamans	0,26	0,45	Amposta	0,17	0,18
Sant Quirze del Vallès	0,26	0,37	Canet de Mar	0,17	0,12

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Martorell	0,25	0,17	Blanes	0,16	0,34
Sant Feliu de Guíxols	0,25	0,28	Palafrugell	0,16	0,16
Barberà del Vallès	0,24	0,41	Seu d'Urgell, la	0,16	0,17
Mataró	0,24	0,33	Sant Andreu de la Barca	0,15	0,15
Premià de Mar	0,24	0,28	Sant Celoni	0,15	0,19
Torroella de Montgrí	0,24	0,31	Cubelles	0,15	0,06
Manlleu	0,23	0,30	Vilafranca del Penedès	0,14	0,16
Llagosta, la	0,22	0,47	Castellbisbal	0,14	0,3
Sant Just Desvern	0,22	0,41	Sant Just Desvern	0,14	0,21
Argentona	0,21	0,71	Llagosta, la	0,13	0,21
Castelldefels	0,21	0,21	Castelló d'Empúries	0,13	0,14
Pineda de Mar	0,21	0,39	Franqueses del Vallès, les	0,12	0,12
Premià de Dalt	0,21	0,12	Calafell	0,12	0,02
Ripoll	0,21	0,28	Vendrell, el	0,12	0,23
Roses	0,21	0,28	Ripoll	0,12	0,03
Sant Andreu de la Barca	0,21	0,31	Premià de Dalt	0,11	0,02
Berga	0,20	0,28	Lliçà d'Amunt	0,11	0,34
Mollerussa	0,20	0,28	Pineda de Mar	0,1	0,02
Sant Celoni	0,20	0,19	Berga	0,1	0,16
Igualada	0,19	0,26	Sant Carles de la Ràpita	0,1	0,01
Pallejà	0,19	0,22	Santa Coloma de Farners	0,1	0,12
Seu d'Urgell, la	0,19	0,13	Montornès del Vallès	0,09	0,03
Canet de Mar	0,18	0,26	Lloret de Mar	0,09	0,09
Canovelles	0,18	0,30	Sant Feliu de Guíxols	0,09	0,07

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Garriga, la	0,18	0,35	Tàrrega	0,09	0,18
Mont-roig del Camp	0,18	0,12	Banyoles	0,09	0,11
Roca del Vallès, la	0,18	0,40	Vallirana	0,08	0,05
Sant Pere de Ribes	0,18	0,28	Sant Quirze del Vallès	0,08	0,14
Tàrrega	0,18	0,11	Barberà del Vallès	0,08	0,11
Torredembarra	0,18	0,10	Corbera de Llobregat	0,07	0,07
Balaguer	0,17	0,16	Sant Pere de Ribes	0,07	0,13
Bisbal d'Empordà, la	0,17	0,26	Torelló	0,06	0,16
Calonge	0,17	0,41	Cardedeu	0,05	0,21
Vilanova i la Geltrú	0,17	0,31	Cassà de la Selva	0,05	0,05
Castelló d'Empúries	0,15	0,31	Mont-roig del Camp	0,04	0,16
Banyoles	0,14	0,18	Torredembarra	0,04	0
Cardedeu	0,14	0,23	Balaguer	0,04	0,12
Cassà de la Selva	0,14	0,09	Bisbal d'Empordà, la	0,03	0,09
Sant Carles de la Ràpita	0,14	0,18	Badia del Vallès	0,03	0,34
Vilassar de Mar	0,14	0,28	Montgat	0,01	0,12
Lliçà d'Amunt	0,13	0,69	Palamós	0,01	0,11
Arenys de Mar	0,12	0,10	Deltebre	x	x
Cubelles	0,12	0,40	Castell-Platja d'Aro	x	x
Abrera	0,11	0,26	Cunit	x	x
Torelló	0,11	0,16	Argentona	x	x
Badia del Vallès	0,10	0,12	Roca del Vallès, la	x	x
Vilanova del Camí	0,09	0,06	Calonge	x	x
Palamós	0,08	0,19	Abrera	x	x

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Alcanar	0,07	0,06	Vilanova del Camí	x	x
Santa Coloma de Farners	0,06	0,10	Alcanar	x	x
Escala, l'	0,05	0,10	Escala, l'	x	x
Sant Andreu de Llavaneres	0,05	0,06	Sant Andreu de Llavaneres	x	x

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Taula 8. Nivells de segregació escolar de l'alumnat amb necessitats de suport educatiu (NESE) per etapes educatives i per municipis més grans de 10.000 habitants (2018/2019)

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Badalona	0,47	0,70	Palau-solità i Plegamans	0,73	0,53
Montornès del Vallès	0,43	0,16	Torredembarra	0,49	0,59
Horta - Guinardó (BCN)	0,42	0,44	Pallejà	0,42	0,83
Montcada i Reixac	0,40	0,47	Montgat	0,39	0,5
Ripollet	0,40	0,63	Badalona	0,38	0,43
Santa Perpètua de Mogoda	0,40	0,91	Ripollet	0,38	0,55
Barcelona	0,39	0,57	Hospitalet de Llobregat, l'	0,37	0,39
Terrassa	0,39	0,74	Sitges	0,37	0,42
Sants - Montjuïc (BCN)	0,39	0,56	Sant Joan de Vilatorrada	0,37	-
Nou Barris (BCN)	0,39	0,55	Terrassa	0,36	0,37
Hospitalet de Llobregat, l'	0,38	0,51	Vendrell, el	0,36	0,43
Mont-roig del Camp	0,38	0,56	Nou Barris (BCN)	0,35	0,41
Sabadell	0,38	0,56	Reus	0,35	0,37
Argentona	0,37	0,90	Vila-seca	0,35	0,34
Corbera de Llobregat	0,37	0,59	Sants - Montjuïc (BCN)	0,34	0,44
Sant Andreu (BCN)	0,37	0,50	Sant Andreu (BCN)	0,34	0,31
Prat de Llobregat, el	0,36	0,51	Salt	0,33	0,49

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Badia del Vallès	0,35	0,64	Castellar del Vallès	0,33	0,54
Caldes de Montbui	0,35	0,79	Lliçà d'Amunt	0,32	0,74
Castelldefels	0,35	0,62	Prat de Llobregat, el	0,31	0,35
Sant Vicenç dels Horts	0,35	0,82	Sant Joan Despí	0,31	0,34
Lleida	0,34	0,48	Esplugues de Llobregat	0,31	0,25
Santa Coloma de Gramenet	0,34	0,69	Cubelles	0,31	0,3
Gràcia (BCN)	0,34	0,52	Caldes de Montbui	0,3	0,5
Cambrils	0,33	0,65	Barcelona	0,29	0,34
Cerdanyola del Vallès	0,33	0,58	Tordera	0,29	0,37
Lloret de Mar	0,33	0,43	Vilassar de Mar	0,29	0,14
Salou	0,33	0,81	Cardedeu	0,29	0,46
Sant Joan Despí	0,33	0,36	Masnou, el	0,29	0,36
Sant Martí (BCN)	0,33	0,53	Santa Coloma de Gramenet	0,28	0,35
Cunit	0,32	0,23	Sant Pere de Ribes	0,28	0,28
Sant Adrià de Besòs	0,32	0,52	Horta - Guinardó (BCN)	0,27	0,33
Blanes	0,31	0,40	Sant Feliu de Llobregat	0,27	0,57
Gavà	0,31	0,69	Mollerussa	0,27	0,74
Cornellà de Llobregat	0,30	0,81	Sant Martí (BCN)	0,26	0,32
Manresa	0,30	0,41	Sant Adrià de Besòs	0,26	0,24
Rubí	0,30	0,53	Cornellà de Llobregat	0,25	0,21
Tarragona	0,30	0,53	Eixample (BCN)	0,25	0,33
Eixample (BCN)	0,30	0,61	Tarragona	0,24	0,3
Sarrià - Sant Gervasi (BCN)	0,30	0,67	Calafell	0,24	0,24
Olesa de Montserrat	0,29	0,82	Sant Cugat del Vallès	0,23	0,34
Sant Feliu de Llobregat	0,29	0,45	Sant Quirze del Vallès	0,23	0,16

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Figueres	0,28	0,38	Lleida	0,22	0,3
Calafell	0,27	0,67	Manresa	0,22	0,19
Reus	0,27	0,83	Premià de Dalt	0,22	0,26
Salt	0,27	0,44	Tortosa	0,22	0,36
Seu d'Urgell, la	0,27	0,42	Torroella de Montgrí	0,22	0,18
Viladecans	0,27	0,75	Montcada i Reixac	0,21	0,25
Castellbisbal	0,26	0,72	Santa Perpètua de Mogoda	0,21	0,21
Molins de Rei	0,26	0,90	Sabadell	0,21	0,3
Sant Andreu de la Barca	0,26	0,74	Castelldefels	0,21	0,22
Vilafranca del Penedès	0,25	0,44	Sarrià - Sant Gervasi (BCN)	0,21	0,3
Parets del Vallès	0,24	0,62	Ciutat Vella (BCN)	0,21	0,22
Girona	0,23	0,30	Mollet del Vallès	0,2	0,33
Martorell	0,23	0,68	Gràcia (BCN)	0,19	0,2
Premià de Dalt	0,23	0,28	Rubí	0,19	0,22
Sant Cugat del Vallès	0,23	0,67	Garriga, la	0,19	0,49
Sant Sadurní d'Anoia	0,23	0,54	Canet de Mar	0,19	0,11
Sitges	0,23	-	Gavà	0,18	0,35
Tortosa	0,23	0,74	Viladecans	0,18	0,19
Les Corts (BCN)	0,23	0,77	Igualada	0,18	0,2
Sant Quirze del Vallès	0,22	0,77	Berga	0,18	0,19
Tordera	0,22	0,37	Llagosta, la	0,18	0,1
Torroella de Montgrí	0,22	0,29	Bisbal d'Empordà, la	0,18	0,7
Balaguer	0,21	0,48	Cerdanyola del Vallès	0,17	0,22
Cassà de la Selva	0,21	0,35	Figueres	0,17	0,34
Franqueses del Vallès, les	0,21	0,33	Molins de Rei	0,17	0,23

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Granollers	0,21	0,24	Les Corts (BCN)	0,17	0,23
Premià de Mar	0,21	0,32	Vic	0,17	0,12
Ciutat Vella (BCN)	0,21	0,39	Martorell	0,16	0,12
Barberà del Vallès	0,20	0,25	Balaguer	0,16	0,14
Deltebre	0,20	0,30	Malgrat de Mar	0,16	0,2
Palau-solità i Plegamans	0,20	0,63	Mataró	0,16	0,23
Sant Boi de Llobregat	0,20	0,64	Pineda de Mar	0,16	0,23
Vic	0,20	0,17	Valls	0,16	0,18
Esplugues de Llobregat	0,19	0,62	Lloret de Mar	0,15	0,19
Malgrat de Mar	0,19	0,35	Salou	0,15	0,15
Mollet del Vallès	0,19	0,17	Sant Boi de Llobregat	0,15	0,2
Vendrell, el	0,19	0,43	Ripoll	0,15	0,27
Castellar del Vallès	0,18	0,77	Tàrrrega	0,15	0,18
Sant Joan de Vilatorrada	0,18	-	Castellbisbal	0,14	0,43
Vilassar de Mar	0,18	0,87	Vilafranca del Penedès	0,14	0,23
Manlleu	0,17	0,15	Girona	0,14	0,18
Sant Feliu de Guíxols	0,17	0,12	Premià de Mar	0,14	0,15
Vilanova i la Geltrú	0,17	0,27	Barberà del Vallès	0,14	0,19
Vila-seca	0,17	0,43	Manlleu	0,14	0,08
Amposta	0,16	0,79	Piera	0,14	0,26
Cardedeu	0,16	0,23	Vilanova i la Geltrú	0,13	0,18
Palamós	0,16	0,31	Sant Vicenç dels Horts	0,12	0,33
Roca del Vallès, la	0,16	0,25	Granollers	0,12	0,22
Igualada	0,15	0,23	Blanes	0,11	0,25
Palafrugell	0,15	0,27	Seu d'Urgell, la	0,11	0,25

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Sant Just Desvern	0,15	0,68	Cassà de la Selva	0,11	0,1
Vallirana	0,15	0,81	Esparreguera	0,11	0,14
Garriga, la	0,14	0,17	Olot	0,11	0,15
Mataró	0,14	0,30	Sant Andreu de la Barca	0,1	0,1
Pineda de Mar	0,14	0,29	Banyoles	0,1	0,1
Ripoll	0,14	0,47	Sant Celoni	0,1	0,11
Roses	0,14	0,44	Sant Carles de la Ràpita	0,1	0
Sant Pere de Ribes	0,14	0,67	Castelló d'Empúries	0,1	0,08
Castell-Platja d'Aro	0,13	0,20	Sant Sadurní d'Anoia	0,09	0,16
Esparreguera	0,13	0,35	Amposta	0,09	0,21
Olot	0,13	0,06	Arenys de Mar	0,09	0,21
Calonge	0,12	0,24	Mont-roig del Camp	0,08	0,22
Valls	0,12	0,32	Parets del Vallès	0,07	0,31
Banyoles	0,11	0,07	Franqueses del Vallès, les	0,07	0,46
Cubelles	0,11	0,21	Palamós	0,07	0,42
Masnou, el	0,11	0,49	Santa Coloma de Farners	0,07	0,03
Mollerussa	0,11	0,19	Calella	0,07	0,1
Sant Andreu de Llavaneres	0,11	-	Cambrils	0,06	0,12
Montgat	0,10	0,80	Badia del Vallès	0,05	0,07
Piera	0,10	-	Olesa de Montserrat	0,05	0,33
Tàrrega	0,10	0,23	Palafrugell	0,05	0,03
Vilanova del Camí	0,10	0,28	Sant Just Desvern	0,05	0,02
Arenys de Mar	0,09	0,28	Canovelles	0,05	0,16
Berga	0,09	0,10	Montornès del Vallès	0,04	0,11
Sant Celoni	0,08	0,14	Corbera de Llobregat	0,04	0,02

Municipi	INFANTIL I PRIMÀRIA		Municipi	ESO	
	Total	P3		Total	1r ESO
Torelló	0,08	0,09	Sant Feliu de Guíxols	0,04	0,1
Torredembarra	0,08	-	Roses	0,04	0,25
Alcanar	0,07	0,13	Torelló	0,03	0,13
Canovelles	0,07	0,26	Vallirana	0,01	0,18
Sant Carles de la Ràpita	0,07	0,26	Argentona	x	x
Abrera	0,06	-	Cunit	x	x
Canet de Mar	0,06	0,33	Deltebre	x	x
Escala, l'	0,06	-	Roca del Vallès, la	x	x
Santa Coloma de Farners	0,06	0,25	Castell-Platja d'Aro	x	x
Calella	0,04	0,17	Calonge	x	x
Castelló d'Empúries	0,04	0,51	Sant Andreu de Llavaneres	x	x
Llagosta, la	0,04	0,52	Vilanova del Camí	x	x
Lliçà d'Amunt	0,04	0,08	Alcanar	x	x
Bisbal d'Empordà, la	0,03	0,45	Abrera	x	x
Pallejà	0,02	0,78	Escala, l'	x	x

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

2.3. ELS CENTRES AMB ELEVADA COMPLEXITAT EN EL MARC DEL PACTE CONTRA LA SEGREGACIÓ ESCOLAR A CATALUNYA

El 18 de març de 2019, la majoria d'agents de la comunitat educativa i de l'arc parlamentari i institucional, entre els quals hi ha més de vint-i-cinc entitats de l'àmbit educatiu i la immensa majoria d'ajuntaments de més de 10.000 habitants, conjuntament amb el Departament d'Educació i del Síndic de Greuges, van signar el Pacte contra la segregació escolar.

Entre altres mesures, el Pacte preveu una bateria de mesures adreçades a millorar la dotació de recursos dels centres amb una

composició social desfavorida i la consolidació dels seus projectes educatius (actuació 26-27-28-29), com ara promoure als centres públics i concertats amb una composició social desfavorida i amb una demanda més feble projectes en els àmbits de l'aprenentatge de la lectura, de les llengües estrangeres, de la tecnologia, de les ciències, de les arts o de l'educació en valors que homologuin les oportunitats educatives en els diferents centres i programes de desegregació (projectes magnet, etc.) o incrementar la provisió de recursos econòmics i professionals per al funcionament dels centres amb una composició social menys afavorida i amb més concentració de necessitats educatives específiques (més dotació de plantilles, plantilles més interdisciplinàries, més

suport dels serveis educatius, mecanismes d'incentius o d'altres per garantir que el professorat més qualificat per a la tasca

docent presti servei als centres públics amb una complexitat més elevada, etc.).

DESPLÉGAMENT DE MESURES DE SUPORT ALS CENTRES AMB UNA COMPOSICIÓ SOCIAL DESFAVORIDA (Àmbit 9)

Actuació 26. Desenvolupament dels projectes educatius dels centres amb una composició social desfavorida

Mesures previstes

- Crear **comissions de treball** entre Inspecció d'Educació, tècnics municipals d'educació i equips directius en centres públics i concertats amb una composició social desfavorida (centres d'alta/màxima complexitat) per analitzar actuacions de millora.
- Promoure als centres públics i concertats amb una composició social desfavorida i amb una demanda més feble **projectes** en els àmbits de l'aprenentatge de la lectura, de les llengües estrangeres, de la tecnologia, de les ciències, de les arts o de l'educació en valors que homologuin les oportunitats educatives en els diferents centres i que compensin la incidència de la composició social del centre en el desenvolupament dels seus projectes educatius.
- Promoure, d'acord amb les direccions dels centres, la participació dels centres públics i concertats amb una demanda més feble i amb una composició social desfavorida en **programes de desegregació** (projectes magnet, etc.) que contribueixin a millorar i prestigiar els projectes educatius d'aquests centres.
- **Incrementar la provisió de recursos econòmics per al funcionament dels centres** amb una composició social menys afavorida i amb més concentració de necessitats educatives específiques, amb l'objectiu de garantir projectes educatius de qualitat no condicionats per aquesta composició social.
- Desenvolupar, conjuntament entre el Departament d'Educació i els ajuntaments, polítiques de **dinamització de les AMPA/AFA** dels centres públics amb una composició social menys afavorida i de creació en cas que no en tinguin.
- Garantir la **dotació suficient de professionals als equips d'assessorament psicopedagògic** per poder atendre les necessitats d'atenció existents en el conjunt del sistema educatiu, especialment als centres públics i concertats amb una concentració més elevada d'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu.

Actuació 27. Direcció i dotació de plantilles als centres amb una composició social desfavorida

Mesures previstes

- **Incrementar la dotació** de plantilles dels centres d'alta/màxima complexitat del Servei d'Educació de Catalunya i reduir la ràtio alumnat/professorat.
- Graduar la dotació de plantilles, tant en centres públics com concertats, en funció de la complexitat socioeducativa que atenen.

- Garantir que els centres públics i concertats amb una composició social desfavorida tinguin una **dotació més gran de docents i de personal de suport educatiu**, d'acord amb les necessitats educatives del seu alumnat, suficient per atendre les necessitats educatives específiques existents.
 - Regular i garantir una dotació de **plantilles més multidisciplinàries** als centres públics i concertats d'alta/màxima complexitat educativa, amb assignacions de professionals propis –o, si escau, de serveis externs de l'àmbit social (tècnics d'integració social, educadors socials, treballadors socials, etc.) i de l'àmbit de la salut (psicòlegs, logopedes, etc.) – per atendre les necessitats existents, sens perjudici de les competències de la titularitat del centre.
 - Garantir l'accés de l'alumnat nouvingut des de primer de primària a les aules d'acollida.
 - Garantir **claustres de professorat i equips directius cohesionats i ben coordinats** als centres públics amb demanda feble o una elevada concentració d'alumnat socialment desfavorit, amb una adequada formació i implicació de les direccions per gestionar aquesta complexitat social, a fi de consolidar el projecte educatiu i millorar el prestigi social del centre, amb projectes de direcció ben orientats per fer possible aquests processos de millora i que comptin amb la participació i la cohesió del conjunt de la comunitat escolar.
 - Garantir que els centres públics i concertats amb una composició social desfavorida (centres d'alta/màxima complexitat) tenen els **equips directius més competents i formats**, sens perjudici de les competències de la titularitat del centre.
 - Promoure amb mesures concretes la destinació **tant definitiva com provisional** de personal als centres públics amb una composició social desfavorida o amb una demanda social feble, amb l'objectiu de donar estabilitat als claustres.
 - Evitar l'adjudicació de destinació de professorat sense prèvia sol·licitud seva als centres públics d'alta complexitat.
 - Promoure la capacitació i la **implicació del claustre** de professorat dels centres públics i concertats amb una composició social desfavorida, no només per atendre la diversitat de l'alumnat, sinó també per consolidar el projecte educatiu i millorar la valoració del centre per part de l'entorn, d'acord amb les funcions del Departament d'Educació i dels titulars dels centres concertats.
 - Introduir **mecanismes d'incentius** o d'altres per garantir que el professorat més qualificat per a la tasca docent presti servei als centres públics amb una complexitat més elevada.
- [...]

Actuació 28. Construcció i reforma dels centres públics amb una composició social desfavorida

Mesures previstes

[...]

- **Prioritzar**, en la planificació i l'execució dels processos de construcció i reforma dels centres públics, l'adequació de les instal·lacions dels centres amb una composició social més desfavorida, especialment si aquesta situació té efectes sobre la segregació escolar, sens perjudici de la millora necessària per a tots els equipaments escolars que estan en mòduls prefabricats o pendents d'obres de millora.

Actuació 29. Adequació dels plans educatius d'entorn com a instrument per combatre la segregació escolar

Mesures previstes

[...]

- Desplegar per a tots els centres d'alta complexitat, conjuntament entre ajuntaments i Departament d'Educació, plans educatius d'entorn adreçats a enfortir la seva vinculació amb l'entorn i el suport dels agents educatius del territori a la tasca d'aquests centres.

[...]

- Crear un programa de promoció i reforç de l'oferta d'activitats extraescolars i de l'acollida matinal i de tarda dels centres d'alta complexitat o amb una composició social desfavorida en el marc dels plans educatius d'entorn.

- Crear un programa de suport a la dinamització de les associacions de famílies dels centres de màxima complexitat i promoure la coordinació d'associacions de famílies en el territori en el marc dels plans educatius d'entorn.

A més d'aquestes mesures directament orientades a donar suport als centres amb elevada complexitat, el Pacte també preveu un seguit de mesures destinades a optimitzar les garanties de gratuïtat real per a l'alumnat socialment desfavorit, amb efectes directes, també, per a l'alumnat d'aquests centres.

Hi ha un ampli consens dins de la comunitat educativa a l'hora de destacar l'infrafinançament del sistema educatiu. Hi ha centres públics i concertats, especialment els que tenen més complexitat educativa, que demanen una dotació més gran de recursos humans, econòmics i materials per atendre amb més garanties les necessitats educatives específiques de l'alumnat. El dèficit de finançament públic provoca que part del servei educatiu que presten els centres s'hagi de finançar per mitjà de les aportacions de les famílies, la qual cosa resulta contradictòria amb el principi de gratuïtat que regeix el nostre sistema educatiu i suposa un important factor de desigualtat, tant en l'accés als diferents centres com també en la configuració dels projectes educatius, condicionats, en part, pel finançament privat de les famílies.

En aquest sentit, el Pacte preveu avançar en la gratuïtat de l'ensenyament a través de la millora del finançament públic dels centres públics i concertats, i discriminar positivament en la transferència de recursos els centres i les famílies socialment menys afavorits, amb l'objectiu de garantir estàndards de qualitat equivalents per al conjunt de centres del Servei d'Educació de Catalunya, i també de garantir la gratuïtat real de l'ensenyament i que les quotes no esdevinguin un factor de segregació escolar tal com succeeix actualment.

Entre altres mesures, el Pacte preveu la creació d'una comissió d'estudi del cost de la plaça (actuació 15), l'adequació del finançament públic dels centres públics i concertats en funció de la corresponsabilitat en l'escolarització equilibrada d'alumnat (actuacions 16 i 17), l'elaboració de directrius sobre el pagament de quotes en centres públics i concertats (actuació 19-20), l'establiment d'una convocatòria d'ajuts per a llibres de text, material escolar, sortides i colònies escolars (centres públics i concertats) (actuació 21-22) i millorar les garanties d'igualtat en l'accés al servei de menjador escolar (actuació 23).

ADEQUACIÓ DEL FINANÇAMENT DELS CENTRES PÚBLICS I CONCERTATS PER GARANTIR LA GRATUÏTAT DE L'ENSENYAMENT I LA SUPRESSIÓ DE QUOTES COM A FACTOR DE DESIGUALTAT (Àmbit 6)

Actuació 15. Comissió d'estudi del cost de la plaça escolar

Mesures previstes

- Crear una comissió tècnica d'experts, a proposta del Departament d'Educació i dels agents educatius més representatius, per estudiar i determinar el cost total de la plaça en els nivells de provisió universal i gratuïta per a la impartició dels ensenyaments en condicions de gratuïtat.

Actuació 16. Adequació del finançament públic dels centres públics i garanties de gratuïtat de l'ensenyament i de corresponsabilitat en l'escolarització equilibrada d'alumnat

Mesures previstes

- Garantir progressivament que el finançament per al funcionament dels centres docents públics garanteix el principi de gratuïtat de l'ensenyament.
- Establir una convocatòria d'ajuts per garantir l'accés en igualtat d'oportunitats a les activitats complementàries, tal com estableix la LEC (article 202 i altres), que sigui efectiva per promoure l'escolarització equilibrada d'alumnat.
- Adequar el finançament (dotació de recursos econòmics i personals) que reben els centres públics corresponsables amb l'escolarització equilibrada d'alumnat.
- Promoure que cap alumne deixa de participar en activitats complementàries per raons econòmiques i supervisar per part de la Inspecció d'Educació.
- Supervisar les desigualtats existents en el cobrament de quotes per part dels centres públics, desenvolupar mesures per evitar-les o que aquestes derivin en desigualtats en els projectes educatius de centre i en l'accés de l'alumnat socialment desfavorit, factors de reproducció de la segregació escolar.

Actuació 17. Adequació del finançament públic dels centres concertats amb garanties de gratuïtat de l'ensenyament i de corresponsabilitat en l'escolarització equilibrada d'alumnat: concert, contractes programa i ajuts

Mesures previstes

- Garantir progressivament que el finançament per al funcionament dels centres docents concertats (via mòdul del concert –art. 205.8 LEC–, via dotació de recursos addicionals mitjançant contracte programa –art. 48.5 LEC–) garanteix el principi de gratuïtat de l'ensenyament.
- Establir una convocatòria d'ajuts per garantir l'accés en igualtat d'oportunitats a les activitats complementàries, tal com estableix la LEC (article 202 i altres), que sigui efectiva per promoure l'escolarització equilibrada d'alumnat.
- Adequar el finançament que reben els centres concertats corresponsables amb l'escolarització equilibrada d'alumnat.

- Promoure que cap alumne deixa de participar en activitats complementàries per raons econòmiques i establir supervisió per part de la Inspecció d'Educació.
- Analitzar i revisar el finançament dels centres privats concertats, per garantir l'adequació del concert educatiu però també la responsabilitat social dels centres concertats a l'hora d'establir quotes per a les famílies i escolaritzar alumnat de diferents orígens socials.
- Graduar el finançament públic dels centres concertats en funció de la corresponsabilitat en l'escolarització d'alumnat socialment desfavorit.

[...]

Actuació 21. Convocatòria d'ajuts per a llibres de text, material escolar i sortides (centres públics i concertats)

Mesures previstes

- Estudiar el finançament necessari per garantir la gratuïtat dels llibres de text i el material escolar.
- Restablir una convocatòria d'ajuts per a l'adquisició de llibres de text i material didàctic complementari i informàtic, tal com estableix l'article 6.4 de la LEC, que permeti avançar cap a la gratuïtat de l'ensenyament.
- Atorgar als centres educatius subvencions per al desenvolupament de programes orientats a sufragar els costos d'escolarització d'alumnes de famílies amb dificultats econòmiques que cobreixin les despeses relacionades amb els llibres de text, el material escolar, les sortides escolars, etc., com ara el Programa cooperatiu per al foment de la reutilització de llibres de text en centres educatius sostinguts amb fons públics que imparteixen ensenyaments obligatoris.
- Promoure o recomanar el desenvolupament de programes de reutilització de llibres de text a tots els centres que no en tinguin.
- Atès el caràcter no obligatori del pagament de quotes relacionades amb el desenvolupament de les activitats lectives del centre, garantir la igualtat de tracte a tot l'alumnat durant l'horari lectiu, al marge del pagament de quotes per part de les famílies.
- Evitar que l'alumnat sigui partícip de la relació econòmica existent entre el centre i la família.
- Establir mesures d'accessibilitat econòmica (ajuts o altres) per garantir l'accés en igualtat d'oportunitats dels infants socialment desfavorits a les activitats escolars (per a sortides i colònies escolars, etc.).
- Estudiar la situació plantejada per cada família amb dificultats econòmiques amb l'objectiu de facilitar que l'alumnat afectat pugui participar de manera normalitzada a les activitats escolars que es facin en horari lectiu, sense veure's discriminat per raons econòmiques, buscant, si escau, modalitats de finançament de les activitats escolars (per mitjà d'ajuts, de flexibilitat en els pagaments, etc.) que en facin possible la participació.

- Garantir que els centres públics i concertats informin adequadament les famílies sobre les quotes que tenen caràcter obligatori i voluntari, i que no incorporin a aquestes quotes conceptes de despesa que no poden ser imputats a les famílies.
- Garantir el desglossament dels conceptes que integren les quotes que s'han de pagar als centres públics i concertats.

Actuació 22. Convocatòria d'ajuts per a les sortides i colònies escolars i per a les activitats extraescolars

Mesures previstes

- Desplegar el marc general d'ordenació de les activitats complementàries, les activitats extraescolars i els serveis escolars dels centres vinculats al Servei d'Educació de Catalunya, tant dels centres públics com dels centres concertats, tal com preveu l'article 158.2 de la LEC, de manera que s'asseguri per a les colònies i sortides escolars i per a les activitats extraescolars:
 - Els ajuts per fomentar l'accés de l'alumnat a aquestes activitats en igualtat d'oportunitats, tant en centres públics com en centres concertats, i les garanties que la despesa pública destinada s'adreci efectivament a aquests ajuts per a infants (art. 50.3 i 202 de la LEC).
 - El dret a la participació de l'alumnat i a la no-exclusió per raons econòmiques.
 - L'accés en condicions d'igualtat per mitjà de l'establiment de quanties màximes (art. 205.11 de la LEC), el fraccionament de quotes com a mecanisme per afavorir-ne l'accessibilitat, la voluntarietat, el caràcter no lucratiu, etc.
 - El caràcter no lucratiu de les activitats complementàries i les garanties per fer-ho possible, d'acord amb l'ordenament jurídic vigent.
 - El caràcter inclusiu, coeducatiu i intercultural d'aquestes activitats i les garanties per fer-ho possible.
 - L'obertura de les activitats extraescolars als infants del territori.
 - Les subvencions per a la creació i el manteniment d'associacions de famílies d'alumnat en entorns socials desfavorits, com a agents dinamitzadors clau, amb la col·laboració de les federacions d'aquestes associacions.
- Donar compliment a l'article 202 de la LEC, que preveu que el Departament, per raons d'oportunitat social, d'equitat o de no-discriminació per raons econòmiques, estableixi ajuts i atorgui beques amb relació a activitats complementàries i extraescolars, tant en centres públics com en centres concertats.
- Desenvolupar actuacions orientades a promoure l'organització de colònies escolars als centres, especialment quan es troben en entorns socials desfavorits, com ara:
 - Mesures per compensar els docents i el personal que hi participi.
 - Ajuts per fomentar l'accés dels centres i de l'alumnat en situacions socials o econòmiques desfavorides.
- Desenvolupar mesures per garantir l'accessibilitat econòmica a les activitats escolars de tarda als instituts (i a les escoles, si s'escau) amb jornada compactada i l'atenció socioeducativa de l'alumnat socialment desfavorit

Actuació 23. Garanties d'igualtat en l'accés al servei de menjador escolar (centres públics i concertats)

Mesures previstes

- Prohibir (i impedir a la pràctica) els incompliments del preu màxim del servei de menjador escolar als centres públics, sigui directament per mitjà de les quotes que paguen les famílies per accedir al servei, sigui indirectament per mitjà de les quotes a les AMPA/AFA o de la introducció d'activitats addicionals sense alternativa.
- Promoure que l'alumnat receptor de beca del 100% de menjador escolar als centres concertats tingui accés gratuït al servei, mentre que l'alumnat amb beca parcial pagui l'equivalent a la part restant fins arribar a l'import màxim establert per a les beques.
- Prohibir (i impedir a la pràctica) que cap alumne aboni imports addicionals a la quota que paga la resta d'usuaris per accedir al servei de menjador escolar.
- Donar pautes i difondre bones pràctiques en la gestió del servei de menjador escolar als centres públics i concertats per promoure la igualtat d'oportunitats en l'accés.
- Promoure el funcionament del servei de menjador escolar als instituts de secundària i la provisió de beques a l'alumnat socialment desfavorit, malgrat que a la tarda no hi hagi classes (o, alternativament, estudiar centre per centre mesures compensatòries que garanteixin l'accessibilitat i la normalització de l'ús del menjador a l'alumnat de secundària que ho requereixi).
- Garantir l'accés de l'alumnat becat al servei de menjador, sense el cobrament de la part coberta per la beca, com a mínim des de la resolució de la concessió de l'ajut (no pas des de l'abonament de l'import)

Adicionalment, el Pacte també preveu altres mesures, d'abast més general, destinades a combatre la segregació escolar, la qual cosa ha de permetre desagregar els centres amb una composició especialment desfavorida.

En aquest sentit, el Pacte proposa elaborar un nou decret que reguli l'admissió d'alumnat que prevegi instruments més efectius per promoure l'equitat. A banda d'eliminar criteris complementaris per malaltia digestiva crònica i per germans o progenitors exalumnes del centre, que ja s'ha aprovat, també preveu el desplegament de mesures com ara la proporció màxima d'alumnat amb necessitats educatives específiques per centre d'una mateixa zona, l'oficina electrònica de preinscripció, la publicació de quotes i règim legal i altres exigències de transparència (vacants, etc.), la protecció dels centres d'alta complexitat (no-escolarització matrícula viva, etc.), la regulació de la detecció d'alumnat amb

necessitats educatives específiques o instruments adreçats a evitar els fraus, com ara preveure més exigències d'acreditació del criteri de proximitat per a l'alumnat que modifica la seva residència padronal just abans d'iniciar el curs escolar (actuació 1).

Adicionalment, el Pacte també preveu la posada en marxa, en el marc del procés d'elaboració d'un nou decret, de dues comissions d'estudi estratègiques des de la perspectiva d'avançar en els instruments de lluita contra la segregació escolar, i que pot alimentar el contingut del nou decret (actuació 2): una comissió d'estudi específica de bones pràctiques en règims d'admissió d'alumnat (on s'avaluarà l'impacte i la viabilitat d'una possible política d'admissió per quotes en funció del nivell d'instrucció/nivell socioeconòmic dels progenitors) i una comissió d'estudi específica per analitzar mesures efectives de lluita contra la segregació escolar en

municipis amb una forta segregació residencial (on s'avaluarà com combatre la segregació en territoris amb una elevada composició social desfavorida, en què les polítiques d'escolarització equilibrada dins del barri generen efectes limitats).

Ahora, el Pacte preveu el disseny (i la implementació) d'un protocol efectiu per a l'aprofitament de la reserva de places com a mesura d'escolarització equilibrada, per garantir la distribució equitativa d'alumnat amb necessitats educatives específiques entre centres (actuació 8).

La lluita contra la segregació escolar implica, entre altres aspectes, millorar la corresponsabilitat dels diferents actors que intervenen en l'àmbit educatiu, i també la coordinació entre aquests a l'hora de desplegar els instruments disponibles per promoure l'escolarització equilibrada d'alumnat. Un dels àmbits d'intervenció clau, amb més incidència en la lluita contra la segregació escolar, té a veure amb la programació de l'oferta i la gestió del procés d'admissió d'alumnat. A escala local, aquestes pràctiques han de ser promogudes i implementades especialment per les taules mixtes de planificació, les comissions de garanties d'admissió i les oficines municipals d'escolarització, a més d'altres dispositius, si s'escauen.

En aquesta línia, el Pacte preveu, entre d'altres, el desenvolupament d'orientacions en la programació escolar (oferta, adscripcions, zonificació, i ampliacions i reduccions de ràtio, de grups i de centres) i l'establiment de criteris en la gestió de les sol·licituds (actuacions 3 i 4), i també la promoció d'acords o pactes locals entre centres dins d'una mateixa zona o municipi per a l'escolarització equilibrada d'alumnat (actuació 10) i el disseny del model d'intervenció dels dispositius per al foment de l'escolarització equilibrada d'alumnat en el territori, i la creació i dinamització d'aquests dispositius on no hi siguin (actuació 6): clarificar i articular el paper que han de tenir les OME, la Inspecció d'Educació, les comissions de garanties d'admissió, les taules mixtes, els serveis educatius, els serveis municipals, etc., per combatre la segregació i fer un ús efectiu dels instruments disponibles, i les pautes que cal aplicar.

Després d'un any de desenvolupament del Pacte, el Síndic ha coordinat les tres principals comissions d'estudi que estaven previstes, comissions que ja han finalitzat els seus treballs.

En aquest sentit, el mes de novembre de 2019, el Síndic de Greuges va lliurar al Departament d'Educació el document *Propostes per a un nou decret i per a nous protocols d'actuació*, elaborat en el marc de la Comissió d'estudi sobre règims d'admissió i la Comissió d'estudi sobre la lluita contra la segregació escolar en contextos de segregació residencial, i que incorpora nombroses propostes amb relació al nou decret d'admissió d'alumnat i als protocols respecte de l'ús, per exemple, de la reserva de places, la programació de l'oferta, la gestió de les quotes per part dels centres públics i concertats o el control dels fraus, entre d'altres.

Entre les mesures proposades destaca l'ampliació de supòsits per determinar la consideració de necessitats educatives específiques derivades de situacions socioeconòmiques desfavorides o la creació de la unitat de detecció i prospectiva, que s'ocuparà de coordinar les actuacions relacionades amb la detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques per part dels diferents serveis locals.

Per evitar la concentració d'alumnat amb necessitats educatives específiques en determinats centres, el document també planteja la proposta d'establir una proporció màxima per zona, que cada centre haurà de complir. Aquesta no pot superar en un 10% la proporció òptima d'alumnat amb necessitats educatives per grup. La proporció òptima equival al percentatge d'alumnat amb necessitats educatives específiques que correspondria per centre si la seva distribució fos plenament equilibrada.

A diferència d'ara, l'alumnat amb necessitats educatives específiques només es podrà escolaritzar en places reservades, amb una reserva que s'allargarà fins a l'inici del curs escolar, mentre que l'alumnat ordinari només s'escolaritzarà en places ordinàries.

Amb tot, el document no limita les mesures al repartiment de l'alumnat amb més dificultats i proposa concebre l'escolarització

equilibrada d'alumnat com la tendència a l'equiparació de la composició social dels centres de manera que reflecteixi l'heterogeneïtat social de les zones on estan ubicats. Aquest equilibri no només fa referència a l'alumnat amb necessitats educatives específiques, sinó al conjunt d'alumnat en funció del nivell socioeconòmic i educatiu familiar. En aquesta línia, inclou propostes per promoure l'escolarització d'alumnat socialment afavorit en centres d'alta complexitat, com ara l'oferta singular, la possibilitat del trasllat de matrícula entre centres o, si escau, la integració i el tancament de centres públics.

El document també posa l'accent en la possibilitat d'establir les zones educatives heterogènies com a unitats de planificació i gestió del procés d'admissió d'alumnat. Concretament, la proposta és que l'Administració educativa i els ajuntaments promoguin la configuració de zones educatives amb heterogeneïtat social interna (per nivell d'instrucció, renda, etc.), encara que aquest fet suposi no respectar les àrees administratives o territorials preestablertes (districtes, barris, etc.), especialment en municipis amb desequilibris en l'escolarització d'alumnat.

Un altre repte té a veure amb la gestió de la matrícula viva. El curs 2018/2019, més de 8.500 alumnes arribats després de l'inici de curs van ser escolaritzats en centres d'alta complexitat. Per evitar la concentració d'aquest alumnat en determinats centres, el document planteja impedir l'escolarització d'aquest alumnat nouvingut als centres d'alta complexitat o tancar les ràtios després de l'inici de curs, per poder gestionar millor i de manera equilibrada aquest fenomen.

Una altra proposta és la previsió de la quota necessària de places per a la matrícula fora de termini i la matrícula viva als centres de la zona. En la programació de l'oferta inicial i final, l'Administració educativa ha de fer una previsió de la quota de places per atendre les necessitats d'escolarització existents a la zona d'alumnat amb necessitats educatives específiques que es matricula fora de termini (després del període ordinari de preinscripció fins a l'inici de curs) i a partir de l'inici de curs.

L'Administració educativa, a més, i aquesta és una altra proposta, ha de desenvolupar els sistemes necessaris per a l'automatització de

la documentació que han de presentar les famílies en la preinscripció, sempre que sigui possible (domicili, renda, etc.), i també per a l'automatització de l'assignació de plaça escolar. L'oficina electrònica de preinscripció i matrícula hi hauria de tenir un paper fonamental.

Quant al finançament, el decret ha de preveure i regular les garanties de gratuïtat. L'Administració educativa ha d'assegurar els recursos públics per fer efectiva la gratuïtat dels ensenyaments obligatoris i dels declarats gratuïts (art. 50.1 i 199 LEC; art. 88.2 LOE). Pel que fa a les activitats o als serveis que no tenen caràcter gratuït, però que estan associats a l'escolarització, s'han d'establir els ajuts necessaris.

Amb el propòsit d'aprovar el model de zonificació escolar i el model d'adscripció entre centres en el pas de primària a secundària (en el cas dels centres públics), els serveis territorials (i el Consorci d'Educació de Barcelona) i els ajuntaments afectats elaboren un informe per estudiar l'impacte dels diferents models possibles de zonificació i d'adscripció en l'escolarització equilibrada d'alumnat i acreditar l'adequació del model proposat respecte d'altres models alternatius possibles.

Entre la resta de propostes, també cal destacar l'increment de mesures de control de frau i l'acompanyament a les famílies en els processos d'admissió, especialment en el pas de primària a secundària.

El mes de gener de 2020, el Departament d'Educació va fer públic el Projecte de decret de la programació de l'oferta educativa i del procediment d'admissió en els centres del Servei d'Educació de Catalunya, que recull bona part de les propostes proposades en l'esmentat document del Pacte. Paral·lelament, el Departament d'Educació està elaborant els protocols que han d'acompanyar el desplegament del Pacte.

Aquest decret preveu mesures de protecció dels centres amb elevada complexitat, com ara la limitació d'escolarització de la matrícula viva o la proporció màxima d'alumnat amb necessitats educatives específiques, o també l'establiment d'ajuts per a activitats complementàries i serveis

escolars adreçats a l'alumnat socialment desfavorit.

El Departament d'Educació ha transmès a aquesta institució que la previsió és aprovar l'esmentat decret properament.

De la mateixa manera, properament, el Síndic lliurarà al Departament d'Educació l'informe elaborat en el marc de la Comissió d'estudi del cost de la plaça, amb propostes per avançar cap a la gratuïtat de l'ensenyament.

3. L'AMPLIFICACIÓ DE LA COMPLEXITAT EDUCATIVA DELS CENTRES DAVANT LA CRISI DE LA PANDÈMIA DE LA COVID-19

La crisi derivada de la pandèmia de la COVID-19 situa els centres amb elevada complexitat en un escenari en què les desigualtats educatives que ja gestionaven es palesen de manera més clara i, en alguns aspectes, es veuen incrementades.

Més enllà de les mesures de protecció de la salut i de prevenció del contagi de la COVID-19, que s'hauran d'implementar de manera general en el conjunt de centres educatius amb vista al curs 2020/2021, les actuacions de suport als centres amb elevada complexitat en aquest context de crisi han d'anar orientades a compensar, en la mesura que sigui possible, quatre factors de desigualtat: la desigualtat educativa derivada dels efectes de la crisi econòmica sobre les condicions materials de vida de l'alumnat socialment desfavorit; la desigualtat educativa derivada dels efectes de la pobresa sobre les condicions de salut de l'alumnat socialment desfavorit; la desigualtat de capital educatiu familiar en l'acompanyament a l'escolaritat en un context de treball a distància o de semipresencialitat, i la desigualtat educativa derivada de la bretxa digital.

3.1. LA DESIGUALTAT EDUCATIVA DERIVADA DELS EFECTES DE LA CRISI ECONÒMICA SOBRE LES CONDICIONS MATERIALS DE VIDA DE L'ALUMNAT SOCIALMENT DESFAVORIT

Les previsions fetes públiques pels poders públics pronostiquen per a Catalunya una caiguda del PIB de prop del 8% i d'un increment de les taxes d'atur de prop del 20% durant el segon semestre de 2020, per efecte de la pandèmia de la COVID-19. Aquesta situació es produirà en un context en què moltes famílies socialment desfavorides encara no s'havien recuperat de l'impacte de la crisi econòmica que es va produir en el període 2008-2014.

Aquesta crisi econòmica suposarà un increment de la precarietat social en què es troben (i es trobaran en un futur proper) moltes famílies a causa de l'increment de la

taxa d'atur i la consegüent reducció d'ingressos. Per aquesta realitat i consegüentment per la més gran complexitat de l'atenció socioeducativa que caldrà proporcionar des dels centres en un context de creixement de la vulnerabilitat social. Aquesta situació, que afectarà la majoria de centres, serà present amb més intensitat en centres amb una composició social especialment desfavorida.

De manera més prevalent en centres d'alta complexitat que en altres centres, menys famílies es podran fer càrrec de despeses associades a l'escolarització. Sense mesures d'ajuts a alumnat i a centres que vagin més enllà del menjador escolar, no es podrà donar resposta a aquesta necessitat.

3.2. LA DESIGUALTAT EDUCATIVA DERIVADA DELS EFECTES DE LA POBRESA SOBRE LES CONDICIONS DE SALUT DE L'ALUMNAT SOCIALMENT DESFAVORIT

L'impacte de les crisis econòmiques en els infants i els seus progenitors no es limita a les seves condicions materials de vida, sinó que remet també a condicions afectives derivades de situacions d'instabilitat i de patiment psicològic familiar creixents (situacions de tensió i inseguretat, estrès), associades a la pobresa, que acaben repercutint en el benestar dels infants. Aquesta afectació sobre el benestar se suma als efectes psicològics derivats de la situació de confinament i de les restriccions imposades en el desenvolupament ordinari de la vida quotidiana, arran de les mesures de prevenció per evitar el contagi de la COVID-19 durant els darrers mesos.

En el marc de la crisi econòmica precedent, els centres de màxima complexitat i els serveis socials ja van destacar a aquesta institució que l'impacte emocional de les situacions que vivien (i viuen) molts progenitors per efecte de la crisi feia, per exemple, que no estiguessin en les condicions més òptimes per exercir amb normalitat les seves funcions parentals i per atendre tots els aspectes relacionats amb el desenvolupament dels infants (limitacions que s'afegeixen a dificultats en alguns casos afegides relacionades amb les competències parentals).

El malestar que generen les situacions de pobresa entre els infants té repercussions negatives en el seu desenvolupament emocional i social, i lògicament també en el seu rendiment escolar. L'experiència demostra que el rendiment acadèmic de l'alumnat que presenta una situació de vulnerabilitat social decreix, especialment si l'escola no garanteix una atenció socioeducativa adequada per preservar-ne el benestar. Si l'escola té, amb caràcter general, un paper fonamental en la socialització dels infants i en la provisió d'oportunitats en condicions d'igualtat, en un context de crisi i en el cas dels centres de màxima complexitat, aquest paper esdevé encara més determinant.

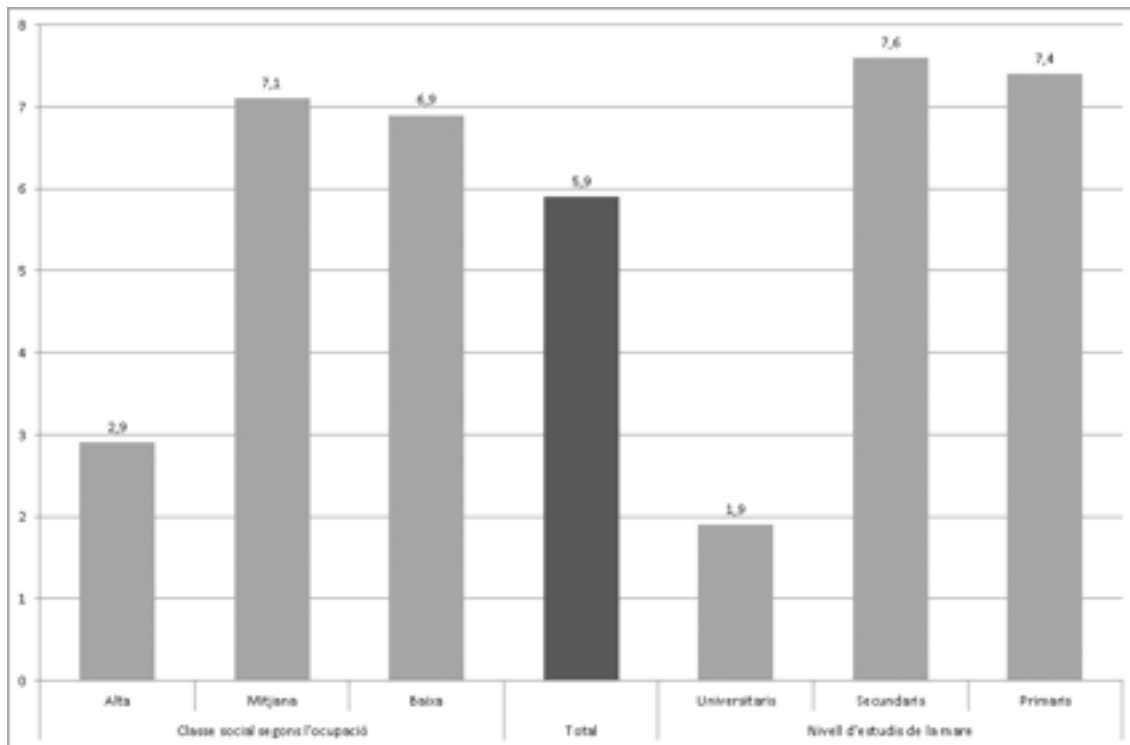
Convé recordar que la situació socioeconòmica familiar té relació amb les condicions de salut dels infants, sigui en aspectes vinculats a la malnutrició infantil, com ara la prevalença de l'obesitat, sigui en aspectes vinculats amb la salut mental. L'anàlisi de les dades de l'Enquesta de salut de Catalunya de l'any 2018, contingudes en la taula 9 i en el gràfic 5, posa de manifest que els infants de 4 a 14 anys de classe social baixa tenen més del doble de probabilitats de patir un trastorn mental que els infants de classe social alta.

Taula 9. Indicadors de salut de la població de 0 a 14 anys a Catalunya per classe social i nivells d'instrucció (2018)

	Edat	Total	Classe social personal principal			Nivells d'estudi progenitor		
			Classe I	Classe II	Classe III	Universitaris	Secundaris	Primaris o sense estudis
Percepció positiva de l'estat de salut	0-14 anys	96,6	97,8	98,0	96,0	97,9	96,4	93,2
Tenir excés de pes (sobrepès+obesitat)	6-12 anys	35,6	25,9	34,9	40,0	25,9	39,8	46,4
Tenir sobrepès	6-12 anys	25,0	22,0	26,9	25,8	18,0	27,4	36,4
Tenir obesitat	6-12 anys	10,5	3,9	8,0	14,1	7,9	12,5	10,0
Probabilitat de tenir un trastorn mental	4-14 anys	5,9	2,9	7,1	6,9	1,9	7,6	7,4
Tenir una malaltia o problema de salut crònic	0-14 anys	13,0	12,6	13,3	12,8	12,2	13,0	15,9
Tenir limitació a causa d'un problema de salut	0-14 anys	3,5	0,9	5,2	3,9	1,7	4,3	5,1

Font: Enquesta de salut de Catalunya 2017-2018 (Departament de Salut).

Gràfic 5. Probabilitat de patir un problema de salut mental en la població de 4 a 14 anys, per classe social i per nivell d'estudis de la mare. Catalunya, 2018)

Font: Enquesta de salut de Catalunya 2017-2018 (Departament de Salut).

3.3. LA DESIGUALTAT RELACIONADA AMB L'IMPACTE DEL CAPITAL EDUCATIU FAMILIAR EN L'ACOMPANYAMENT A L'ESCOLARITAT EN UN CONTEXT DE TREBALL A DISTÀNCIA O DE SEMIPRESENCIALITAT

Encara no hi ha evidència empírica de quin efecte ha pogut tenir el confinament en els aprenentatges i les trajectòries educatives de l'alumnat, si aquest efecte és desigual en funció de l'origen social o del centre escolar o de fins a quin punt les mesures adoptades han estat prou efectives per reduir o compensar aquest efecte i les possibles desigualtats associades.

En tot cas, el Síndic ha alertat en nombroses ocasions dels dèficits d'equitat que afecten el sistema educatiu a Catalunya, que reproduïx la desigualtat pròpia d'altres espais socials, bé en l'accés al sistema, bé en els processos educatius, bé en els resultats assolits. En comparar les trajectòries escolars dels diferents grups socials, hom constata que, de mitjana, l'alumnat amb menys capital econòmic i

cultural accedeix més tard i abandona abans el sistema educatiu que el de més capital, i obté comparativament nivells d'adquisició de competències més baixos i pitjors resultats acadèmics al llarg de l'escolarització.

Per entendre aquestes desigualtats educatives, cal remetre'ns especialment a aspectes relacionats amb l'origen familiar, i més concretament amb el capital educatiu dels progenitors, que condiciona els recursos educatius disponibles a casa, la identificació amb l'escola, l'acompanyament familiar a l'escolaritat o les expectatives educatives dels alumnes, per posar-ne alguns exemples.

A Catalunya, per exemple, les diferències de resultats a les proves PISA en funció de l'estatus socioeconòmic de l'alumnat són de prop de 100 punts en competència matemàtica, científica i lectora entre l'alumnat d'estatus socioeconòmic baix i alt (sobre una puntuació mitjana propera als 500 punts). La taxa de graduació a l'ESO l'any 2018 va ser 20 punts percentuals més

alta entre l'alumnat autòcton (91,5%) que entre l'alumnat estranger (70,8%). Segons dades censals, la diferència de permanència en el sistema educatiu dels joves de 17 anys és 30 punts percentuals entre els que tenen progenitors amb estudis primaris o inferiors (41,8%) i estudis superiors (74,6%).

Tot i la prevalença de desigualtats, val a dir que l'escola és un dels instruments d'igualació de les oportunitats educatives més importants, circumstància que s'ha afeblit arran del tancament dels centres i de la situació de confinament. Les famílies socialment més capitalitzades tendeixen a garantir un suport educatiu més gran als infants, també en períodes de vacances, al marge del paper que hi té l'escola.

Aquesta és una realitat que afecta especialment els centres amb elevada complexitat, atesa la seva composició social especialment desfavorida. L'alumnat socialment desfavorit, majoritari en centres amb elevada complexitat educativa, no té les mateixes oportunitats d'acompanyament escolar en l'àmbit familiar, en termes comparatius, que l'alumnat socialment afavorit.

Previsiblement, la suspensió de l'activitat lectiva ordinària i la represa telemàtica del curs durant el tercer trimestre del curs 2019/2020 haurà perjudicat més els que tenen una situació social menys afavorida. En el moment d'elaborar aquest informe, hi ha una gran incertesa sobre la manera en què es desenvoluparà el curs 2020/2021, com a mínim durant el primer trimestre. En cas que aquest es desenvolupi a distància o en modalitat de semipresencialitat, l'impacte de la desigualtat educativa relacionada amb les oportunitats desiguals d'acompanyament familiar continuarà essent significatiu.

3.4. LA DESIGUALTAT EDUCATIVA DERIVADA DE LA BRETXA DIGITAL

El tancament dels centres educatius a partir del 13 de març de 2020 i la necessitat de desenvolupar l'activitat lectiva en la modalitat "a distància" han evidenciat la dificultat de garantir el dret a l'educació en igualtat d'oportunitats a una part de l'alumnat que no disposa a la llar dels recursos tecnològics necessaris per desenvolupar l'activitat lectiva de manera virtual, en part per efecte de la bretxa digital. Aquesta circumstància és especialment prevalent als centres amb elevada complexitat educativa.

Segons l'Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars, l'any 2019 a Catalunya hi havia un 8,5% de llars amb progenitors que conviuen amb algun fill (prop de 113.000) que no tenien ordinador a casa (8,5%) i un 3,0% (prop de 40.000), que no tenien Internet o banda ampla (vegeu la taula 10). Aquesta enquesta també posa de manifest que un 7,2% dels infants de 10 a 15 anys (prop de 36.000) no havien utilitzat en els darrers tres mesos un ordinador, i un 4,6%, Internet (vegeu la taula 6). Dels que sí que havien utilitzat Internet, val a dir que una part, el 3,6%, no ho havia fet des de l'habitatge on resideix (prop de 17.000 infants d'aquesta edat).

A més, hi ha notables desigualtats socials, especialment pel que fa a l'ús de l'ordinador, com a conseqüència de la bretxa digital: el 20,8% dels infants de 10 a 15 anys que resideixen en llars amb ingressos de menys de 900 euros mensuals manifesta que no ha fet ús d'un ordinador en els darrers tres mesos, mentre que aquest percentatge és de l'1,4% en el cas dels infants que resideixen en llars amb ingressos de més de 2.500 euros mensuals (vegeu la taula 11).

Taula 10. Habitatges amb progenitors que conviuen amb algun fill sense disponibilitat d'equipament TIC (2019)

	Total	Ordinador	Internet	Banda ampla	Telèfon fix	Telèfon mòbil
n	1.340.574	113.868	39.760	39.760	213.864	8.926
%	100	8,5	3	3	16	0,7

Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars (disponible a Idescat).

Taula 11. Infants de 10 a 15 anys sense ús d'equipament TIC en els darrers tres mesos, per ingressos familiars de la llar (2019)

	Ordinador		Internet		Mòbil	
	n	%	n	%	n	%
Menys de 900 €	12.198	20,8	0	0	17.769	30,3
De 901 a 1.600 €	10.547	11,4	13.970	15,1	26.182	28,3
De 1.601 a 2.500 €	3.938	3,8	0	0	24.353	23,5
Més de 2.500 €	2.067	1,4	3.987	2,7	51.384	34,8
NS/NR	7.376	7,3	4.951	4,9	47.996	47,5
Total	36.251	7,2	23.160	4,6	167.661	33,3

Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars (disponible a Idescat).

4. ELS PRINCIPALS DÈFICITS I NECESSITATS DELS CENTRES AMB ELEVADA COMPLEXITAT DAVANT LA CRISI DE LA COVID-19

4.1. LA CONFIGURACIÓ DE LES PLANTILLES DELS CENTRES

4.1.1. La discriminació positiva en la dotació de personal als centres amb una composició social desfavorida

L'elevada concentració de complexitat educativa existent, per efecte de la segregació escolar, introdueix més complexitat en la tasca dels professionals a l'hora de garantir l'atenció adequada de les necessitats educatives específiques de l'alumnat. A més de la complexitat derivada de les necessitats educatives específiques de l'alumnat, cal afegir-hi la complexitat derivada de l'elevada mobilitat de l'alumnat, que requereix un esforç addicional per garantir-ne l'acollida al centre i la seva integració a la dinàmica de treball de l'aula.

Des de fa anys, el Síndic ha posat de manifest la necessitat de condicionar la dotació de plantilles a la complexitat educativa existent a les escoles, en el sentit que els centres amb especial complexitat social disposin de més i millors docents que els centres amb menys necessitats educatives, com a mesura per garantir la qualitat en l'atenció educativa dels alumnes escolaritzats en aquests centres i per contribuir a consolidar projectes educatius més potents i atractius per a la demanda escolar.

De fet, pel que fa a la dotació de recursos, el Departament d'Educació discrimina positivament aquests centres amb una dotació de personal docent i de suport addicional, tot i que de manera insuficient, a criteri d'aquesta institució. Tot i haver-ho recomanat reiteradament en diverses resolucions, com a mínim des de l'any 2015, i també en l'Informe extraordinari sobre la segregació escolar a Catalunya de 2016 i en els informes d'infància presentats anualment al Parlament de Catalunya, des del curs 2016/2017, el Síndic no té constància d'avenços significatius en la provisió de personal als centres d'alta o màxima

complexitat, tot i que el Departament d'Educació insisteix en la voluntat d'aplicar mesures de millora dels recursos en el marc dels treballs d'elaboració del Pacte contra la segregació escolar, a partir també dels nous pressupostos.

En aquesta línia, el Síndic ha posat en valor algunes mesures adoptades per consolidar la dotació de plantilles dels centres amb una composició social desfavorida desenvolupades en els darrers anys, com ara l'aprovació del Decret 39/2014, de plantilles i provisió de llocs de treball dels centres educatius, que preveu que la direcció pugui proposar, com a màxim, un 50% dels llocs específics, tenint en compte el projecte educatiu del centre, però amplia aquesta possibilitat a tots els llocs de treball en el cas dels centres d'alta complexitat.

Aquest mateix decret ja estableix que “entre els criteris per a l'assignació de recursos docents als centres s'han de tenir en compte les característiques socioeconòmiques de la zona i, si escau, els continguts de l'acord de coresponsabilitat i el contracte programa corresponent” (art. 9.2), d'acord amb una revisió de “la classificació dels centres educatius públics en funció de les característiques socioeconòmiques de la zona” (disposició addicional primera).

En aquest sentit, el Departament d'Educació ja assigna un nombre més elevat de recursos humans a aquests centres, especialment a través de la regulació dels criteris per a l'elaboració de les plantilles dels centres públics, que estableixen recursos addicionals per a determinades tipologies específiques de centre amb més complexitat educativa, però també, en menys proporció, a través del cert marge de discrecionalitat de què disposen els serveis territorials d'Educació per donar respostes específiques a les necessitats de personal de suport de determinats centres, mitjançant increments puntuals de determinades dotacions, o també a través d'altres fonts de recursos suplementaris (projectes d'autonomia de centre, acords de coresponsabilitat, etc.), que comporta la disposició de recursos addicionals per atendre necessitats educatives de l'alumnat.

Així, per exemple, la Resolució de 15 de maig de 2019, per la qual es fixen els criteris

generals i el procediment per a la confecció de les plantilles de professors de les escoles per al curs 2019-2020 i de supressió o transformació dels llocs de treball docents, preveu per a les escoles amb oferta educativa completa que mantenen l'ampliació horària de sis hores lectives classificades com de màxima i alta complexitat una dotació superior que a la resta de centres de complexitat estàndard. Per a les escoles que tenen la consideració de màxima

complexitat que mantenen l'ampliació horària de sis hores, aquesta dotació addicional és de 3 hores més per cada grup d'escolarització amb menys de 15 alumnes (1,5 en centres amb 9 grups) o 6 hores per cada grup amb 15 o més alumnes (2,5). Per a les escoles de complexitat alta, aquesta és de 3 hores més per cada grup d'escolarització amb ràtio igual o superior a 15 alumnes (1,5) o d'1,5 hores/grup si la ràtio és inferior a 15 alumnes (0,5).

Taula 12. Dotació de plantilles per tipus d'escola a primària (2019/2020)

	Ràtio d'alumnes per grup < 20		Ràtio d'alumnes per grup > 20	
	Dotació de professorat	Dotació d'hores de docència de professorat per hores de docència	Dotació de professorat	Dotació d'hores de docència de professorat per hores de docència
9 grups d'escolarització (centres de màxima complexitat, amb ampliació horària)	15 + 2,5 (6 hores*9)	14,0	16 + 2,5 (6 hores*9)	14,8
9 grups d'escolarització (centres d'alta complexitat, amb ampliació horària)	15 + 1,5 (3 hores*9)	13,2	16 + 1,5 (3 hores*9)	14,0
9 grups d'escolarització (centres amb ampliació horària)	15	12,0	16	12,8
9 grups d'escolarització (centres de màxima complexitat sense ampliació horària)	15	14,4	16	15,4
9 grups d'escolarització (centres d'alta complexitat sense ampliació horària)	14,5	13,9	15,5	14,9
9 grups d'escolarització (centres sense ampliació horària)	14	13,4	15	14,4
18 grups d'escolarització (centres de màxima complexitat, amb ampliació horària)	28 + 4,5 (6 hores*18)	26,0	29 + 4,5 (6 hores*18)	26,8
18 grups d'escolarització (centres d'alta complexitat, amb ampliació horària)	28 + 2,5 (6 hores*18)	24,4	29 + 2,5 (6 hores*18)	25,2
18 grups d'escolarització (centres amb ampliació horària)	28	22,4	29	23,2

	Ràtio d'alumnes per grup < 20		Ràtio d'alumnes per grup > 20	
	Dotació de professorat	Dotació d'hores de docència de professorat per hores de docència	Dotació de professorat	Dotació d'hores de docència de professorat per hores de docència
18 grups d'escolarització (centres de màxima complexitat, sense ampliació horària)	28,5	27,4	29,5	28,3
18 grups d'escolarització (centres d'alta complexitat, sense ampliació horària)	27,5	26,4	28,5	27,4
18 grups d'escolarització (centres sense ampliació horària)	26,5	25,4	27,5	26,4

Font: elaboració pròpia a partir de la Resolució de 15 de maig de 2019, per la qual es fixen els criteris generals i el procediment per a la confecció de les plantilles de professors de les escoles per al curs 2019-2020 i de supressió o transformació dels llocs de treball docents.

Taula 13. Incrementos en les dotacions de plantilles als centres amb una elevada complexitat educativa (2019)

Escola	Complexitat màxima	Complexitat alta
1 línia / 9 grups	1	0.5
2 línies / 18 grups	2	1
3 línies / 27 grups	3	1.5
Institut	Complexitat màxima	Complexitat alta
8 grups	3	1.5
12 grups	3.5	2
16 grups	4	2

Font: Departament d'Educació.

En relació amb aquesta dotació diferencial, però, convé posar de manifest que les visites dutes a terme per aquesta institució a centres de complexitat màxima i alta i les queixes rebudes constaten sovint que aquests recursos suplementaris encara són insuficients per atendre la complexitat educativa del centre. Si hom té present que als centres d'elevada complexitat es desenvolupa una hora addicional de docència, aquesta dotació diferencial desapareix (vegeu el quadre 1).

A més, els programes existents no sempre són específics i cobreixen la totalitat dels centres amb especial complexitat social, i no sempre són suficientment compensadors de les desigualtats educatives que pateixen.

La tramitació de les queixes rebudes també evidencia que la normativa que any rere any fixa els criteris per a l'elaboració de les plantilles dels centres públics es mostra de vegades rígida a l'hora de garantir aquesta

adequació de les dotacions de plantilles a les necessitats educatives dels centres docents amb més complexitat social.

A més d'aquesta dotació de professorat, els centres també disposen d'aules d'acollida i de personal d'atenció educativa, com ara els tècnics d'educació infantil (TEI) o els tècnics d'integració social (TIS). Aquesta dotació també tendeix a reforçar més els centres de màxima complexitat, en comparació amb els centres de complexitat estàndard. De fet, als centres de màxima complexitat se'ls garanteix un tècnic d'educació infantil (escoles) i un tècnic d'integració social (instituts), a diferència de la resta de centres, en què la seva provisió està més condicionada per la grandària (nombre d'alumnes i unitats).

Segons els criteris d'assignació de personal als centres, en els centres ordinaris el Departament d'Educació assigna un TEI en escoles d'una línia i de 25 alumnes o més o de dues línies i de 40 alumnes o més, i dos TEI en escoles de 3 línies i de 70 alumnes o més o en escoles de 4 línies i de 80 alumnes o més. En els centres classificats com de màxima complexitat, la provisió del TEI es fa com en els centres ordinaris, però amb un nombre d'alumnes més baix.

Els criteris per assignar aquests recursos als centres públics és d'un TIS per a cada escola o institut de màxima complexitat (de dues línies o més en el cas de les escoles de primària).

D'acord amb les dades facilitades pel Departament d'Educació, els centres públics de primària disposen de 870 TEI i de 79 TIS en el curs 2018/2019. En el cas de l'educació secundària obligatòria, la dotació és de 83,3 TIS.

A més, els centres públics també disposen de les dotacions de suports intensius d'escolarització inclusiva (SIEI) (311,5 a primària i 404 a secundària) i aules integrals de suport (AIS) (6,5 a primària i 13,5 a secundària), i del personal d'atenció educativa relacionat amb l'atenció de l'alumnat amb necessitats educatives especials, com ara els educadors d'educació especial (325 a primària i 147 a secundària) i auxiliars d'educació especial (123 a primària i 13 a secundària). No consta a aquesta

institució que hi hagi una discriminació positiva en la dotació d'aquest personal de suport als centres amb una composició social especialment desfavorida.

4.1.2. La suficiència d'aules d'acollida als centres amb elevada complexitat

Una de les necessitats compartides per moltes direccions de centres de màxima i alta complexitat, especialment quan tenen una elevada presència d'alumnat immigrant, és que la dotació d'aules d'acollida desenvolupa una tasca fonamental als centres, però és insuficient per atendre el volum d'alumnat que presenta aquestes necessitats.

Pel que fa a la cobertura, les direccions dels centres fan referència al fet que aquesta dotació es fa per a l'alumnat nouvingut a partir de tercer de primària. En el cas de l'alumnat d'educació infantil, l'Administració educativa considera que els objectius previstos en el currículum per a aquesta etapa, com ara l'estimulació de la llengua oral i la descoberta del codi lectoescriptor, ja donen resposta a les necessitats de l'alumnat d'origen immigrant, tot i que es proposen, en alguns casos, estratègies específiques de suport per a alumnat d'aquesta etapa.

Per a la dotació de les aules d'acollida, "es considera alumne nouvingut el de procedència estrangera incorporat per primera vegada al sistema educatiu, a partir de cicle mitjà de primària, en els darrers vint-i-quatre mesos o, excepcionalment, quan s'hi ha incorporat en els darrers trenta-sis mesos i procedeix d'àmbits lingüístics i culturals molt allunyats del català".

La Resolució de 15 de maig de 2019, per la qual es fixen els criteris generals i el procediment per a la confecció de les plantilles de professors de les escoles per al curs 2019-2020, preveu que, per atendre l'aula d'acollida, s'assigna a l'escola mitja dotació (0,5) de mestre o una de sencera (1), en funció del nombre d'alumnes nouvinguts que s'hagin incorporat al sistema educatiu a Catalunya. Excepcionalment es pot assignar més d'una dotació d'aula d'acollida (fins a un

màxim de dues) si el nombre d'alumnes nouvinguts des de tercer de primària així ho aconsella.

L'assignació de les aules d'acollida al nombre d'alumnes que compleixen els criteris assenyalats anteriorment, independentment de la dotació el curs anterior, genera un problema addicional en la provisió d'aquest recurs a inici de curs. Això succeeix especialment en els centres amb una elevada mobilitat de l'alumnat, amb dificultats de preveure exactament l'evolució al llarg del curs del nombre d'alumnat nouvingut, o també, per exemple, als instituts de secundària, que no saben amb mesos d'antelació quants alumnes (i amb quines necessitats) accediran al centre a primer d'ESO o, fins i tot, quants de quart romandran el curs següent a l'ESO.

Respecte a la provisió d'aules d'acollida, cal tenir present que en els darrers anys les dotacions de professorat s'han anat reduint per efecte de la moderació dels fluxos immigratoris, que especialment

durant el període de crisi econòmica van provocar un decreixement de l'arribada d'alumnat nouvingut amb desconeixement de la llengua vehicular de l'escola.

El curs 2007/2008 hi havia al voltant de 1.150 aules d'acollida a Catalunya. El curs 2012/2013 s'havien reduït fins a les 723; el curs 2015/2016, fins a 537 aules d'acollida, i el curs 2018/2019 el nombre d'aules d'acollida a centres públics i privats és de 681 (vegeu el quadre 3).

No obstant això, la complexitat educativa dels centres amb una elevada presència d'alumnat d'origen immigrat no necessàriament s'ha reduït, ni ho ha fet necessàriament al mateix ritme de la disminució de l'arribada d'alumnat nouvingut.

El Síndic alerta que la reducció de plantilles en centres relacionada amb la dotació d'aules d'acollida pot deixar descobertes necessitats d'atenció específica de l'alumnat amb necessitat de suport educatiu específic.

Taula 14. Aules d'acollida als centres públics i concertats (2019)

	EINF i EPRI	ESO
Centres públics	331 (223 en centres d'alta o molt alta complexitat)	303 (139,5 en centres d'alta o molt alta complexitat)
Centres concertats	22	25

Font: Departament d'Educació.

4.1.3. La interdisciplinarietat en la dotació de plantilles dels centres de màxima complexitat

Les visites realitzades pel Síndic a centres amb una elevada complexitat educativa posen de manifest que la dotació de professionals en aquests centres està mancada d'interdisciplinarietat, de plantilles amb diferents perfils que sàpiguen abordar, conjuntament amb els docents, l'atenció de les necessitats educatives de l'alumnat i desplegar la funció social que desenvolupa l'escola.

Les necessitats de professionals en aquests centres són fonamentalment de l'àmbit social (educadors socials, treballadors socials, etc.) i de l'àmbit de la salut (psicòlegs, logopedes, etc.) que treballin, d'una banda, les qüestions relacionades amb la situació socioeducativa i socioeconòmica de l'alumnat i les seves famílies; i, de l'altra, aspectes relacionats amb el desenvolupament del llenguatge i amb el benestar psicossocial dels alumnes.

Ben sovint, la direcció i el professorat dels centres amb una elevada complexitat inverteixen més energies a atendre i

gestionar situacions derivades de la precarietat econòmica i de l'estrès emocional que pateixen els alumnes i les seves famílies que no pas a la intervenció merament educativa. La figura del tècnic d'integració social a tots els instituts de màxima complexitat suposa un avenç.

D'altra banda, el Consorci d'Educació de Barcelona també ha manifestat que està duent iniciatives encaminades a dotar de més recursos els centres de més complexitat a través del projecte "Escoles Enriquides" i també de les millores previstes en el context del Pla de barris, en el marc del qual aquesta administració ha proposat que es pugui dotar de personal especialitzat en psicologia o psicopedagogia els centres d'alta complexitat dels esmentats barris per reforçar, des de dins dels centres, la tasca que desenvolupen els serveis educatius i sanitaris externs.

4.2. L'ASSIGNACIÓ ECONÒMICA ALS CENTRES AMB ELEVADA COMPLEXITAT

4.2.1. La discriminació positiva dels centres d'alta complexitat en l'assignació econòmica als centres

Més enllà de les plantilles, els centres escolars també reben finançament públic per cobrir les seves despeses de funcionament, en concepte de comunicació (servei postal, missatgeria, telèfon, Internet, etc.) i d'activitat docent (material fungible

per treball a l'aula), entre d'altres, que són gestionades autònomament pel centre.

En relació amb aquest assumpte, el Síndic constata que no sembla que hi hagi una relació clara entre la quantitat de recursos econòmics públics percebuts pels centres i la seva composició social o el seu nivell de complexitat.

Si bé els centres públics de primària de molt alta complexitat reben 37,1 euros per alumne, lleugerament per sobre de la resta de centres, no hi ha diferències significatives entre els centres d'alta complexitat (27,8 euros per alumne) i els centres de baixa complexitat (27,6 euros per alumne). A més, la diferència percebuda pels centres de molt alta complexitat no sembla que compensi el cost derivat d'aquesta complexitat a l'hora de garantir projectes educatius en condicions d'igualtat d'oportunitats (taula 8). Aquesta mateixa circumstància s'observa en el cas dels centres de secundària (taula 9).

A través de l'estudi de casos particulars, s'evidencia que hi ha centres d'alta complexitat ubicats en barris socialment desfavorits que perceben una aportació econòmica similar que centres de complexitat mitjana amb una composició social més afavorida. Tot i que l'assignació econòmica es fa a partir de criteris objectius, la quantitat final rebuda no sembla que ponderi suficientment les característiques socioeconòmiques de l'alumnat.

Taula 15. Despeses de funcionament en els centres públics a l'educació infantil de segon cycle i primària (2019)

	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Centres	134	248	482	427	115
Ingressos despeses funcionament Dept. Educació (i CEB)	1.262.539,0	2.088.617,7	3.380.004,0	2.846.744,2	1.051.752,1
Ingressos Dept. Educació (i CEB)	1.361.501,4	2.343.245,8	4.015.544,6	3.211.940,0	1.086.033,9

	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Ingressos famílies	3.566.254,5	10.906.855,3	27.007.076,9	25.079.596,3	9.363.197,6
Altres ingressos	6.530.868,5	11.945.347,2	19.767.489,4	16.193.386,7	4.384.941,8
Despeses de funcionament	7.091.727,8	16.384.398,7	34.656.344,8	31.006.043,5	10.554.668,7
Ingressos despeses funcionament Dept. Educació (i CEB)	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Per alumne	34,4	24,8	21	21,6	26,7
Per unitat	740,5	564,3	475,5	480	619,4
Ingressos Dept. Educació (i CEB)	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Per alumne	37,1	27,8	24,9	24,4	27,6
Per unitat	798,5	633,1	564,9	541,6	639,6
Ingressos famílies	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Per alumne	97,2	129,5	167,5	190,7	237,5
Per unitat	2.091,60	2.947,00	3.799,50	4.228,60	5.514,30
Despeses de funcionament	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Per alumne	193,3	194,5	215	235,8	267,8
Per unitat	4.159,40	4.427,00	4.875,70	5.227,80	6.215,90

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Taula 16. Despeses de funcionament en els centres públics a l'educació secundària obligatòria (2019)

Total	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Centres	31	117	376	139	17
Ingressos despeses funcionament Dept. Educació (i CEB)	2.377.314,2	14.134.781,1	42.571.907,6	14.316.367,5	1.673.888,0
Ingressos Dept. Educació (i CEB)	2.807.601,6	16.823.312,5	48.083.190,4	15.998.589,1	1.772.104,7
Ingressos famílies	1.439.858,4	11.103.548,4	47.362.413,4	18.880.104,1	3.699.053,9
Altres ingressos	4.887.226,9	20.120.863,0	54.879.932,3	20.091.521,2	1.661.427,6
Despeses de funcionament	6.276.167,0	34.152.851,6	108.288.880,0	39.451.951,5	5.699.422,9
Ingressos despeses funcionament Dept. Educació (i CEB)	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Per alumne	158,9	196,2	194,9	188,2	166,7
Per unitat	4.300,5	5.559,5	5.530,1	5.349,4	4.785,9
Ingressos Dept. Educació (i CEB)	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Per alumne	187,7	233,5	220,2	210,3	176,5
Per unitat	5.078,9	6.616,9	6.246,0	5.977,9	5.066,7
Ingressos famílies	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Per alumne	96,3	154,1	216,8	248,2	368,4
Per unitat	2.604,7	4.367,2	6.152,3	7.054,6	10.576,2
Despeses de funcionament	Molt alta	Alta	Mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa
Per alumne	419,6	474,1	495,8	518,6	567,6
Per unitat	11.353,4	13.433,0	14.066,6	14.741,3	16.295,6

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

A criteri d'aquesta institució, la situació de crisi derivada de la pandèmia de la COVID-19 pot haver accentuat encara més les necessitats dels centres de màxima complexitat, no només pel que fa a incrementar la dotació de plantilles i que aquestes siguin més multidisciplinàries, sinó també pel que fa a les necessitats d'augmentar les despeses de funcionament dels centres, per consolidar els seus projectes educatius i garantir la igualtat d'oportunitats respecte a l'alumnat escolaritzat als centres que no tenen elevada complexitat.

Aquesta circumstància és especialment rellevant si es té en compte que, ben sovint, el finançament públic en concepte de despeses de funcionament és complementat pels centres amb les aportacions econòmiques procedents de les famílies (quotes, etc.). De fet, la majoria de centres públics cobren quotes relacionades amb l'activitat que fan els alumnes en horari escolar: per material escolar, per activitats complementàries (sortides, excursions, etc.), etc. La gratuïtat de l'ensenyament bàsic, àmpliament reconeguda des d'un punt de vista jurídic, no abasta les activitats complementàries ni tampoc, amb caràcter general, els serveis escolars, els llibres de text i el material escolar, ni les activitats educatives fora de l'horari lectiu. Per a aquests àmbits, la LEC preveu especialment l'establiment d'ajuts per compensar les desigualtats, els quals actualment no existeixen.

Ala pràctica, hi ha diferències significatives entre centres públics en les quotes que satisfan les famílies, tant en l'import que se sol·licita per alumne o família com en la proporció de famílies que en fan l'abonament.

En aquest cas, les famílies de centres de primària de molt alta complexitat aporten ingressos als centres de 97,2 euros per alumne, mentre que en el cas de centres de baixa complexitat, de 237,5 euros per alumne. Aquestes diferències també són

significatives en el cas dels centres de secundària.

La contribució de les famílies d'alumnes escolaritzats en centres públics en l'assumpció de costos de material, tecnologia i d'altres també es produeix, en alguns casos, de manera indirecta, a través de l'associació de mares i pares d'alumnat (AMPA). Hi ha nombroses AMPA que col·laboren amb l'escola a sufragar determinades despeses de funcionament del centre i relacionades amb l'activitat escolar. Hi ha AMPA que sufraguen la despesa de contractació de professorat de plàstica, de llengües estrangeres, etc. o financen projectes educatius (robòtica, etc.) o serveis escolars (biblioteques, etc.), que es desenvolupen o s'utilitzen durant l'horari lectiu.

La capacitat de l'AMPA d'assumir aquestes despeses i de promoure aquestes activitats està condicionada en bona part pel nombre d'associats i per la quota que ingressa dels seus socis. Els centres amb una composició social més afavorida acostumen a tenir nivells de participació més elevats de les famílies a l'AMPA i també quotes més elevades.

Les AMPA més febles i amb una composició social més desfavorida tenen més dificultats, de vegades, per aconseguir finançament dels associats o de les convocatòries de subvencions públiques.

Aquestes aportacions de les famílies, molt condicionades per la composició social dels centres, generen diferències en la disponibilitat de recursos, activitats i serveis educatius als centres a l'abast del seu alumnat i, consegüentment, també en la qualitat del seu projecte educatiu. De fet, les escoles amb una composició social desfavorida acostumen a tenir AMPA molt febles i proporcions d'alumnat que cofinança l'activitat escolar molt baixes. Aquesta situació pot afavorir que el projecte educatiu del centre resulti menys atractiu per a les famílies i que la seva demanda s'afebleixi encara més.

4.3. ELS AJUTS A L'ESCOLARITAT

4.3.1. La convocatòria d'ajuts a l'escolaritat, més enllà del menjador escolar, per garantir el dret a l'educació en igualtat d'oportunitats de l'alumnat en situació de pobresa

La crisi derivada de la pandèmia de la COVID-19 ha generat canvis en la situació socioeconòmica de moltes famílies, fonamentalment per la pèrdua d'ingressos i de feina per l'aturada de l'activitat econòmica.

Per un costat, el Síndic destaca que la gratuïtat de l'ensenyament bàsic, àmpliament reconeguda des d'un punt de vista jurídic, no abasta les activitats complementàries ni tampoc, amb caràcter general, els serveis escolars, els llibres de text i el material escolar, ni les activitats educatives fora de l'horari lectiu o les sortides i colònies escolars.

Per altre costat, però, el Síndic també destaca que l'existència de costos d'escolarització són una font de desigualtat important, perquè no tots els alumnes poden assumir-los. El capital econòmic de la família és un condicionant important de les trajectòries escolars dels alumnes, bé perquè afecta les condicions materials que fan possible una adequada escolarització (alimentació adequada, disponibilitat d'espai a casa per a l'estudi, etc.), bé perquè condicionen la capacitat econòmica familiar de fer front a les despeses relacionades amb l'escolaritat.

Malgrat que el nostre ordenament jurídic estableix la gratuïtat de l'ensenyament, l'escolarització obligatòria comporta per als alumnes i les seves famílies l'assumpció de costos directes (llibres, material escolar, sortides escolars, activitats complementàries, etc.) i indirectes (menjador escolar, desplaçament, etc.), tant pel que fa a l'alumnat de centres públics com de centres concertats, que no sempre estan coberts per polítiques de beques.

De fet, el nostre sistema educatiu es caracteritza per una inversió en polítiques de beques baixa per comparació a la mitjana

europea. Catalunya destina al voltant de l'1,2% de la despesa en educació no universitària a beques, mentre que la inversió al conjunt de la Unió Europea se situa al voltant del 3%.

Actualment, en el marc dels ensenyaments obligatoris, només hi ha un sistema de beques consistent per garantir l'accés de l'alumnat socialment desfavorit al servei de menjador escolar (i parcialment també al transport escolar).

Les darreres dades disponibles sobre els ajuts de menjador escolar, corresponents al curs 2017/2018, posen de manifest un increment sostingut de la inversió i de la cobertura, com a mínim, fins al darrer curs observat. Tot i que el Departament d'Educació ha manifestat a aquesta institució la voluntat de revisar la cobertura de l'ajut en funció de la situació econòmica de la família (que actualment pot ser del 50% o del 100%), i també l'exigència de risc social greu per accedir a un ajut del 100% (que actualment limita les possibilitats d'accés als ajuts del 100% a moltes famílies sense recursos), el Síndic no té constància que aquestes millores s'hagin produït durant l'any 2019.

La resta de costos d'escolarització no compta amb polítiques consistents de beques per part del Departament d'Educació per garantir que el capital econòmic familiar no interfereixi en les oportunitats educatives de l'alumnat. Només alguns ajuntaments disposen de convocatòries d'ajuts a l'escolaritat que cobreixen despeses de llibres de text, material escolar o sortides per a l'alumnat socialment més desfavorit, habitualment usuari de serveis socials (vegeu la taula 10).

Val a dir que les mesures d'austeritat aplicades pel Departament d'Educació durant la crisi econòmica precedent van afectar les polítiques de beques d'ençà del curs 2011/2012, amb una reducció significativa de la inversió destinada i amb la supressió d'alguns dels ajuts que hi havia.

Respecte a aquesta previsió, el Síndic recorda que el Departament d'Educació va establir per als centres concertats una convocatòria de subvencions per al

finançament d'activitats complementàries de l'alumnat amb necessitats educatives específiques, regulades el darrer any per l'Ordre EDU/123/2010, d'1 de març, que tenien per objecte finançar el cost de les activitats complementàries de l'alumnat amb necessitats educatives específiques derivades de situacions socioeconòmiques o socioculturals desfavorides. Aquests ajuts, però, per a l'any 2011 i següents ja van quedar eliminats, malgrat que aquesta eliminació va ser compensada per la convocatòria de concurs públic per seleccionar centres privats concertats que poden rebre finançament addicional en funció de les característiques socioeconòmiques dels alumnes escolaritzats. Amb tot, aquest finançament addicional representa aproximadament el 50% de la partida pressupostària que el Departament d'Educació destinava a finançar els contractes programes, actualment suspesos, i els ajuts per a activitats complementàries.

El Departament d'Educació va suprimir els ajuts existents per a l'adquisició de llibres de text i material didàctic complementari i informàtic que atorgava a alumnes de centres educatius sostinguts amb fons públics de Catalunya que complien els requisits de renda, amb una quantitat individual màxima a concedir del voltant de 100 euros. L'Ordre ENS/217/2011, de 6 de setembre, corresponent al curs 2011/2012, va ser l'última convocatòria d'ajuts per a l'adquisició de llibres de text i material didàctic complementari i informàtic, amb una dotació màxima prevista d'11.663.049,00 euros.

Aquesta supressió contrasta amb la previsió recollida en l'article 6.4 de la Llei d'educació de Catalunya, que estableix el deure del Departament d'Educació d'adoptar les mesures necessàries per introduir progressivament un sistema d'ajuts general, en les diverses modalitats, per als llibres de text i altre material escolar en l'ensenyament obligatori per a l'alumnat dels centres públics i dels centres privats sostinguts amb fons públics. Aquesta previsió no es compleix actualment

Durant els anys de la crisi de 2008, que va incrementar la precarietat social i econòmica de moltes famílies, el Síndic va rebre queixes

de famílies que no podien fer-se càrrec de la compra de llibres i del material escolar necessari, ni tampoc del cost de les sortides escolars, o que no podien garantir als infants les condicions per seguir de manera adequada l'activitat escolar, tal com ho feien els seus companys. En el marc d'algunes queixes, el Síndic va constatar que nombrosos alumnes començaven el curs sense llibres i material escolar, i que no en disposaven fins a mesos més tard, després d'adquirir-los bé amb recursos propis, bé amb l'ajut de serveis socials, bé amb mesures de solidaritat aplicades pels mateixos centres.

El Programa cooperatiu per al foment de la reutilització de llibres de text en centres educatius sostinguts amb fons públics que imparteixen ensenyaments obligatoris ha suposat un gran avenç a l'hora d'abaratir, a través de l'ús compartit i la reutilització d'aquests materials, el cost associat a aquest concepte. Amb tot, l'Ordre ENS/206/2011, de 3 d'agost, corresponent al curs 2011/2012, també va ser l'última a aprovar les bases reguladores per a l'atorgament d'aquestes subvencions als centres educatius sostinguts amb fons públics, amb una dotació màxima prevista d'11.663.049,00 euros, i amb un total de 1.472 centres participants i 271.935 beneficiaris.

En els darrers quatre anys, el Departament d'Educació ha dotat d'assignacions econòmiques prop d'un miler de centres que imparteixen ensenyaments obligatoris i que estan en situacions complexes derivades de les característiques socioeconòmiques de l'alumnat i de l'entorn, perquè aquests centres adquireixin llibres de text i material didàctic per deixar en préstec a l'alumnat que no pugui adquirir-los a causa de la situació econòmica de la seva família. Aquestes assignacions, però, es limiten als centres amb més complexitat educativa, no s'adrecen al conjunt de l'alumnat socialment desfavorit. A banda, els imports assignats són inferiors als que hi havia l'any 2010.

Val a dir, en positiu, que durant els cursos 2018/2019 i 2019/2020 es va produir un lleuger increment de la subvenció a centres amb complexitat corresponent a ajuts per a llibres de text i material didàctic i informàtic,

Beneficiaris	2007 (2007/ 2008)	2008 (2008/ 2009)	2009 (2009/ 2010)	2010 (2010/ 2011)	2011 (2011/ 2012)	2012 (2012/ 2013)	2013 (2013/ 2014)	2014 (2014/ 2015)	2015 (2015/ 2016)	2016 (2016/ 2017)	2017 (2017/ 2018)	2018 (2018/ 2019)	2019 (2019/ 2020)
Ajuts per a llibres de text i material didàctic i informàtic (subvenció a centres d'alta complexitat) (centres)	0	0	0	0	0	0	902	920	967	967	999	1014	1011
Ajuts per a l'adquisició de llibres i material	90.012	107.740	117.527	134.887	139.074	0	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions per a la reutilització de llibres de text i material curricular i de continguts digitals	241.789	279.773	323.534	230.053	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ajuts per a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu	9.301	12.621	13.182	14.114	13.219	13.361	15.062	18.015	20.980	21.191	23.704	25.451	...
Beques i ajuts a l'estudi de caràcter general	9.041	15.141	21.239	24.468	30.120	29.120	33.182	34.732	37.124	40.048	39.709	40.131	...
Ajuts individuals de menjador escolar	49.401	57.553	75.270	67.377	63.537	60.759	72.556	85.204	94.479	104.101	124.191
Beques de desplaçament i residència destinades a l'alumnat que resideix a comarques de baixa densitat	0	99	126	125	125	0	0	0	0	0	0	0	0
Ajuts per a convivències per a alumnat amb necessitats educatives especials	3.553	2.461	2.284	2.300	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Pel que fa a les activitats complementàries i extraescolars, la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, també estableix que “les administracions públiques han de promoure mesures que facilitin l'accés de tots els alumnes a les activitats complementàries i extraescolars” (art. 6), i afegeix més endavant, específicament sobre ajuts i beques per garantir la igualtat d'oportunitats en activitats complementàries i extraescolars, que “el Departament, per raons d'oportunitat social, d'equitat o de no-discriminació per raons econòmiques,

ha d'establir ajuts i atorgar beques amb relació a activitats complementàries i extraescolars” (art. 202).

Adicionalment, sobre les garanties de gratuïtat, la mateixa llei estableix que “el Departament ha de regular les activitats complementàries [...]. Així mateix, ha de regular l'establiment d'ajuts per a accedir-hi en situacions socials o econòmiques desfavorides, tenint en compte els acords de coresponsabilitat a què es refereix l'article 48.5” (art. 50.3).

Aquests ajuts, que concedia el Departament d'Educació, també es van suprimir l'any 2011 per efecte de les restriccions pressupostàries.

Val a dir que el nou decret d'admissió que actualment està tramitant el Departament d'Educació, i que properament s'aprovarà, preveu l'establiment d'una convocatòria d'ajuts per al finançament de les activitats complementàries i serveis escolars de l'alumnat socialment desfavorit.

4.3.2. La promoció de sortides i colònies escolars als centres amb una composició social desfavorida per compensar els efectes de la segregació escolar

En la línia de l'epígraf precedent, val a dir que hi ha importants diferències/desigualtats entre centres, tant públics com concertats, en la freqüència i en el tipus de sortides i de colònies escolars que fan els seus alumnes. Mentre hi ha escoles públiques i concertades en què els alumnes fan viatges a l'estranger o estades d'esquí, per exemple, n'hi ha d'altres que no fan colònies per la impossibilitat d'una part significativa de les famílies de sufragar-ne el cost. Aquesta circumstància és especialment prevalent en els centres de màxima i alta complexitat.

Hi ha centres públics i concertats que, a través de les quotes que paguen les famílies a les AMPA o als mateixos centres o de subvencions de les administracions locals o d'entitats socials, se sufraga el cost de les sortides i de les colònies escolars dels alumnes que no el poden assumir. No totes les escoles tenen aquestes mesures d'accessibilitat econòmica, i no hi ha mesures d'accessibilitat promogudes pel mateix Departament d'Educació.

Quan la composició social és especialment desfavorida, el desplegament d'aquestes mesures finançades per altres famílies o per les mateixes administracions locals esdevé més difícil, per l'import total que s'ha de sufragar. Aquest és un dels motius pels quals els centres amb una composició social més desfavorida tenen, de vegades, una freqüència i un tipus de sortides i colònies escolars més baixes que els centres amb una composició social afavorida.

La no-realització (o la realització menys freqüent) de sortides i colònies escolars en aquests centres, a banda de suposar una desigualtat d'oportunitats per als seus alumnes, debilita el projecte educatiu del centre i en reproduïx encara més la segregació escolar.

Les dificultats econòmiques que pateixen i patiran les famílies en el context de la crisi econòmica derivada de la pandèmia de la COVID-19 accentuaran, previsiblement, aquestes desigualtats.

Davant les actuacions dutes a terme pel Síndic en aquest àmbit, el Departament d'Educació acostuma a recordar que:

- les sortides i colònies escolars no són activitats obligatòries;
- les sortides i colònies escolars formen part de les activitats educatives dels centres i estan vinculades als corresponents projectes educatius, de manera que correspon al centre definir el seu projecte i adoptar les decisions que corresponguin en relació amb la participació dels alumnes, d'acord amb els marges d'autonomia de què disposen.

En aquest sentit, segons estableix la LEC (art. 91), el projecte educatiu de centre és la màxima expressió de l'autonomia dels centres, i “n'orienta l'activitat i hi dóna sentit amb la finalitat que els alumnes assoleixin les competències bàsiques i el màxim aprofitament educatiu”. En el cas dels centres públics, a més, el projecte educatiu ha d'estar inspirat, entre d'altres, pels principis “de qualitat pedagògica, de direcció responsable, de dedicació i professionalitat docents, d'avaluació, de retiment de comptes, d'implicació de les famílies, de preservació de l'equitat, de cerca de l'excel·lència i de respecte a les idees i les creences dels alumnes i de llurs mares, pares o tutors”.

De la mateixa manera, en definir el projecte educatiu de centre, a banda de tenir-se en compte aquests principis, també s'han de valorar, de manera més concreta, “les característiques socials i culturals del context escolar i les necessitats educatives dels alumnes” (art.91.3).

Pel que fa a la programació de les sortides i les colònies escolars en el projecte educatiu de centre, cal tenir present que tenen una funció educativa específica que difícilment pot ser substituïda per activitats alternatives, ja que ofereixen oportunitats educatives (experiències vitals, descoberta de l'entorn, etc.), especialment als infants de famílies socialment menys capitalitzades, que no sempre poden adquirir a través de les vies que tenen a l'abast.

Les sortides i les colònies escolars, doncs, tenen un clar valor educatiu i de foment de la igualtat d'oportunitats, plenament coherent amb els projectes educatius de centre, que, per llei, han de fomentar el màxim aprofitament educatiu per als alumnes, la preservació de l'equitat i la cerca de l'excel·lència, tenint en compte la composició social de l'alumnat i les característiques de l'entorn del centre.

La supressió (o minoració) de les sortides i les colònies escolars en centres amb una composició social desafavorida o la no-participació dels alumnes amb dificultats econòmiques en centres sense aquesta composició social, per bé que tinguin l'aval de la direcció i del consell escolar de centre d'acord amb l'autonomia organitzativa de què disposa el centre, a criteri del Síndic, contrasta amb els principis que han d'orientar la definició de tot projecte educatiu de centre, que limiten l'exercici de l'autonomia dels centres.

El Departament d'Educació té el deure de proporcionar els recursos públics per facilitar el desenvolupament del projecte educatiu de centre, i aquestes activitats n'han de formar part.

Des d'aquesta perspectiva, el Síndic insisteix que la realització de les sortides i les colònies escolars hauria d'estar regida únicament per criteris educatius i de necessitats i composició de l'alumnat, no pas per altres circumstàncies.

Cal tenir present, a més, que la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant (art. 3.1), de compliment obligat, i la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (art. 5), estableixen el

principi de l'interès superior de l'infant i que totes les decisions que afecten infants l'han de tenir en compte.

Precisament, el nostre ordenament jurídic reconeix el dret de l'infant a l'escolarització, però també a l'educació en un sentit més ampli, de manera que els poders públics no només han de fomentar l'accés dels infants en igualtat d'oportunitats a l'activitat pròpiament lectiva, sinó també a altres activitats no lectives, organitzades dins o fora dels centres, que proveeixen els infants d'oportunitats educatives.

L'interès de qualsevol infant és que es promogui la seva participació a sortides i colònies escolars organitzades pels centres, tenint present el seu caràcter educatiu i d'equitat en l'accés a les oportunitats educatives.

La supressió de les sortides i les colònies escolars en centres amb una composició social desafavorida o la no-participació dels alumnes amb dificultats econòmiques en altres centres socialment menys desafavorits es veu afavorida, a més, pels límits legals que afecten les activitats desenvolupades fora del recinte escolar, que es fan parcialment o completa en horari lectiu, però que tenen el caràcter de voluntàries o complementàries.

El Document 3/2000: Activitats extraescolars i complementàries i serveis escolars, elaborat pel Consell Escolar de Catalunya l'any 2000, ja advertia que "en els centres públics, el marc legal actual comporta que algunes activitats educatives bàsiques que s'han de realitzar fora del centre i/o que requereixen algun tipus de despesa per part de les famílies hagin de tenir la consideració de complementàries i, per tant, no obligatòries. Com a conseqüència d'això, de vegades s'acaba no realitzant-les o bé un sector d'alumnes deixa de participar-hi. Quan aquestes activitats impliquen horaris extraordinaris cal apel·lar exclusivament a la bona voluntat del professorat per tal que siguin possibles. Tot plegat fa que en contextos escolars desafavorits aquestes siguin cada vegada més difícils de desenvolupar" (sic).

La situació destacada pel Consell Escolar de Catalunya l'any 2000 continua essent plenament vigent l'any 2020, setze anys més tard.

Actualment, encara no és possible determinar amb exactitud quina consideració tenen les colònies escolars, quines garanties reals d'igualtat d'oportunitats tenen els infants i els centres escolars d'entorns socials més desfavorits, quines implicacions comporten per al personal docent que hi participa, etc.

Des d'aquesta perspectiva, el Síndic recorda la importància de desenvolupar polítiques proactives de promoció de la realització de les colònies escolars en els centres, atès que representen una oportunitat educativa per als alumnes.

Per assolir aquest objectiu, el Síndic ha demanat a l'Administració educativa que estableixi mecanismes per retribuir o compensar la realització de sortides o colònies als docents, tot i entenent que es tracta d'una activitat educativa i que, en cas que s'inclogui dins el projecte educatiu de centre, hauria de poder ser assumida per tots els membres del claustre més enllà de la bona disposició personal d'aquests professionals. En aquest sentit, segons la LEC, correspon a l'Administració educativa promoure el reconeixement del professorat i el millorament de les condicions en què porta a terme el seu treball (art.105).

En aquesta línia, l'Ordre ENS/330/2014, de 6 de novembre, del procediment de promoció docent per estadis, incorpora la participació en activitats complementàries, colònies i plans d'entorn del professorat com a element definidor del sistema de promoció docent (art. 2 i 8), amb estadis que es corresponen a diferents nivells retributius.

A més, cal recordar que l'ordenament jurídic preveu que els alumnes puguin accedir en igualtat d'oportunitats a les activitats i als serveis que s'organitzen en cadascun dels centres. Les famílies que pateixen situacions de precarietat econòmica, doncs, no s'haurien de veure limitades en l'accés a aquestes activitats i serveis. Tal com ja s'ha exposat precedentment, la mateixa LEC estableix que les administracions públiques han de facilitar l'accés en condicions d'equitat a les activitats complementàries i han d'oferir, entre d'altres, ajuts als alumnes amb necessitats educatives específiques reconegudes, condicionats al nivell de renda familiar (entre d'altres factors).

Malgrat aquesta previsió normativa, aquests ajuts actualment no hi són. Amb tot, el nou decret d'admissió d'alumnat també preveu la convocatòria d'ajuts per a sufragar el cost de les sortides escolars de l'alumnat socialment desfavorit.

4.3.3. La continuïtat de les beques de menjador escolar en context de confinament

L'aprovació de la Resolució SLT/719/2020, de 12 de març, per la qual s'adopten mesures addicionals per a la prevenció i el control de la infecció pel SARS-CoV-2, va suposar el tancament dels centres i serveis del Servei d'Educació de Catalunya, en qualsevol dels ensenyaments i amb independència de la titularitat pública o privada del centre o servei, a partir del dia 13 de març de 2020.

La Instrucció 1/2020, de 12 de març, aplicable als centres i serveis del Servei d'Educació de Catalunya, també acordava la suspensió d'altres serveis, com ara el servei de menjador escolar.

La suspensió sobtada de les activitats lectives i el consegüent tancament dels centres van provocar, inicialment, algunes queixes relacionades amb la gestió del servei de menjador escolar i la incertesa sobre les garanties d'un àpat adequat per a l'alumnat que percebia beca de menjador.

En relació amb aquest assumpte, el Síndic va constatar ràpidament que el Departament d'Educació estava estudiant com fer efectives les beques de menjador escolar. De fet, en data 16 de març de 2020, el Departament d'Educació anunciava que s'habilitarien targetes moneder per a les famílies dels alumnes becats i per als infants usuaris dels serveis d'intervenció socioeducativa amb servei d'àpat (prop de 144.000 i 20.000 targetes, respectivament, amb una primera inversió de 6 milions d'euros, ampliables en funció de l'allargament del tancament dels centres educatius), distribuïdes a través dels ajuntaments i dels consells comarcals, en les quals es carregaria a cada família l'import de la prestació diària per al total de dies que durés el tancament dels centres. I en data 20 de març ja s'enviaven les targetes

moneder per als ajuts de menjador als ajuntaments i als consells comarcals perquè fossin distribuïdes entre les famílies.

Aquest mecanisme, que s'ha constatat com a efectiu, s'hauria de prolongar de cara al curs 2020/2021, sempre que l'assistència als centres escolars es veïés condicionada per l'adopció de mesures preventives de distanciament físic per evitar la propagació de la COVID-19.

4.4. L'ACCÉS A DISPOSITIUS ELECTRÒNICS EN UN CONTEXT DE TREBALL A DISTÀNCIA O DE SEMIPRESENCIALITAT

4.4.1. Els dèficits en la cobertura de la distribució dels dispositius electrònics per a l'alumnat socialment desfavorit per garantir l'activitat lectiva a distància

El tancament dels centres i la necessitat de reprendre telemàticament l'activitat lectiva va portar el Departament d'Educació a adoptar mesures per compensar l'impacte de la bretxa digital que pateix l'alumnat socialment desfavorit.

Per detectar les necessitats existents, el Departament d'Educació va facilitar un qüestionari a un total de 3.100 centres educatius de Catalunya, públics i concertats, 3.055 dels quals el van respondre. El qüestionari abordava, entre d'altres, l'accés a la connectivitat i la disponibilitat de tecnologia per part de l'alumnat i les famílies més vulnerables.

La consulta a les famílies per conèixer la disponibilitat de dispositius electrònics i de connectivitat durant la segona quinzena del mes de març de 2020 va permetre detectar al voltant de 55.000 famílies que no tenien ordinador o connexió a Internet per poder seguir l'activitat lectiva a distància.

En data 20 de març, el Departament d'Educació va posar en marxa el pla d'acció

Centres Educatius en Línia, amb l'objectiu de proporcionar als centres educatius els recursos i les eines digitals necessàries per garantir l'aprenentatge en línia de l'alumnat, si convé a través d'entorns virtuals d'aprenentatge, i també va oferir als centres orientacions i activitats adreçades a l'alumnat mitjançant la Xarxa Telemàtica de Catalunya Xtec. Aquesta iniciativa està acompanyada de l'actualització de les plataformes Xtec i Edu365, i proposa eines, recursos digitals i orientacions per a la realització no presencial d'activitats, i també d'un pla intensiu de formació del professorat i acompanyament als centres.

En data 14 d'abril, amb la represa telemàtica del curs, el Departament d'Educació va començar el procés de repartiment de 22.000 dispositius amb connectivitat a alumnes que no en disposaven per seguir el curs des de casa. Diverses administracions locals també van desenvolupar actuacions per facilitar dispositius electrònics a alumnat que no en tenia. A més, el Departament d'Educació també va preveure l'aprofitament d'un total de 100.000 dispositius que es troben en els centres educatius públics i tauletes facilitades per entitats privades. Aquest pla d'acció s'adreça en especial als col·lectius d'alumnes més vulnerables, sense el qual no tenen assegurada la continuïtat en les tasques d'aprenentatge, bé per manca de dispositius electrònics o bé perquè no disposen de connectivitat a Internet.

El Departament d'Educació té la previsió de distribuir dispositius electrònics i/o connectivitat a 33.534 alumnes. Pel que fa a la connectivitat, s'ha lliurat a prop del 63,0% de l'alumnat previst, mentre que, pel que fa als dispositius electrònics, aquesta setmana es preveu arribar al 66,0%. A causa de la logística prevista, que comporta un circuit complex d'adquisició i de preparació dels dispositius per poder ser utilitzats pels alumnes, i també de magatzem i distribució per fer-los arribar al seu domicili, a mitjan maig, prop d'una tercera part de l'alumnat a qui s'havia previst distribuir un dispositiu electrònic encara no l'ha rebut.

Taula 18. Distribució de connectivitat i/o dispositius electrònics

	Total	% sobre alumnat amb previsió de cobertura
Alumnat sense mòbil	10.924	-
Alumnat sense dispositius digitals	72.574	-
Alumnat amb previsió de cobertura (dispositius i/o connectivitat)	33.534	100,0
Dispositius electrònics lliurats a domicili	12.257	36,6
Alumnat amb dispositius electrònics en preparació	11.538	34,4
Alumnat a punt de rebre dispositiu	9.215	27,5
Alumnat sense connectivitat a Internet	52.447	-
Alumnat amb previsió de cobertura (connectivitat)	22.015	100,0
Connectivitats lliurades	13.802	62,7

La segregació escolar, a bastament denunciada pel Síndic, no situa els centres en les mateixes condicions a l'hora de desenvolupar activitats lectives a distància amb l'alumnat. Per efecte de la bretxa digital exposada anteriorment, els centres d'alta complexitat, que presenten una elevada concentració d'alumnat socialment desfavorit, tenen més dificultats per garantir que les activitats lectives arriben al conjunt de l'alumnat, i que aquest alumnat rep l'acompanyament necessari i adequat a les seves necessitats. Pel que fa als centres d'alta complexitat, l'escenari de confinament planteja una dificultat afegida.

Malgrat les mesures adoptades en el marc del Pla d'acció: centres educatius en línia per atendre les necessitats dels centres educatius de més complexitat i de l'alumnat més vulnerable per garantir que les oportunitats d'aprenentatge arribin a tot l'alumnat, el Síndic ha rebut algunes queixes relacionades amb mancances en la cobertura de la distribució de dispositius electrònics i connectivitat entre l'alumnat socialment desfavorit i amb la celeritat de la seva tramesa. Transcorregudes algunes setmanes des de la represa telemàtica del curs, nombrosos alumnes no tenien encara

dispositius electrònics per seguir l'activitat lectiva a distància.

A més, la previsió inicialment feta pel Departament d'Educació, que preveia el repartiment de 22.000 dispositius, posteriorment ampliada a 31.000, no cobreix les necessitats detectades pel mateix Departament d'Educació en la consulta efectuada a les famílies.

El Departament d'Educació ha prioritzat la distribució de dispositius electrònics entre l'alumnat que finalitza determinats ensenyaments, especialment de batxillerat i formació professional. No obstant això, la cobertura en els cursos intermedis de cada etapa, i de manera especial a l'educació primària i secundària obligatòria, ha estat més baixa.

El Síndic també ha rebut informacions de docents i responsables de centres sobre la dificultat de connectar amb el conjunt de l'alumnat i de vincular-lo a l'activitat lectiva a través de mitjans telemàtics.

L'alumnat que ha rebut dispositius electrònics pel fet de no tenir-ne ha de retornar-los tan bon punt es restableixi l'activitat lectiva presencial. Val a dir, però, que hi ha la possibilitat que el nou

curs 2020/2021 s'iniciï en un règim de semipresencialitat, especialment si les mesures per evitar la propagació de la COVID-19 impedeixen que tot l'alumnat sigui present tots els dies lectius als centres escolars.

Aquesta circumstància suposa una complexitat afegida per als centres amb una composició socialment desfavorida, especialment si no està garantida la cobertura de la distribució de dispositius electrònics al conjunt de l'alumnat amb necessitat i s'han de distribuir dispositius electrònics propis entre aquest, la qual cosa suposa, al seu torn, minorar la disponibilitat de recursos tecnològics per al desenvolupament de l'activitat lectiva que es faci de manera presencial. En un context de semipresencialitat, els centres educatius i les llars de l'alumnat han de disposar de la dotació d'equips necessaris.

4.5. L'ACCÉS A DISPOSITIUS ELECTRÒNICS UN CONTEXT DE TREBALL A DISTÀNCIA O DE SEMIPRESENCIALITAT

4.5.1. El risc en la gestió del canvi de centre en la transició de l'educació primària a l'educació secundària obligatòria

Objectivament, la interrupció de l'activitat lectiva ordinària d'ençà del tancament dels centres i l'allargament de la situació de confinament han suposat un obstacle amb vista a consolidar els aprenentatges de l'alumnat i completar el programa curricular previst a inici de curs per a cada nivell educatiu.

En data 30 de març de 2020, el Departament d'Educació va fer arribar a les direccions dels centres els Criteris per al desenvolupament de l'acció educativa i l'avaluació dels alumnes en els centres on s'imparteixen els ensenyaments del segon cicle d'educació infantil, primària, secundària obligatòria, batxillerat i formació d'adults, davant la prolongació del període de confinament per la COVID-19, en què es posava l'èmfasi, entre altres aspectes, en la necessitat que les activitats

proposades arribessin a tot l'alumnat, ajustades al ritme i a la situació personal de cada alumne, sense la pressió d'acabar el programa curricular previst.

Les Instruccions per al desenvolupament de l'acció educativa i l'avaluació en el tercer trimestre dels alumnes en els centres on s'imparteixen els ensenyaments del segon cicle d'educació infantil, primària, secundària obligatòria i batxillerat davant la prolongació del període de confinament per la COVID-19, publicades en data 20 d'abril de 2020, anaven en la mateixa direcció, i preveïen que l'avaluació del curs es basés fonamentalment en la informació de què ja disposava el professorat fins al tancament dels centres.

Tot i que els centres han programat activitats regulars amb l'alumnat, també els centres de màxima i alta complexitat, l'activitat lectiva desenvolupada pels centres ha estat força heterogènia. Mentre alguns centres han reforçat els aprenentatges assolits durant els dos primers trimestres, d'altres han avançat en el currículum previst per a l'etapa, amb ritmes i intensitats diferents. Mentre la majoria d'alumnat ha desenvolupat amb normalitat les activitats lectives proposades pel professorat durant el confinament, d'altres han mantingut una relació més intermitent amb l'àmbit escolar.

Aparentment, l'alumnat iniciarà el curs 2020/2021 amb un bagatge de partida més heterogeni del que s'hauria produït si l'activitat escolar s'hagués desenvolupat presencialment i amb tota normalitat.

Per a l'alumnat que es troba a meitat d'etapa, els centres tindran el coneixement precís de l'activitat desenvolupada durant el tercer trimestre del curs 2019/2020 a l'hora de programar el nou curs escolar i, probablement amb més facilitat, podran adequar progressivament els aprenentatges als objectius curriculars previstos per a cada nivell educatiu.

Previsiblement, però, aquest treball d'adequació serà més complex per a l'alumnat que, a causa del final d'etapa, hagi de canviar de centre. Aquest fet és

especialment freqüent en el cas de l'alumnat escolaritzat en escoles de primària que accedirà a centres de secundària, o també de l'alumnat que, en el pas a batxillerat, modifica la seva escolarització. La situació de partida dels alumnes, a causa de la diversitat de dinàmiques de treball viscudes als centres d'origen durant el tercer trimestre del curs 2019/2020, serà més heterogènia. En el cas de l'alumnat socialment desfavorit, a més, cal afegir la desigualtat derivada de les seves condicions materials de vida, de la disponibilitat de recursos a la llar o de l'acompanyament familiar.

4.5.2. El risc d'increment de la repetició

En data 20 d'abril de 2020, el Departament d'Educació va emetre les instruccions, exposades en l'epígraf anterior, en què establia el caràcter avaluable del tercer trimestre i donava les indicacions als centres sobre el procediment d'avaluació.

Aquestes instruccions posen l'accent en l'avaluació com a instrument per acompanyar i millorar el procés d'aprenentatge de l'alumnat, tenint en compte els ritmes i les potencialitats de cadascú, i en l'ús de l'avaluació, tant per al professorat com per a l'alumnat, per analitzar, valorar i reorientar, si escau, el procés d'aprenentatge, identificant-ne les dificultats i trobant estratègies per superar-les.

Aquestes instruccions també estableixen que una premissa bàsica per a l'avaluació del curs 2019/2020: en cap cas podrà modificar de manera negativa l'avaluació qualificadora dels aprenentatges assolits en el període de setembre de 2019 a març de 2020.

Amb tot, dies abans, en data 2 d'abril de 2020, el Síndic va emetre una resolució davant la decisió del Departament d'Educació de reprendre telemàticament el curs. En el marc d'aquesta resolució, el Síndic recordava que les dificultats d'aprenentatge existents durant el període confinament, si no eren ponderades adequadament en l'avaluació final de l'alumnat, podien derivar en un increment

dels nivells de repetició, des de la convicció que determinat alumnat no està en disposició de promocionar de curs perquè no ha adquirit correctament determinats aprenentatges que es consideren bàsics.

Val a dir que l'alumnat amb dificultats d'escolarització durant els primers dos trimestres no disposa de l'oportunitat d'un tercer trimestre ordinari per consolidar, si escau, els aprenentatges que ha d'adquirir.

L'anàlisi comparada en l'àmbit europeu situa Catalunya en nivells alts de repetició, pràctica que els organismes internacionals desaconsellen com a mecanisme de promoció educativa.

En el marc de l'actuació d'ofici oberta, el Síndic ha informat el Departament d'Educació de la voluntat d'aquesta institució de fer seguiment de l'acompanyament proporcionat a l'alumnat en situació més vulnerable i dels resultats de l'avaluació a final de curs, per verificar que la situació derivada del tancament dels centres no ha perjudicat l'avaluació de l'alumnat.

4.5.3. El risc d'increment de l'abandonament educatiu prematur

En el cas de l'alumnat que finalitza els ensenyaments obligatoris o que cursa ensenyaments secundaris postobligatoris, especialment en el cas de l'alumnat amb més dificultats d'escolarització i amb menys predisposició a la vinculació amb la institució escolar, el tancament dels centres ha suposat una certa desconexió, que, quan s'allarga en el temps, incrementa el risc no només de pèrdua d'hàbits d'estudi, sinó, especialment en el cas dels adolescents, d'abandonament educatiu prematur.

La represa de l'activitat lectiva, encara que sigui per canals telemàtics o a distància, tot i les dificultats que comporta, ha suposat una oportunitat de seguiment educatiu i d'ancoratge a l'escolaritat per part d'aquests adolescents. Tot i això, els centres han destacat que aquesta tasca no ha estat fàcil en el cas de determinat alumnat amb menys predisposició a

l'estudi, i també que durant el confinament s'ha debilitat el treball d'orientació d'aquest alumnat a la postobligatòria.

4.6. L'ACOMPANYAMENT DE L'ALUMNAT I DE LES FAMÍLIES EN UN CONTEXTE DE TREBALL A DISTÀNCIA O DE SEMIPRESENCIALITAT

4.6.1. La desigualtat en l'acompanyament de l'alumnat durant el període de tancament dels centres

En data 2 d'abril de 2020, després que el Departament d'Educació anunciés la represa telemàtica del curs, el Síndic va emetre una resolució en què demanava, entre altres aspectes, que es garantís l'acompanyament personalitzat, si convé amb caràcter diari, de l'alumnat amb més dificultats d'escolarització, a través dels diferents canals disponibles, també per via telefònica. L'acompanyament personalitzat del l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge esdevé element nuclear de la funció docent en l'actual situació de confinament.

Aquest acompanyament personalitzat és especialment necessari per a l'alumnat socialment desfavorit, no només per atendre possibles necessitats educatives específiques, més prevalents en aquests alumnes que en d'altres socialment més afavorits, sinó també perquè permet compensar la desigualtat en l'acompanyament escolar que reben per part de les famílies, molt condicionada pel capital educatiu dels progenitors. Ja s'ha assenyalat anteriorment que en una situació de confinament el paper igualador que té l'escola es debilita, perd intensitat i el paper de la família encara esdevé més determinant.

Des d'aquesta perspectiva, la complexitat educativa que el professorat ja gestiona a les aules dels centres amb una elevada concentració d'alumnat amb necessitats educatives específiques encara es fa més present en l'entorn virtual, de manera directament proporcional en la mesura que es debilita el paper que hi té l'escola.

La diversitat de situacions socials que cada alumne disposa a la seva llar familiar, la diversitat d'experiències en què cadascú ha viscut la situació de confinament o la diversitat d'oportunitats i de limitacions de seguir amb el treball proposat pels centres escolars, més heterogènies entre l'alumnat socialment desfavorit, són factors que introdueixen complexitat a la tasca docent feta a distància i que obliguen també a la personalització de l'acompanyament i a l'adaptació dels processos d'ensenyament-aprenentatge a les circumstàncies personals de l'alumnat: més personalització com més altes són les dificultats d'escolarització que presenta l'alumnat.

Davant d'aquesta necessitat, amb caràcter general, el Síndic valora positivament la capacitat que ha tingut el sistema educatiu en conjunt, i el professorat en particular, i l'esforç fet a l'hora de crear entorns virtuals d'aprenentatge i d'adequar en poques setmanes la manera de desenvolupar a través de mitjans telemàtics l'activitat lectiva.

D'acord amb les informacions rebudes en el marc de les queixes, el Síndic valora positivament el contacte que la majoria de professorat ha mantingut amb l'alumnat, periòdicament, a través de videoconferències grupals, i posa en valor la importància de mantenir la tutoria en aquest context.

Amb tot, malgrat l'esforç realitzat pel professorat per adequar la seva tasca docent al nou context que planteja la situació de confinament de l'alumnat, el Síndic també ha constatat que hi ha diferències en el desenvolupament d'activitats educatives per part de professorat i centres. Mentre que alguns alumnes tenen ben planificada una activitat al llarg de la setmana i mantenen un seguiment continuat per part del professorat (en tots o en alguns àmbits curriculars, en el cas de secundària), d'altres veuen com les consignes trameses són propostes més generals a desenvolupar a partir de la voluntat i la disponibilitat dels progenitors. Aquestes diferències es van produir especialment les primeres dues setmanes de tancament dels centres,

en part per la manca d'unes pautes clarament establertes durant aquests dies per part del Departament d'Educació, que provocava que les activitats educatives desenvolupades pels alumnes estiguessin condicionades fonamentalment per la iniciativa i la motivació del professorat o el lideratge dels equips directius dels centres, amb importants desigualtats entre grups-classe i centres.

En relació amb l'acompanyament personalitzat i sistemàtic per part del professorat a l'alumnat socialment desfavorit, val a dir que el Síndic ha constatat a través de les informacions rebudes una diversitat molt gran de maneres de procedir, i en alguns casos també una manca de seguiment suficientment personalitzat de l'alumnat socialment desfavorit, de vegades per les dificultats de localització o per la manca de predisposició dels alumnes, en alguns casos per la manca de predisposició o de disponibilitat d'hores del professorat.

Convé posar de manifest que aquest acompanyament personalitzat sistemàtic és més costós, en temps, que el seguiment ordinari grupal que es pot fer de les activitats lectives, i que en centres amb elevada complexitat, on hi ha una elevada concentració d'alumnat amb necessitats educatives específiques, aquest seguiment no sempre ha estat possible amb les dotacions existents.

4.6.2. Les dificultats d'establir un treball amb les famílies

Una altra manera de neutralitzar o compensar la desigualtat relacionada amb l'acompanyament familiar és reforçar no només el seguiment de l'alumnat, sinó també el suport a les famílies en el context de treball a distància o, si s'escau més endavant, en un context de semipresencialitat.

Aquest suport és més necessari entre les famílies de l'alumnat socialment

desafavorit, educativament menys capitalitzades. El Síndic ha rebut informacions, per exemple, de progenitors amb un baix coneixement d'ús de les noves tecnologies i amb dificultats per resoldre problemes tècnics bàsics en què es troben els infants.

Aquest suport també és més necessari entre les famílies de l'alumnat d'edats més petites, amb menys autonomia. El nivell més baix d'autonomia i d'habilitats digitals dels infants petits condiona el seguiment en situació de confinament de les activitats lectives per part d'aquests al paper d'acompanyament que vulgui tenir cada família en particular, la qual cosa contribueix a reforçar l'impacte de l'origen social familiar en el desenvolupament de l'infant.

En la resolució emesa en data 2 d'abril de 2020 sobre la represa del curs, el Síndic va demanar que la tasca docent disposés, especialment entre els infants més petits d'origen social menys afavorit, de l'acompanyament, també, de les famílies, quan escaigui.

A la pràctica, amb caràcter general, el Síndic no ha detectat que l'acompanyament de l'alumnat per part del professorat s'hagi desenvolupat simultàniament amb un treball sistemàtic amb les famílies. En el supòsit que aquesta situació de confinament s'allargués a l'inici del curs vinent, o que el curs es desenvolupés en una modalitat semipresencial, és una de les mancances estructurals que caldria resoldre.

Els centres amb elevada complexitat i amb elevada concentració d'alumnat d'origen immigrant exposen la dificultat idiomàtica a l'hora de mantenir una relació amb les famílies. En aquest sentit, el Síndic ja ha manifestat al Departament d'Educació que cal tenir en compte la necessitat de disposar de serveis de traducció i interpretació en llengües estrangeres, en cas que escaigui, a fi de facilitar la comunicació del professorat amb els progenitors d'origen immigrant que desconeguin les llengües oficials.

4.6.3. Les dificultats de garantir la vigilància de l'escolaritat obligatòria i la importància de figures professionals com ara els promotors escolars

En el marc de les seves actuacions, el Síndic ha constatat l'elevada prevalença de l'absentisme escolar entre l'alumnat de determinats centres de màxima complexitat, especialment amb elevada concentració d'alumnat d'ètnia gitana, i també, en alguns casos, la poca incidència de la intervenció dels serveis socials sobre el conjunt de casos d'absentisme.

En el marc de l'actuació AO-00022/2018, sobre la situació d'un institut-escola de màxima complexitat, per exemple, el Síndic va constatar a primària, de mitjana, el curs 2017/2018, un 34% d'alumnes que presentaven un absentisme greu (22%), molt greu (6%) o crònic (6%), amb més d'un 25% de faltes d'assistència a classe (26-50%, 51-75% i 75%-100%, respectivament). A secundària, de mitjana, hi havia un 60% d'alumnat que presentava un absentisme greu (23%), molt greu (16%) o crònic (21%), amb més d'un 25% de faltes. Això significava més de 200 alumnes amb absentisme greu, molt greu o crònic (més de 100 dels quals, amb absentisme molt greu o crònic). D'aquests casos, la intervenció dels serveis socials es produïa en menys de la meitat dels casos.

Les dificultats existents per garantir la vigilància de l'escolaritat obligatòria en determinats centres de màxima complexitat s'accentuen en l'actual context de confinament, per la dificultat de garantir el contacte directe amb l'alumnat i les seves famílies. De fet, en aquest context, les informacions rebudes en aquesta institució fan esment de dificultats a l'hora de mantenir la intervenció que habitualment es desenvolupa en la lluita contra l'absentisme escolar.

Els centres amb elevada complexitat que disposen de la figura del promotor escolar, generalment amb una presència alta

d'alumnat d'ètnia gitana, o del TIS posen en valor la tasca desenvolupada per aquests perfils professionals durant el període de confinament, tant pel que fa al seguiment dels alumnes com també de les famílies.

El promotor o promotora escolar és un professional comunitari que treballa als centres escolars, que coneix i participa de la realitat del poble gitano, i que ajuda a potenciar la participació de les famílies del poble gitano en l'educació, les informa sobre l'accés a l'oferta educativa i de lleure, i crea vincles entre la comunitat gitana, el centre educatiu i el seu entorn. També és una figura clau en la prevenció de l'absentisme entre l'alumnat gitano.

En la resolució de 2 d'abril de 2020, el Síndic també demanava al Departament d'Educació que es garantís la coordinació de les direccions dels centres amb els serveis municipals, a fi de contactar amb l'alumnat que no hagi pogut ser localitzat pel professorat, i recordava que la vigilància de l'escolaritat obligatòria, competència que tenen els ajuntaments, s'havia de continuar prestant, malgrat el tancament dels centres i la situació de confinament de l'alumnat.

La Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, defineix l'absentisme com l'absència de classe sense presentar justificant o sense una justificació acceptable, i afegeix que s'han de determinar per reglament quins són els casos que constitueixen absentisme lleu, absentisme moderat o absentisme greu, i quines són les mesures que cal adoptar en cada cas (art. 52).

El tancament de centres i, si s'escau, la continuïtat del curs en la modalitat semipresencial obliguen a adequar els indicadors que determinen la situació d'absentisme, pel fet que no és possible l'assistència al centre, i també els protocols que articulen la resposta, si s'escau.

4.7. EL TREBALL DELS CENTRES AMB ELEVADA COMPLEXITAT AMB ELS AGENTS EDUCATIUS DE L'ENTORN

4.7.1. La manca d'aprofitament del treball en xarxa amb els serveis d'intervenció socioeducativa en el context de confinament

Molts dels alumnes dels centres amb elevada complexitat són usuaris fora de l'horari escolar al llarg del curs de serveis i programes d'acompanyament socioeducatiu, com a elements de prevenció essencials per evitar o atendre situacions de desprotecció i risc.

De tots aquests programes i serveis, destaquen especialment els centres oberts,

establerts en la Cartera de serveis socials vigent, aprovada pel Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de serveis socials 2010-2011, que tenen per objectiu proporcionar atenció a tots els infants en situació de risc afavorint el seu desenvolupament personal i integració social i l'adquisició d'aprenentatges, prevenint i evitant el deteriorament de les situacions de risc i compensant dèficits socioeducatius.

Els centres oberts mostren des de fa anys una tendència de creixement del nombre de places disponibles, més enllà de les 10.000, i del nombre de centres, 288 (vegeu la taula 19). Aquest progressiu creixement de places, i també el desplegament del servei itinerant, ha permès millorar la cobertura social i territorial del servei.

Taula 19. Centres oberts a Catalunya (2005-2019)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Subvenció adreçada als centres oberts del Departament	5,8 M €	5,8 M €	5,8 M €	6,2 M €	6,5 M €	6,5 M €	6,5 M €	7,3 M €	8,0 M €	9,5 M €	10,1 M €	10,5 M €	-
Places de centres oberts	5.714	6.236	6.301	6.698	7.591	7.533	7.876	8.562	8.979	9.426	9.616	10.225	10.412
Nombre de centres	-	-	-	196	199	219	221	238	243	252	270	285	288

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

Nota: el pressupost adreçat als centres oberts del Departament inclou subvencions i contracte programa. Les dades de places de centres oberts inclouen els serveis d'intervenció socioeducativa, tant en l'aspecte pressupostari com de places i centres.

Des de l'any 2016, quan es va desenvolupar el nou model de serveis d'intervenció socioeducativa no residencial per a infants i adolescents en situació de risc i les seves famílies per part del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, el servei de centre obert es complementa amb altres serveis, que permeten cobrir totes les franges d'edat de 0 a 18 anys, garantir la prestació del servei a tot el territori, i també l'enfortiment de la intervenció de caràcter més preventiu i la provisió de recursos i serveis per a la família des del medi. Són el Servei de suport

a les famílies amb infants de 0-3 anys en situació de risc, el Servei d'intervenció amb famílies amb infants i adolescents en situació de risc, el Servei d'acompanyament per a adolescents en situació de risc i el Servei d'atenció socioeducativa itinerant.

Hi ha la previsió que l'any 2020 tots els ens locals disposin d'aquest servei implementat. Actualment, els serveis d'intervenció socioeducativa estan desplegats als Serveis Territorials de Terres de l'Ebre, Tarragona, Lleida i Girona. La incorporació de les àrees

bàsiques corresponents als serveis territorials de Barcelona (comarques, ciutat i metropolitana) està prevista per al contracte programa 2020-2023.

Amb tot, les informacions rebudes fan referència a la manca de coordinació suficient entre els centres escolars i els serveis d'intervenció socioeducativa existents al territori durant el període de confinament per garantir un millor acompanyament de l'alumnat socialment desfavorit amb més dificultats de vinculació amb els centres escolars i amb més mancances socioeducatives.

4.7.2. Els dèficits de cobertura dels plans educatius d'entorn en el conjunt de centres amb elevada complexitat

Un dels instruments més importants a l'hora de promoure el treball en xarxa en l'àmbit educatiu són els plans educatius d'entorn, implantats en la majoria de barris socialment desfavorits de Catalunya i amb actuacions que tenen per objectiu donar respostes integrades i comunitàries a necessitats educatives de l'alumnat escolaritzat a molts centres amb una elevada concentració de complexitat educativa i problemàtiques socials. A través

d'aquests plans, es dona suport institucional i econòmic a projectes d'intervenció socioeducativa impulsats de manera coordinada pels agents locals que tinguin per objectiu reforçar l'equitat educativa i la cohesió social i millorar la situació dels col·lectius socialment desfavorits, i també es dona suport als centres que pateixen els efectes negatius de la segregació escolar.

Per mitjà dels plans educatius d'entorn, s'impulsen projectes comunitaris de suport a la tasca escolar, tallers d'estudi assistit i de reforç escolar, programes d'impuls a la lectura, etc.

Durant els darrers anys, particularment d'ençà del curs 2014/2015, el Departament d'Educació i les administracions locals han impulsat la creació de plans educatius d'entorn. El curs 2019/2020 ja hi havien 129 plans distribuïts en 111 municipis (vegeu la taula 20).

Tot i això, segons la informació de què disposa el Síndic, encara hi ha centres amb elevada complexitat que no disposen d'aquest suport de tipus comunitari. Si bé els centres de màxima complexitat, majoritàriament, disposen d'aquest suport, no succeeix el mateix amb tots els centres d'alta complexitat.

Taula 20. Evolució dels plans educatius d'entorn a Catalunya (2004-2020)

	Municipis	Plans
2004-2005	26	31
2005-2006	53	68
2006-2007	80	95
2007-2008	-	-
2008-2009	-	-
2009-2010	-	-
2010-2011	-	-
2011-2012	-	-
2012-2013	80	97

	Municipis	Plans
2013-2014	77	97
2014-2015	77	96
2015-2016	82	107
2016-2017	88	115
2017-2018	109	128
2018-2019	110	129
2019-2020	111	129

Font: Departament d'Educació.

Les polítiques locals en matèria d'educació desenvolupades pels ajuntaments són molt importants a l'hora de dinamitzar educativament els territoris i de donar suport als centres amb més dificultats, i hi ha desigualtats territorials importants pel que fa a la implicació dels ajuntaments en l'àmbit de l'educació en general, i en la lluita contra la segregació escolar en particular (no només a través dels instruments de planificació educativa, sinó també a través d'actuacions de dinamització educativa dels centres amb una composició social desfavorida).

4.7.3. La dotació de professionals dels serveis educatius de zona

El Síndic ha rebut queixes per part de direccions de centres amb elevada complexitat per l'escassetat d'hores de dedicació de suport i d'assessorament rebudes per part dels serveis educatius de zona.

Les actuacions desenvolupades per aquesta institució evidencien que els serveis educatius de zona prioritzen la intervenció als centres amb elevada complexitat, però que la seva intensitat, de vegades, té marge de millora.

Els serveis educatius de zona són equips multiprofessionals formats pels centres de recursos pedagògics (CRP), els equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (EAP) i els equips d'assessorament en

llengua i cohesió social (ELIC), que col·laboren i donen suport al professorat dels centres públics i privats sostinguts amb fons públics d'una zona geogràfica educativa determinada per a la realització efectiva del projecte educatiu de cada centre.

Des de la perspectiva d'atenció a la complexitat educativa dels centres, els EAP i els ELIC desenvolupen una funció fonamental a l'hora d'avaluar, assessorar i donar suport al professorat i als centres educatius en la resposta a la diversitat de l'alumnat i amb relació als alumnes que presenten necessitats educatives específiques, i també a les seves famílies. Els EAP focalitzen més la seva intervenció a l'entorn de l'alumnat amb necessitats educatives especials, mentre que els ELIC s'orienten més a l'alumnat, especialment procedent de la immigració i/o l'alumnat amb risc d'exclusió social.

A Catalunya, segons les dades del Departament d'Educació, el curs 2018/2019 a primària hi ha 44.743 alumnes amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques (tipus B) i 18.266 alumnes d'incorporació tardana (tipus C), mentre que a secundària n'hi ha 19.031 amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques (tipus B) i 10.769, d'incorporació tardana. A aquest, cal afegir-hi l'alumnat amb necessitats educatives especials, 26.944 escolaritzat en centres ordinaris i 6.615 en centres d'educació especial. El sistema educatiu disposa, alhora, de 116.076 docents, 78.518

en el sector públic i 37.558 en el sector concertat, en els ensenyaments de règim general.

Per garantir l'assessorament del professorat i les famílies, en canvi, la dotació de professionals als EAP i als ELIC és baixa. En el cas dels EAP, per exemple, per al curs 2019/2020, la dotació és de 567 psicopedagogs/gogues, 106 treballadors/ores socials i 87 fisioterapeutes, tal com mostra la taula 13. Això significa que, per cada psicopedagog, per exemple, hi ha més de 100 alumnes amb necessitats educatives específiques i més de 100 docents.

Millorar la dotació de professionals als serveis educatius de zona permetria incrementar el suport que reben els centres amb elevada complexitat educativa a l'hora d'atendre la diversitat que gestionen. Val a dir que la dotació de psicopedagogs als EAP s'ha incrementat lleugerament des del curs 2015/2016 però que, en canvi, no ho ha fet la de treballadors socials, tot i ser un perfil especialment estratègic en la lluita contra la segregació escolar i en l'atenció de l'alumnat en situació de pobresa (vegeu la taula 21).

Taula 21. Evolució dels recursos disponibles a diferents serveis educatius (2015-2020)

EAP	2015-16	2016-17	2017-18	2018-2019	2019-2020
Psicopedagogs/ gogues	521	537	567	567	567
Treballadores/ ores socials	110	110	106	106	106
Fisioterapeutes	87	87	87	87	87

Font: Departament d'Educació.

4.8. LA CONSOLIDACIÓ DELS PROJECTES EDUCATIUS DELS CENTRES AMB ELEVADA COMPLEXITAT

4.8.1. La desigualtat en els projectes educatius de centre per efecte de la composició social

A través de l'informe extraordinari *La segregació escolar a Catalunya (II): condicions d'escolarització*, de 2016, el Síndic va posar l'accent en un efecte espiral que reproduïx la segregació i no afavoreix que els centres tinguin una composició social equilibrada: d'una banda, les condicions d'escolarització, especialment les aportacions econòmiques de les famílies i el projecte educatiu de centre, determinen el nivell de demanda i el perfil social de l'alumnat dels centres; i, d'altra banda, aquest perfil social, especialment a través de les aportacions i de la participació de les famílies, determina les condicions d'escolarització de l'alumnat (activitats

complementàries, sortides, serveis complementaris, etc.).

En un context amb amplis marges d'autonomia dels centres, els centres desenvolupen projectes propis, al marge del suport que ja reben del Departament d'Educació, de vegades amb recursos finançats per les mateixes famílies, de vegades amb l'aprofitament de recursos de l'entorn del centre, en els àmbits de l'aprenentatge de la lectura, de les llengües estrangeres (anglès), de la tecnologia (informàtica, robòtica, etc.), de les arts (música, plàstica, etc.) o de l'educació en valors (filosofia per a infants, ioga, etc.). La presència d'aquests projectes entre els centres és força desigual, de manera que les oportunitats educatives que tenen els alumnes també són desiguals.

Ben sovint, aquestes diferències estan fortament condicionades per la composició social dels centres: els centres, tant públics com concertats, amb més capital social (del

professorat, de les famílies, del territori) acostumen a tenir més facilitats per configurar projectes educatius que garanteixin una formació més integral als seus alumnes.

Davant d'aquest context, els centres amb elevada complexitat es troben en una situació de desavantatge, en part perquè la capacitat de les famílies de satisfer quotes i complementar els recursos que ja aporta el Departament d'Educació són més baixes, i en part perquè hi ha altres aspectes que condicionen el desenvolupament pràctic del projecte, com ara la mobilitat i la capacitació del professorat, la participació de les famílies, la mobilitat de l'alumnat, etc., que comprometen la possibilitat de desenvolupar la tasca educativa en condicions adequades.

4.8.2. La manca de cobertura suficient de programes desegregació de centres amb elevada complexitat

Un dels àmbits estratègics per revertir la situació de segregació escolar és garantir unes condicions d'escolarització equivalents en els diferents centres, de manera que la demanda social no es diferenciï socialment en funció dels projectes educatius de cada centre. El projecte educatiu dels centres és un dels factors més determinants en la tria de centre per part de les famílies, especialment de més capital cultural.

La desegregació d'aquells centres amb baixa demanda, generalment amb una composició social desafavorida, implica, en part, la millora dels seus projectes educatius. Promoure que famílies d'origen social afavorit accedeixin a centres amb una composició social desafavorida implica revalorar els projectes educatius d'aquests centres, per fer-los més atractius a aquest tipus de demanda social.

Hi ha nombroses experiències de centres socialment estigmatitzats, amb una demanda feble, que han aconseguit capgirar aquesta dinàmica a partir de proporcionar condicions d'escolarització avantatjoses que n'incrementin la percepció de qualitat. Els programes inspirats en les Magnet Schools dels Estats Units, que ja s'estan

duent a terme en alguns centres amb especial complexitat social i educativa de Catalunya, en són un exemple.

De vegades, sobretot quan la composició social és especialment desfavorida i la guetització és elevada, la refundació dels centres, si escau a través de processos de tancament i d'obertura o integració en altres centres, esdevé més efectiva.

Aquestes actuacions són positives mentre els problemes de segregació escolar persisteixin, però cal tenir la precaució necessària per evitar que el caràcter distintiu de la seva especialització curricular i pedagògica acabi debilitant la demanda d'altres centres propers.

4.9. L'ATENCIÓ DELS CENTRES CONCERTATS AMB ELEVADA COMPLEXITAT

4.9.1. La linealitat del finançament públic dels centres concertats

Si bé la majoria de centres amb elevada complexitat són de titularitat pública, val a dir que les dades facilitades pel Departament d'Educació posen de manifest que hi ha 37 centres concertats a primària i 24 centres concertats a secundària amb més del 30% d'alumnat estranger, o que hi ha 17 centres concertats a primària i 37 centres concertats a secundària amb més del 30% d'alumnat amb necessitats de suport educatiu, o que hi ha 35 centres concertats a primària i 25 centres concertats a secundària amb alta o molt alta complexitat. Els centres concertats amb elevada complexitat, 39, que escolaritzen prop d'11.000 alumnes d'educació infantil de segon cicle, primària i secundària obligatòria, representen el 6,3% del total de centres concertats que imparteixen aquests ensenyaments i el 6,9% del total de centres sufragats amb fons públics amb alta o molt alta complexitat.

Tot i que també hi ha diversitat interna en la composició social del sector concertat, el finançament públic que reben els centres concertats a través del concert és lineal, independentment de la composició social

dels centres i de la complexitat que escolaritza.

La Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació (LEC), estableix que la quantia del mòdul econòmic del concert per unitat escolar en centres ordinaris s'ha de determinar en les lleis de pressupostos de la Generalitat (art. 205.8).

El Decret 56/1993, de 23 de febrer, sobre concerts educatius, preveu que els mòduls econòmics per unitat estan integrats per les despeses relacionades amb la provisió del personal docent (salari del personal docent, antiguitat del personal docent, substitucions del personal docent i complements de direcció) i per altres despeses com ara les de personal d'administració i serveis, les ordinàries de funcionament, manteniment i conservació i les de reposició d'inversions reals, sense que, en cap cas, es computin amortitzacions ni interessos del capital propi (art. 15).

La Llei 4/2020, de 29 d'abril, de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2020, que determina els mòduls econòmics dels centres privats concertats i distingeix les despeses de personal que formen part del pagament delegat, a més de les despeses de funcionament (art. 23 i annex 1), estableix uns imports comuns, sense diferenciar ni discriminar positivament els centres amb elevada complexitat.

Aquest fet situa els centres concertats amb alta o molt alta complexitat en una situació financera més precària que la resta de centres concertats, i sovint també que altres centres públics amb alta o molt alta complexitat.

En comparació amb la resta de centres públics amb elevada complexitat, aquests centres tenen una dotació de plantilles significativament més baixa, la qual cosa dificulta l'atenció de la diversitat. I en comparació amb la resta de centres concertats, aquests centres no disposen dels mateixos ingressos procedents de les aportacions de les famílies i tenen més dificultats per fer front a despeses no cobertes pel concert, de vegades per atendre aquesta diversitat. Paradoxalment, i a diferència del sector públic, hi ha centres concertats amb elevada complexitat que

tenen una dotació de plantilles més baixa tant dels centres públics sense aquesta complexitat, com també dels centres concertats amb una composició social afavorida (que complementen la dotació de personal docent previst pel pagament delegat a través de finançament privat).

La manera que troba el Departament d'Educació per incrementar el finançament dels centres concertats amb alta o molt alta complexitat és a través de les subvencions per al finançament addicional de centres privats d'entorns de característiques socioeconòmiques desafavorides.

L'Ordre ENS/198/2017, de 25 d'agost, per la qual s'aproven les bases reguladores del procediment de concessió de subvencions per dotar de finançament addicional els centres privats que presten el Servei d'Educació de Catalunya en entorns de característiques socioeconòmiques desafavorides, preveu que es poden acollir a aquesta subvenció els centres concertats amb percentatge d'alumnes amb necessitats educatives específiques derivades de situacions socioeconòmiques o socioculturals desafavorides superior al 10% respecte al total d'alumnes escolaritzats al centre, sempre que disposin de resolució d'escolarització de la direcció dels serveis territorials.

Amb tot, aquesta subvenció té mancances relacionades amb la intensitat de l'import i, consegüentment, del seu caràcter compensatori.

Així, la Resolució EDU/2698/2019, de 9 d'octubre, per la qual s'obre el procediment de convocatòria pública per a la concessió de subvencions per dotar de finançament addicional els centres privats que presten el Servei d'Educació de Catalunya en entorns de característiques socioeconòmiques desafavorides, per al curs 2019-2020, preveu un import màxim destinat a la concessió d'aquestes subvencions, que és de 6,6 milions d'euros per a l'any 2020.

Si tenim present que el curs 2017/2018 el Departament d'Educació va destinar al finançament dels ensenyaments objecte de concert l'import de 1.129,7 milions d'euros, dels quals un 91,2% té a veure amb el pagament delegat i un 8,8%, 99,1 milions

d'euros, a les despeses de funcionament (vegeu la taula 22), aquesta partida és menys del 0,6% del que ingressen els centres concertats en concepte de concert, per la

qual cosa no té eficàcia suficient a l'hora de graduar el finançament públic dels centres concertats en funció de la seva composició social.

Taula 22. Finançament dels concerts educatius per part del Departament d'Educació (2017/2018)

	Retribució bruta	SS Empresa	Despeses funcionament	Total
Import	787.314.258,81	243.280.105,97	99.145.409,85	1.129.739.774,63
%	69,7	21,5	8,8	100,0

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Nota: les dades de finançament dels concerts educatius fan referència al conjunt d'etapes educatives, no només educació infantil de segon cicle, educació primària i educació secundària obligatòria.

De fet, la finalitat d'aquesta subvenció, que consisteix en un mòdul per curs de 600,00 euros per a cada alumne amb necessitats educatives específiques derivades de situacions socioeconòmiques o socioculturals desfavorides, amb resolució d'escolarització de la direcció dels serveis territorials, és evitar la discriminació dels alumnes pertanyents a famílies en situació econòmica més desfavorida, suplint les aportacions que les famílies no poden fer per motius econòmics, i que serveixen per finançar les activitats complementàries que desenvolupa el centre. Aquesta subvenció, però, no serveix per incrementar la dotació de plantilles dels centres concertats amb una complexitat més elevada o compensar-la, a fi que puguin atendre millor la diversitat que presenten.

Algunes direccions de centres amb elevada complexitat destaquen, a més, que no tots els alumnes amb necessitats educatives específiques disposen de resolució d'escolarització de la direcció dels serveis territorials, per la manca de recursos suficients per part dels EAP.

4.9.2. La manca d'ús dels contractes programa per als centres concertats amb elevada complexitat

Els contractes programa, que es van posar en funcionament el curs 2006/2007 amb un

total de 27 centres concertats, van ser suprimits a partir del curs 2012/2013, set anys més tard de la seva implementació, a causa de les restriccions pressupostàries del Departament d'Educació.

Els contractes programa són una de les mesures previstes en la LEC com a mesura de corresponsabilització de tots els centres en l'escolarització d'alumnes (art. 48.5, 201.2 i 205.9). A través dels contractes programa, l'Administració educativa aporta recursos addicionals als centres que presten el Servei d'Educació de Catalunya en funció de les característiques socioeconòmiques de la zona, la tipologia de les famílies dels alumnes que atén el centre i els continguts de l'acord de corresponsabilitat que se signi.

Malgrat que els contractes programa es van mostrar efectius com a instrument a l'hora de promoure l'escolarització equilibrada d'alumnat i també a l'hora de donar suport financer als centres amb elevada complexitat en municipis com ara Vic, Manlleu o Olot, no s'han reprès a partir de l'any 2015, quan els pressupostos del Departament d'Educació van iniciar una tendència de creixement.

Tot i la convocatòria de finançament addicional anteriorment referida per evitar la discriminació econòmica dels alumnes procedents de famílies en situació econòmica més desfavorida, el Síndic ja ha

Beneficiaris	2007 (2007/ 2008)	2008 (2008/ 2009)	2009 (2009/ 2010)	2010 (2010/ 2011)	2011 (2011/ 2012)	2012 (2012/ 2013)	2013 (2013/ 2014)	2014 (2014/ 2015)	2015 (2015/ 2016)	2016 (2016/ 2017)	2017 (2017/ 2018)	2018 (2018/ 2019)	2019 (2019/ 2020)
Subvencions als centres privats concertats per a activitats complementàries de l'alumnat amb necessitats educatives específiques	9.795	12.432	14.657	14.489	14.489	0	0	0	0	0	0	0	-
Subvencions destinades al finançament addicional dels centres privats que presten el Servei d'Educació de Catalunya en entorns de característiques socio-econòmiques desfavorides	0	0	0	0	0	-	4.342	7.019	6.908	7.614	-	-	-
Contracte programa	-	-	-	12.165	12.165	0	0	0	0	0	0	0	0

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

4.9.3. La insuficiència del concert dels centres concertats amb elevada complexitat

La LEC relaciona la gratuïtat de l'ensenyament, entre d'altres, amb la suficiència financera dels centres (art. 42) i l'assegurament dels recursos públics, com a condició necessària per fer efectiva la gratuïtat dels ensenyaments obligatoris i dels declarats gratuïts (art. 50.1).

En el marc de les seves actuacions, el Síndic destaca, amb caràcter general, que les condicions que han de fer possible la gratuïtat de l'ensenyament no estan plenament garantides actualment, de vegades per dèficits en el règim de pagament de quotes, però també perquè la suficiència financera dels centres del Servei d'Educació de Catalunya no sempre està assegurada.

Pel que fa als centres concertats, les anàlisis fetes pel Síndic sobre aquest assumpte conclouen que les quotes abonades per les famílies en concepte d'activitat complementària, de serveis escolars i d'aportacions voluntàries a les fundacions, sovint, complementen els recursos rebuts a través dels concerts per garantir el

funcionament dels centres, tot i que els costos de funcionament difereixen substancialment entre centres, com també difereix el grau de corresponsabilitat dels centres en l'escolarització equilibrada d'alumnat.

En l'informe *La segregació escolar a Catalunya (II): condicions d'escolarització*, presentat al Parlament de Catalunya l'any 2016, el Síndic destacava que hi ha centres concertats ubicats en entorns socials desfavorits en què la partida del concert corresponent a la despesa de funcionament no cobreix íntegrament la despesa que ha de fer el centre en conceptes necessaris i bàsics per al seu funcionament ordinari (noves tecnologies a l'aula, dotació addicional de professionals per garantir l'atenció d'alumnat amb necessitats educatives especials, servei de secretaria i consergeria del centre, servei de neteja i manteniment de les instal·lacions, etc.), que passa a cobrir-se per mitjà de les aportacions de les famílies. Aquest fet situa aquests centres en una situació de dependència de les aportacions econòmiques de les famílies per garantir-ne el funcionament de què no sempre disposen a causa de la seva composició social.

De fet, les informacions trameses per direccions de determinats centres concertats amb corresponsabilitat en l'escolarització equilibrada d'alumnat i amb una composició social desfavorida remetent a les dificultats existents per poder obtenir aquests recursos addicionals per part de les famílies, per la situació econòmica especialment precària que travessen. Aquests centres manifesten les dificultats que els suposa garantir el funcionament del centre amb l'única aportació del finançament del concert i escolaritzar alumnat que no té capacitat econòmica de cofinançar les activitats i els serveis existents.

En canvi, aquests problemes de suficiència econòmica no hi són en altres centres concertats amb una composició social més afavorida, amb famílies que fan aportacions econòmiques als centres cinc o més vegades més altes que altres centres amb una composició social desfavorida. Aquestes diferències es traslladen a la prestació del servei educatiu, amb desigualtats importants en els projectes educatius dels centres.

Davant d'aquesta realitat, en el marc del Pacte contra la segregació escolar a Catalunya, signat l'any 2019 pel Departament d'Educació i la majoria d'ajuntaments de més de 10.000 habitants i d'agents educatius, reconeix l'infrafinançament del Servei d'Educació de Catalunya, que provoca que part del servei educatiu que presten els centres s'hagi de finançar per mitjà de les aportacions de les famílies, la qual cosa resulta contradictòria amb el principi de gratuïtat que regeix el nostre sistema educatiu i suposa un important factor de desigualtat, tant en l'accés als centres com també en la configuració dels projectes educatius, condicionats, en part, pel finançament privat de les famílies.

El Síndic ha posat de manifest els efectes especialment perversos que genera que part dels projectes educatius dels centres es financin a través de les quotes de les famílies, no només perquè suposa un factor de desigualtat per a l'alumnat socialment desfavorit i també per als centres públics i concertats amb una elevada complexitat educativa, sinó també perquè les diferències en la composició social dels centres

contribueixen a configurar, al seu torn, un servei d'educació de Catalunya amb projectes educatius desiguals: els centres públics o concertats amb una composició social més afavorida acostumen a tenir més capacitat per finançar per mitjà de les quotes de les famílies projectes educatius més atractius i de més qualitat que els centres públics o concertats amb una composició social menys afavorida. Ja s'ha fet menció en epígrafs anteriors d'aquesta espiral de la reproducció de la segregació escolar.

És en aquest sentit que el Pacte té, entre les seves actuacions, la creació de la Comissió d'estudi sobre el cost de la plaça escolar per analitzar, entre altres aspectes, la suficiència financera dels centres públics i concertats per garantir-ne la gratuïtat.

En el marc d'aquesta comissió, que ja ha finalitzat els seus treballs i que properament presentarà l'informe sobre el cost de la plaça escolar, ha evidenciat que aquest infrafinançament dels centres provoca que part del seu funcionament se sufragui amb les aportacions de les famílies.

El Pacte contra la segregació escolar preveu en el futur que s'incrementi la inversió pública en educació per part del Departament d'Educació, tant en centres públics com concertats, per corregir, entre altres aspectes, les desigualtats educatives associades al cobrament de quotes.

4.9.4. Els dèficits en la intensitat del suport rebut pels serveis educatius de zona i pels serveis educatius específics per part dels centres concertats amb elevada complexitat

Anteriorment, s'han exposat els dèficits relacionats amb la dotació de recursos dels serveis educatius de zona, especialment dels EAP i els ELIC, que esdevenen fonamentals per atendre la diversitat social dels centres.

En el marc de les seves actuacions, el Síndic ha rebut queixes sobre possibles greuges en la intervenció dels serveis educatius de zona i dels serveis educatius específics (CREDA, CREDV, CRETIC) en funció de la titularitat del centre. Segons les persones

interessades, la manca de dotació suficient de professionals provoca que els centres concertats es vegin comparativament més privats d'aquests serveis que els centres públics, que tenen més prioritat. L'Administració educativa, per la seva banda, recorda que, amb caràcter general, els centres públics tenen una composició social més desfavorida que els centres concertats, situació que explica una dedicació horària també preferent.

A la pràctica, molts dels centres concertats contracten personal de suport per garantir l'atenció a la diversitat o disposen de serveis psicopedagògics finançats a partir de les aportacions que fan les famílies. En el cas dels centres concertats amb elevada complexitat, aquests serveis no tenen la mateixa dotació, tot i la presència més elevada de necessitats educatives específiques entre l'alumnat.

Són centres que troben a faltar una major dedicació horària d'assessorament i de suport per part dels serveis educatius de zona i dels serveis educatius específics.

4.10. LA LLUITA CONTRA LA SEGREGACIÓ ESCOLAR

4.10.1. La necessitat del nou decret d'admissió d'alumnat

En el marc de l'informe *La segregació escolar a Catalunya (I): la gestió del procés d'admissió*, de l'any 2016, el Síndic va destacar que la manca d'una millora estructural en la correcció dels nivells de segregació escolar del sistema educatiu s'explicava, en part, per la poca intensitat de les polítiques de lluita contra la segregació escolar implementades i per la manca de desplegament reglamentari i també en la pràctica dels instruments i els marges que ofereix l'ordenament jurídic.

Per un costat, el Síndic posava en valor avenços en aspectes com ara el tancament d'alguns centres fortament guetitzats, atesa la baixa demanda i les dificultats de revertir la situació; l'aplicació de reduccions de ràtio als centres amb elevada complexitat educativa, que facilita la gestió de

l'escolarització als centres que tenen una elevada concentració d'alumnat socialment desfavorit i redueix l'impacte educatiu de la segregació escolar en aquests centres; la millora de la valoració social i de la demanda de centres amb una composició social desfavorida, socialment estigmatitzats, a través de mesures de consolidació dels projectes educatius però també a través de mesures focalitzades d'acompanyament de famílies en el procés d'admissió d'alumnat, o també la més gran conscienciació per part de les diferents comissions de garanties d'admissió sobre la necessitat de combatre la guetització de determinades escoles i d'evitar aquelles pràctiques que estan més visiblement relacionades amb la reproducció de la segregació escolar, com ara la concentració de la matrícula viva en determinades escoles socialment més estigmatitzades.

El Síndic, però, també lamentava que, llevat d'excepcions positives, no s'emprin intensament i de manera continuada en el temps tots els instruments ja disponibles amb l'actual decret d'admissió. Les experiències positives dutes a terme a escala local, de fet, demostren que aquestes mesures no resolen completament el problema social (que té, en efecte, arrels que depassen l'àmbit de l'educació), però sí que són efectives per aconseguir un sistema educatiu més cohesionat i socialment més equilibrat. L'ús parcial o esporàdic d'aquests instruments resulta ineficaç en els territoris amb el fenomen més consolidat.

Encara hi ha dèficits, per exemple, amb l'ús de la reserva de places, que és el principal instrument actualment disponible, especialment per l'escassa detecció proactiva de necessitats educatives específiques durant el procés ordinari d'admissió, per la mala determinació del nombre de places reservades i per la manca d'actuacions específiques d'acompanyament de l'alumnat amb necessitats educatives específiques a aquesta reserva en el procés d'admissió. La poca detecció prèvia o durant el procés fa que l'impacte de la reserva, si s'utilitza, sigui molt baix.

O, per exemple, tampoc s'utilitzen suficientment les ampliacions o les reduccions de ràtio com a mesura per

promoure l'escolarització equilibrada de la matrícula fora de termini, que, malgrat ser d'alumnat amb necessitats educatives específiques, s'escolaritza encara massa sovint en centres amb vacants, amb una composició social desfavorida, o les adscripcions i la zonificació per combatre la segregació escolar, quan en molts municipis es consoliden itineraris de continuïtat entre centres segregats o es configuren zones internament homogènies que reproduïen la segregació urbana, o també quan es desactiven aquests instruments a través de models d'adscripció múltiple (de totes les escoles amb tots els instituts d'una zona) o de zones úniques (que suposen una deszonificació del municipi), sense considerar l'impacte que aquesta planificació genera sobre la segregació escolar.

I, per un altre costat, el Síndic també lamentava la manca de desplegament reglamentari, a través d'un nou decret d'admissió d'alumnat, dels principals instruments previstos en la Llei d'educació de Catalunya de l'any 2009 per combatre la segregació escolar, especialment la possibilitat d'establir proporcions màximes d'alumnat amb necessitats educatives específiques als centres o l'allargament de la vigència de la reserva de plaça fins a l'inici de curs (art. 48.1).

Davant d'aquest escenari, i en el marc del Pacte contra la segregació escolar, el Departament d'Educació va iniciar a finals de l'any 2019 la tramitació d'un nou decret d'admissió que incorpori nous instruments per combatre la segregació escolar. El mes de gener de 2020 el Departament d'Educació va fer públic el projecte de nou decret, que respon als compromisos adoptats en el Pacte, amb la previsió d'aprovar-lo properament i de ser efectiu de cara al procés d'admissió corresponent al curs 2021/2022.

Entre altres mesures, el projecte de decret preveu: l'ampliació de supòsits per determinar la consideració de necessitats educatives específiques derivades de situacions socioeconòmiques desfavorides; mesures per promoure l'escolarització d'alumnat socialment afavorit en centres d'alta complexitat, com ara l'oferta singular; la proporció màxima d'alumnat amb

necessitats educatives específiques als centres; la prohibició d'escolaritzar la matrícula viva d'alumnat amb necessitats educatives específiques en centres d'alta complexitat; la definició de la segregació escolar i de l'escolarització equilibrada d'alumnat des d'una perspectiva àmplia (no estrictament de repartiment de l'alumnat amb més dificultats); l'establiment de zones educatives heterogènies com a unitats de gestió del procés d'admissió d'alumnat; el tancament de ràtios a partir de l'inici de curs; els criteris per a l'assignació de les sol·licituds d'admissió que es presenten fora del període ordinari de preinscripció; la tramitació electrònica de la preinscripció i la matrícula a través de l'oficina electrònica; l'allargament de la durada de la reserva d'alumnat amb necessitats educatives específiques fins a l'inici de curs; la creació de la unitat de detecció i prospectiva; l'establiment de procediments d'admissió separats per a l'alumnat ordinari i l'alumnat amb necessitats educatives específiques; els criteris d'accessibilitat econòmica i de no-exclusió de les activitats escolars i l'establiment d'ajuts; el deure d'elaborar informes d'impacte sobre els models d'adscripció i zonificació escolar; els criteris per determinar la programació de l'oferta; els límits dels increments i les reduccions de ràtio per a la lluita contra la segregació escolar, o els límits d'accés a la informació pública a dades que poden afectar la segregació escolar, entre d'altres.

Aquestes són mesures necessàries que poden contribuir a reduir la segregació escolar en el conjunt del sistema i que, consegüentment, poden contribuir a millorar progressivament la concentració de complexitat en determinats centres.

4.10.2. L'impacte de la reconversió d'escoles amb elevada complexitat en instituts-escola sobre la segregació escolar

En els darrers anys, el Departament d'Educació ha promogut de manera intensa la creació d'instituts-escola, sovint a partir de la reconversió de centres de primària ja existents.

Amb vista al curs 2018/2019, el Departament d'Educació va reconvertir tres escoles en

institut-escola a l'Hospitalet de Llobregat i a Mataró. Amb vista al curs 2019/2020, el Departament d'Educació va crear 25 nous instituts-escola en municipis com ara Badalona, Lleida, Ampostà, Castellar del Vallès, Castelló d'Empúries, el Vendrell, Rubí, Barberà del Vallès, Santa Coloma de Gramenet, Montcada i Reixac, l'Hospitalet de Llobregat, Barcelona o Ripollet, entre d'altres. I amb vista al curs 2020/2021, el Departament ha anunciat que desplegarà 26 nous instituts escola en municipis com ara Olot, Palamós, Tortosa, El Vendrell, Cambrils, Badalona, l'Hospitalet de Llobregat, Sabadell, Sant Cugat del Vallès, Terrassa, Barcelona, Santa Coloma de Gramenet o Montcada i Reixac, entre d'altres.

En total, sumats a altres instituts-escola creats des del curs 2004/2005, Catalunya disposarà de 79 instituts-escola repartits en diferents municipis.

El Síndic constata que molts d'aquests instituts-escola de nova creació procedeixen de la transformació de centres de primària amb baixa demanda i amb una composició socialment desfavorida, amb l'objectiu que aquest nou model organitzatiu de centre faciliti l'atenció de les necessitats educatives de l'alumnat i reforci la seva transició de primària a secundària.

El context de davallada de la demografia educativa a l'educació infantil de segon cycle i primària i d'increment de les necessitats d'escolarització a l'educació secundària obligatòria ha portat el Departament d'Educació a estendre aquest tipus de reconversió de centres davant la necessitat de creació de noves places a secundària.

Amb tot, el Departament d'Educació exposa que els motius que justifiquen la reconversió d'escoles en instituts-escola respon bàsicament a motivacions de caràcter pedagògic: la necessitat de continuïtat i coherència educativa entre l'educació infantil i primària i l'educació secundària obligatòria amb l'objectiu d'assolir l'èxit educatiu de tots i combatre la segregació escolar. El pas de la primària a la secundària ha de permetre enfortir, segons exposa el Departament d'Educació, aquesta mirada transversal per àmbits curriculars i

enfocaments globalitzats. A més, afegeix, s'afavoreix una atenció personalitzada i integral, tot reduint el nombre de professorat referent dels alumnes. I, finalment, el Departament d'Educació fa esment del fet que aquest model és un projecte amb un únic claustre de professors que integra professionals del cos de mestres i del cos de professorat d'ensenyament secundari. Aquest fet enriquidor ha de facilitar que tots els docents, independentment del cos on pertanyin, actuïn tenint en compte la continuïtat educativa dels tres als setze anys.

Pel que fa a la conversió d'escoles en instituts-escola, convé destacar que aquesta mesura es fa en el marc del manament del Departament d'Educació de programar l'oferta educativa. En aquest sentit, la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, estableix en l'article 44 que "1. Correspon al Departament aprovar la programació de l'oferta educativa" i que "4. El Departament, en el marc de la programació educativa, ha de determinar periòdicament l'oferta de llocs escolars tenint en compte l'oferta existent de centres públics i centres privats concertats". Addicionalment, l'esmentada llei preveu en l'article 45 que "1. El Govern, en el marc de la programació de l'oferta educativa, crea centres públics de titularitat de la Generalitat, en modifica la composició i, si escau, els suprimeix" (tal com també ho fa l'article 74, sobre creació, autorització i supressió de centres educatius).

Així doncs, aquesta mesura, si bé pot ser discutida legítimament per membres de la comunitat escolar dels centres afectats, atès que modifica les seves condicions d'escolarització o les seves opcions d'accedir-hi o d'accedir a altres instituts que han deixat d'estar adscrits als centres de primària on estan escolaritzats, per si mateixa no suposa una vulneració de drets, i s'emmarca dins les funcions de programació de l'oferta educativa que l'Administració educativa té assignades.

Pel que fa a la programació de l'oferta, la Llei 12/2009 preveu en l'article 44 que "3. Correspon al Govern determinar els criteris de programació [...]" i que aquesta programació educativa ha de respondre als principis d'equitat i de qualitat educatives, entre d'altres. Particularment, estableix que

“2. La programació de l’oferta educativa té per objecte establir, amb caràcter territorial, les necessitats d’escolarització que ha de satisfer el Servei d’Educació de Catalunya per a garantir el dret a l’educació de tothom [...]. Aquesta programació ha de garantir la qualitat de l’educació i una adequada i equilibrada escolarització dels alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu que propiciï la cohesió social”.

En el marc de les seves actuacions, el Síndic ha manifestat la seva preocupació per la reconversió d’escoles amb baixa demanda i amb una composició social desfavorida en instituts-escola a l’efecte de combatre la segregació escolar, perquè aquesta reconversió pot contribuir a reproduir la seva composició social, atès que el pas a secundària de l’alumnat que procedeix de primària és directe o no s’aprofita el canvi d’etapa com a oportunitat de barrejar l’alumnat procedent de centres amb diferent composició social.

Alhora, el Síndic també ha destacat que la creació de centres de secundària amb una oferta diferenciada (seccions d’institut, institut-escola, etc.) de la resta d’instituts del municipi (amb ESO i batxillerat o amb ESO, batxillerat i FP) pot tenir impacte sobre la segregació escolar, perquè pot generar desequilibris en l’admissió d’alumnat explicats per aquesta diferenciació. En funció de la realitat del municipi i del mateix centre, però, el Síndic també ha destacat que aquesta pot ser una mesura, precisament, per combatre aquest fenomen.

El Pacte contra la segregació escolar a Catalunya, subscrit pel Departament d’Educació l’any 2019, preveu, entre les mesures de l’actuació 3, orientacions en la programació escolar, “estudiar l’impacte de la programació de l’oferta de secundària en l’equitat del sistema i programar l’oferta dels instituts per evitar segregació escolar (el cas de les seccions d’institut, dels instituts-escola o dels instituts amb FP en municipis amb altres instituts)”.

Adicionalment, en el marc de l’actuació 25, consolidació dels itineraris de primària a secundària en el sector públic, també es preveu la mesura d’“estudiar l’impacte de la programació de l’oferta de les seccions d’institut i dels instituts-escola sobre la

segregació escolar als municipis que també tenen instituts (i també dels instituts que, per raó de l’oferta d’ensenyaments postobligatoris que tenen, presenten desigualtats en el procés d’admissió d’alumnat), i desenvolupar mesures a fi de consolidar-ne l’oferta i de fer-la atractiva per a l’alumnat i les seves famílies”.

4.10.3. La necessitat d’adoptar mesures de programació de l’oferta davant la davallada demogràfica: el tancament de centres amb elevada complexitat

L’evolució demogràfica ha imposat en els darrers anys, i continuarà imposant en el futur, la necessitat que el Departament d’Educació hagi de prendre decisions estructurals sobre la configuració de l’oferta educativa a cada territori, de creació d’oferta cada cop més intensa en els ensenyaments secundaris però també, com a factor més innovador dels darrers quatre anys, de supressió d’oferta als ensenyaments de segon cicle d’educació infantil. La baixa natalitat i el decrement dels fluxos migratoris a partir de la crisi econòmica de 2008 provoca que cada cop hi hagi menys infants en edat d’accedir al sistema educatiu.

El Síndic ha alertat que les situacions de sobreoferta generen les condicions propícies per a la reproducció de la segregació escolar. Hi ha nombrosos municipis amb un excedent important en l’oferta inicial de places.

L’existència de zones amb sobreoferta, amb més places escolars que sol·licituds de plaça, contribueix que els centres amb una demanda social més feble no puguin cobrir les seves places i concentrin vacants, que debiliten encara més la seva demanda i són emprades de vegades per escolaritzar la matrícula fora de termini sovint socialment desfavorida. Alhora, l’existència de zones amb una oferta de places més elevada que la demanda potencial resident a la mateixa zona facilita la mobilitat d’unes zones cap a d’altres, moviments que sovint tenen a veure amb processos de fugida de determinades famílies residents respecte als centres o a les zones amb una composició social menys afavorida.

En aquest context, en el marc de les actuacions d'aquesta institució, el Síndic ha manifestat reiteradament al Departament d'Educació la possibilitat de tancar centres guetitzats, com a mesura de xoc per combatre la segregació escolar, si les mesures desenvolupades relacionades amb la gestió del procés d'admissió i amb la consolidació del seu projecte educatiu no són efectives.

No es tracta d'una actuació irregular del Departament d'Educació, des del moment que aquesta administració pot adoptar aquesta decisió de suprimir centres en el marc de les seves competències, i que la mateixa supressió no malmet necessàriament les condicions de qualitat i equitat en què els alumnes estaran escolaritzats.

En aquesta línia, el Pacte contra la segregació escolar, promogut pel Departament d'Educació i el Síndic de Greuges, en col·laboració amb la majoria d'ajuntaments i d'agents de la comunitat educativa, signat el març de 2019 al Parlament de Catalunya, estableix en l'actuació 3, d'orientacions en la programació escolar, "analitzar, si escau, el possible tancament (o refundació) dels centres públics guetitzats, quan hi hagi un clar desequilibri en la composició social del seu entorn, després de constatar la impossibilitat de revertir aquesta situació, un cop aplicades les mesures que corresponguin per heterogeneïtzar la composició social del centre".

En el cas de la refundació, el Síndic afegeix la necessitat d'evitar que suposi una situació de sobreoferta al municipi, atès que té efectes negatius sobre la segregació escolar. Com és sabut, l'existència de zones amb sobreoferta, amb més places escolars que sol·licituds de plaça, contribueix que els centres amb una demanda social més feble no puguin cobrir les places i concentrin vacants, que en debiliten encara més la demanda.

En el cas del tancament progressiu, el Síndic recorda que aquesta discrecionalitat de què disposa el Departament d'Educació en la programació de l'oferta educativa, però, no impedeix que la decisió adoptada, malgrat que pugui estar justificada per determinats criteris de planificació educativa, tingui alguns riscos pel que fa a la planificació d'un servei educatiu de qualitat.

A criteri d'aquesta institució, el risc principal d'un tancament progressiu té a veure amb la possible manca d'inversió al centre i amb el progressiu deteriorament del seu projecte educatiu, si no s'adopten les mesures oportunes per evitar-ho. De vegades, la progressiva pèrdua d'alumnat i la situació de provisionalitat poden afectar, amb el temps, la cohesió i la implicació del claustre de professorat, la sostenibilitat de les activitats extraescolars, etc.

5. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

5.1. L'IMPULS DEL PACTE CONTRA LA SEGREGACIÓ ESCOLAR A CATALUNYA PER FER FRONT A LA CRISI DE LA PANDÈMIA DE LA COVID-19

El Pacte contra la segregació escolar a Catalunya conté diferents actuacions per protegir i donar suport als centres amb elevada complexitat. La crisi social i econòmica derivada de la pandèmia de la COVID-19 situa aquests centres en una situació de més gran complexitat educativa, especialment per l'impacte de la crisi econòmica en el benestar dels infants socialment desfavorits i en l'accés a les oportunitats educatives en condicions d'igualtat. El desplegament de les actuacions previstes en el Pacte contra la segregació escolar, doncs, és avui més necessari.

Aprovació del nou decret d'admissió d'alumnat

El mes de gener de 2020 el Departament d'Educació va fer públic el Projecte de decret de la programació de l'oferta educativa i del procediment d'admissió en els centres del Servei d'Educació de Catalunya, que conté mesures per evitar la concentració d'alumnat socialment desfavorit als centres d'alta complexitat, com ara l'establiment d'una proporció màxima d'alumnat amb necessitats educatives específiques o la prohibició d'escolaritzar-hi matrícula fora de termini amb necessitats educatives específiques, i també mesures per avançar cap a la gratuïtat de l'ensenyament, com ara una convocatòria d'ajuts per a activitats complementàries i sortides escolars.

Davant del context obert amb la crisi de la pandèmia de la COVID-19, el Síndic demana al Departament d'Educació que aprovi el nou decret d'admissió, perquè, tan aviat com sigui possible, es puguin fer efectives les mesures que s'hi preveuen.

Convocatòries d'ajuts a l'escolaritat

El Pacte contra la segregació escolar a Catalunya també preveu la convocatòria d'ajuts a l'escolaritat adreçats a l'alumnat socialment desfavorit, després de constatar les desigualtats

que pateix en l'accés a les activitats complementàries, a les sortides i colònies escolars i als serveis escolars, i també en l'accés als llibres de text i material escolar.

L'increment de les necessitats socials derivades de la crisi econòmica oberta, que situarà en una posició de més precarietat social i econòmica moltes famílies, especialment les famílies que escolaritzen els infants en centres amb elevada complexitat, el Síndic demana al Departament d'Educació que desplegui les convocatòries d'ajuts que ja estan previstes en la Llei d'educació de Catalunya, actualment sense convocar.

En concret, el Síndic demana al Departament d'Educació:

- Que es restableixi una convocatòria d'ajuts per a l'adquisició de llibres de text i material didàctic complementari i informàtic, tal com estableix l'article 6.4 de la Llei d'educació de Catalunya.
- Que es convoquin els ajuts per fomentar l'accés de l'alumnat a les activitats complementàries i a les colònies i sortides escolars en igualtat d'oportunitats, tant en centres públics com en centres concertats, i les garanties que la despesa pública destinada s'adreci efectivament a aquests ajuts per a infants (art. 50.3 i 202 de la LEC).

El nou projecte de decret d'admissió preveu aquests ajuts, i també el dret de l'alumnat a l'accessibilitat econòmica i a la no-exclusió per raons econòmiques a aquestes activitats.

Adicionalment, atès el seu caràcter preventiu i educatiu, el Síndic també demana al Departament d'Educació i a les administracions locals que convoquin els ajuts per fomentar l'accés de l'alumnat socialment desfavorit a les activitats educatives fora de l'horari lectiu en igualtat d'oportunitats (art. 202 de la LEC).

Adequació de les plantilles dels centres amb elevada complexitat: més dotacions i més interdisciplinàries

A criteri d'aquesta institució, la configuració de les plantilles dels centres no discrimina suficientment els centres amb elevada complexitat. Les escoles públiques de

màxima complexitat disposen, amb caràcter general, d'una dotació més per línia que els centres amb baixa complexitat. La configuració de les seves plantilles, a més, està mancada d'interdisciplinarietat, fonamentalment en l'àmbit social (educadors socials, treballadors socials, etc.) i de la salut (psicòlegs, logopedes, etc.), amb perfils adequats per atendre les necessitats educatives de l'alumnat i desplegar la funció social que desenvolupa el centre. El TIS, que és un avenç en aquest sentit, és present en centres de màxima complexitat, però no en tots els centres amb elevada complexitat.

La crisi econòmica incrementarà les necessitats socials de moltes famílies i, consegüentment, també afectarà el benestar psicosocial de l'alumnat.

En relació amb aquest assumpte, el Síndic demana al Departament d'Educació:

- Que s'incrementi, a través de la normativa que regula l'elaboració de les plantilles les dotacions de personal docent dels centres amb elevada complexitat, d'acord amb les necessitats educatives del seu alumnat, de manera suficient per atendre les necessitats educatives específiques existents.
- Que es garanteixi la dotació de plantilles més multidisciplinàries als centres amb una elevada complexitat educativa, amb assignacions de professionals de l'àmbit social (tècnics d'integració social, educadors socials, treballadors socials, etc.) i de l'àmbit de la salut (psicòlegs, logopedes, etc.) per atendre les necessitats existents.
- Que es garanteixi la provisió de la dotació de figures professionals com ara les dels promotors escolars o del personal tècnic d'integració social en el conjunt de centres amb elevada complexitat.
- Que es garanteixi l'accés a les aules d'acollida a partir de primer d'educació primària i, en l'educació secundària obligatòria, que es garanteixi la dotació d'aules d'acollida des de l'inici de curs escolar, d'acord amb una projecció de l'alumnat escolaritzat que tindrà aquesta necessitat de suport educatiu al conjunt de

l'etapa educativa (des de primer fins a quart). Per fer aquesta projecció, en el cas de l'alumnat que s'escolaritza a primer d'ESO, i en cas que el centre no disposi d'educació primària, l'Administració educativa hauria de tenir en compte l'alumnat que està escolaritzat en aquest nivell el curs anterior.

Adicionalment, el Síndic també demana al Departament d'Educació que promogui l'estabilitat dels claustres de professorat dels centres amb elevada complexitat i que garanteixi la capacitació i la implicació del claustre de professorat, no només per atendre la diversitat de l'alumnat, sinó també per consolidar el projecte educatiu i millorar la valoració del centre per part de l'entorn.

Pel que fa al sector concertat, convé posar de manifest que les plantilles que finança el Departament d'Educació a través del concert són lineals, independentment de la seva composició social, i no discriminen positivament els centres amb elevada complexitat. La seva composició social, a més, no té capacitat per ampliar les plantilles a partir de les aportacions de les famílies, com fan altres centres concertats sense complexitat. En aquest sentit, el Síndic demana al Departament d'Educació que busqui fórmules per incrementar les dotacions als centres concertats amb elevada complexitat, encara que sigui a través dels contractes programa.

Contractes programa amb els centres públics i concertats amb elevada complexitat

Els contractes programa són una de les mesures previstes en la Llei d'educació de Catalunya com a mesura de corresponsabilització de tots els centres en l'escolarització de l'alumnat (art. 48.5, 201.2 i 205.9). A través dels contractes programa, el Departament d'Educació aporta recursos addicionals als centres que presten el Servei d'Educació de Catalunya en funció de les característiques socioeconòmiques de la zona, la tipologia de les famílies dels alumnes que atén el centre i els continguts de l'acord de corresponsabilitat que se signi.

A causa de l'infrafinançament dels centres del Servei d'Educació de Catalunya, una part del cost de l'escolarització es finança través de les aportacions de les famílies. Tal com s'ha exposat prèviament, els centres amb elevada complexitat tenen ingressos procedents de les famílies molt inferiors als dels centres sense complexitat.

L'assignació econòmica que atorga el Departament d'Educació als centres públics per cobrir despeses de funcionament i el mateix concert educatiu per als centres privats sostinguts amb fons públics no discriminen positivament els centres amb elevada complexitat. Aquesta realitat provoca que els projectes educatius de centre sigui, sovint, menys enriquits que els de centres amb una composició social afavorida, amb una oferta d'activitats complementàries i extraescolars inferior, amb una provisió més baixa de colònies escolars, amb menys serveis escolars, etc., per la dificultat de finançar-les.

Davant d'aquesta situació, el Síndic demana al Departament d'Educació que promogui el desplegament dels contractes programa amb els centres amb elevada complexitat, a fi d'incrementar-ne el finançament per a les despeses de funcionament i per a la cobertura dels costos d'escolarització dels alumnes de famílies amb dificultats econòmiques.

En el marc d'aquests contractes programa, el Síndic demana al Departament que desplegui mesures per garantir la qualitat dels projectes educatius dels centres amb més complexitat social, i que implementi les mesures necessàries per compensar la incidència de la composició social del centre en el desenvolupament del projecte educatiu.

En aquesta línia, el Síndic proposa que els contractes programa, a més del finançament addicional, contribueixin també a consolidar els projectes educatius de centre a través de:

- Desenvolupar projectes en els àmbits de l'aprenentatge de la lectura, de les llengües estrangeres (anglès), de la tecnologia (informàtica, robòtica, etc.), de les arts (música, plàstica, etc.) o de l'educació en valors (filosofia per a infants, etc.).

- Desenvolupar actuacions orientades a promoure l'organització de colònies escolars als centres escolars, especialment quan es troben en entorns socials desfavorits.

- Promoure la participació dels centres en programes de desegregació que contribueixin a millorar i prestigiar els projectes educatius d'aquests centres (per exemple, amb programes inspirats en les Magnet Schools).

Adopció de mesures de programació de l'oferta per donar resposta a l'evolució demogràfica que evitin la segregació escolar: el tancament de centres i la creació d'instituts-escola amb elevada complexitat

La davallada demogràfica obligarà el Departament d'Educació a adoptar decisions en la programació de l'oferta, principalment per evitar la sobreoferta a l'educació infantil de segon cicle i primària, que és un dels factors que reforcen els desequilibris en el nivell de demanda dels centres i també en la seva composició social. Així mateix, l'evolució de la demografia educativa també obligarà el Departament d'Educació a crear oferta a l'educació secundària obligatòria.

Per evitar la sobreoferta a l'educació infantil de segon cicle i a primària, les opcions de què disposa el Departament d'Educació són promoure decrements de ràtio als diferents centres d'una mateixa zona, tancar grups sense seguir estrictament criteris de demanda per evitar la reproducció dels desequilibris en els nivells de demanda dels centres o tancar centres.

El Síndic valora el tancament de centres amb elevada complexitat quan les mesures per revertir-ne la guetització s'han mostrat inefectives. El tancament de centres amb elevada complexitat en zones amb forts desequilibris en la composició social dels centres pot ser una bona mesura per reduir la segregació escolar.

En cas de tancaments progressius de centres, el Síndic demana al Departament d'Educació que en garanteixi el bon funcionament mentre no hagin cessat

definitivament l'activitat, evitant que la seva situació de provisionalitat afecti la qualitat educativa que s'ofereix a l'alumnat escolaritzat. Així mateix, el Síndic també demana al Departament d'Educació actuacions més intensives per refundar els projectes educatius dels centres amb elevada complexitat. En el cas d'una refundació del centre, cal evitar que derivi en una situació de sobreoferta al municipi.

Amb caràcter general, i atesos els previsibles canvis en la programació de l'oferta, el Síndic també demana que s'adoptin les decisions relacionades amb la supressió de grups o centres amb una anàlisi prèvia dels efectes sobre l'equitat i la qualitat del sistema educatiu.

Per crear oferta a l'educació secundària obligatòria, el Departament ha optat en els darrers anys per promoure la reconversió d'escoles, moltes amb elevada complexitat, en instituts-escola.

Davant d'aquest fet, el Síndic demana al Departament d'Educació que analitzi quins efectes genera la conversió d'escoles en instituts-escola en municipis on hi ha altra oferta de primària i secundària, a l'hora de consolidar la demanda dels centres i combatre la segregació escolar, i en el cas de centres amb elevada complexitat, que analitzi quines mesures específiques per combatre la segregació escolar es desenvolupen per desegregar instituts-escola.

5.2. L'ORGANITZACIÓ DEL CURS 2020/2021 PER GESTIONAR L'EFECTE CONFINAMENT DERIVAT DE LA CRISI DERIVADA DE LA PANDÈMIA DE LA COVID-19

5.2.1. La preparació d'un nou curs en condicions d'excepcionalitat: presencialitat i un pla específic per a centres amb elevada complexitat

La incertesa sobre l'evolució de la pandèmia de la COVID-19 fa difícil preveure com es desenvoluparà el curs 2020/2021. Hi ha la possibilitat que s'iniciï amb situació de (semi)confinament de l'alumnat o amb els

centres funcionant amb normalitat, però també, en aquest cas, que durant el curs calgui tornar a situacions de confinament. És possible, també, que, per prevenció del contagi, calgui adoptar mesures de semipresencialitat.

A mitjan maig, el Departament d'Educació ha anunciat que els centres funcionaran amb grups de 13 alumnes de primària i 15 a secundària, i si no hi ha espais suficients, s'haurà de fer en modalitat híbrida.

Davant de les limitacions del treball no presencial, cal fer tot el possible per iniciar el curs en modalitat presencial per a tot l'alumnat, amb les dotacions necessàries i amb la reorganització dels temps i els espais escolars.

El Síndic demana al Departament d'Educació que garanteixi les mateixes condicions d'escolarització al conjunt de l'alumnat. No pot ser que hi hagi alumnat que segueixi diferents modalitats d'escolarització (presencial o híbrida) en funció d'aspectes com ara la disponibilitat d'espais. El tipus de modalitat d'escolarització no pot estar supeditada ni a l'autonomia dels centres ni tampoc a les seves característiques materials, perquè aquest fet suposaria un risc de desigualtat entre centres en el procés d'aprenentatge de l'alumnat.

Protocol de salut per als centres escolars de prevenció de la COVID-19

Atesa la probable pervivència del virus, el Síndic recorda la necessitat de prioritzar el dret a la salut dels infants i de les seves famílies, per sobre d'altres necessitats d'índole social i econòmica, com ara la necessària conciliació de la vida laboral i familiar.

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant estableix el dret de l'infant a gaudir del més alt nivell de salut possible (art. 24), i també el dret que en totes les accions que concerneixen l'infant, tant si són portades a terme per institucions de benestar social públiques o privades, tribunals de justícia, autoritats administratives o cossos legislatius, cal considerar principalment l'interès

primordial de l'infant i assegurar als infants tota la protecció i atenció necessàries per al seu benestar, tenint en compte els drets i els deures dels seus pares, tutors legals o d'altres persones que en tinguin la responsabilitat legal i, amb aquest fi, han de prendre totes les mesures legislatives i administratives adequades (art. 3).

La Convenció de les Nacions Unides també estableix que el dret a la salut ha de ser compatible, alhora, amb el dret a l'educació, i que aquest es desenvolupi en condicions d'igualtat d'oportunitats (art. 28).

En el moment en què es reprengui la presencialitat, el Síndic demana al Departament d'Educació, conjuntament amb el Departament de Salut, que elabori un protocol de salut que orienti els centres escolars davant de possibles escenaris que es poden produir durant el curs, amb instruccions clares per als equips directius, professorat, alumnat i famílies.

L'ús d'equipaments alternatius i la revisió de l'horari escolar per garantir la presencialitat per a tothom de cara al curs 2020/2021

El Síndic també demana que les necessitats organitzatives i infraestructurals dels centres per complir amb les recomanacions de les autoritats sanitàries a l'hora de prevenir el contagi no siguin un obstacle a l'hora d'impedir l'inici del curs en modalitat presencial, sempre que es puguin trobar solucions alternatives. Les necessitats organitzatives no han de passar per davant de l'interès superior de l'infant, que no és altre que continuar l'activitat lectiva en les condicions de presencialitat, d'acord amb el seu dret a l'educació dels infants en igualtat d'oportunitats.

En aquest sentit, el Síndic recorda que l'activitat lectiva semipresencial per torns alterns o a distància no és una situació òptima i, per aquest motiu, demana al Departament d'Educació que, si escau, estableixi acords amb les administracions locals per aprofitar la xarxa d'equipaments o altres serveis adreçats a la infància per garantir l'escolaritat del conjunt de l'alumnat.

Per ampliar la capacitat d'atenció en grups més reduïts, el Síndic també recorda la

possibilitat de modificar l'horari escolar, si convé amb l'ampliació del temps d'esbarjo o amb l'establiment d'horaris diferenciats per a l'alumnat, per garantir que els infants assisteixin diàriament a l'escola.

Davant la possibilitat de reprendre l'activitat lectiva de manera presencial durant aquest darrer trimestre del curs 2019/2020, el Síndic demana al Departament d'Educació que valori en quines condicions es durà a terme, i que només es faci efectiva aquesta represa si, d'acord amb les mesures de prevenció del contagi que estableixin les autoritats sanitàries, és possible desenvolupar un treball educatiu en condicions mínimament adequades. A criteri d'aquesta institució, per exemple, reprendre l'activitat lectiva presencial amb la necessitat d'aplicar mesures estrictes de distanciament social de l'alumnat no és convenient, ni té un impacte acadèmic per a bona part de l'alumnat reprendre el curs presencialment durant dues setmanes.

L'efecte confinament en els aprenentatges i en les trajectòries educatives de l'alumnat, especialment de l'alumnat socialment desfavorit, no es pot compensar en les poques setmanes que falten per finalitzar el curs, sinó que s'haurà de fer de cara al curs 2020/2021.

El retorn a l'escola aquest curs 2020/2021 ha d'estar molt orientat a respondre a necessitats específiques, siguin de conciliació de la vida laboral i familiar de les famílies, siguin d'atenció de situacions de vulnerabilitat social i de dèficits d'acompanyament familiar, que facin necessària la posada a disposició d'un espai socioeducatiu destinat a l'atenció dels infants.

En vista d'aquesta situació, el Síndic demana al Departament d'Educació:

- Que es continuï amb el seguiment de l'activitat lectiva a distància fins a final de curs 2019/2020.
- Que s'obrin els centres escolars, si les autoritats sanitàries ho permeten, per organitzar serveis d'atenció socioeducativa de l'alumnat, amb una funció lúdica i de reforç escolar i acompanyament en el seguiment de l'activitat lectiva a distància, si escau a través de personal monitor de

menjador propi dels centres escolars o de professorat o personal de suport que no estigui exercint docència directa, adreçades a l'alumnat amb necessitats de conciliació o d'acompanyament.

- Que es faci un pla específic en el cas dels centres amb elevada complexitat, on bona part de l'alumnat és socialment desfavorit i requereix aquest suport. Aquest retorn pot ser inviable si les autoritats sanitàries exigeixen l'aplicació de mesures de distanciament social, per la qual cosa caldria buscar espais alternatius, com ara escoles properes amb menys concentració d'alumnat socialment desfavorit o equipaments municipals.

Per dimensionar l'abast d'aquesta mesura, cal tenir present que hi ha 91.224 alumnes d'educació infantil de segon cicle, primària i secundària obligatòria en situació de privació material severa, 141.337, amb beca de menjador escolar o 182.862, escolaritzats en centres amb elevada complexitat.

Distribució a tot l'alumnat amb privació digital de dispositius electrònics i connectivitat

Encara que la represa del nou curs 2020/2021 es produeixi en condicions de presencialitat, hi ha la incertesa sobre com es desenvoluparà el curs, per la qual cosa el Departament d'Educació ha de garantir que tots els alumnes poden desenvolupar-lo, si escau, de manera telemàtica.

El Síndic ha constatat l'esforç fet pel Departament d'Educació i les administracions locals a l'hora de distribuir dispositius electrònics per a l'alumnat que no tenia ordinador o connectivitat per efecte de la bretxa digital, però també ha constatat que no tot l'alumnat que es trobava en aquesta situació, prop de 55.000 famílies, ha rebut al llarg del curs 2019/2020 un dispositiu electrònic per desenvolupar l'activitat lectiva. No disposar d'aquests dispositius suposa una vulneració del dret a l'educació d'aquests infants, perquè no poden accedir a les activitats que organitza el centre en condicions d'igualtat d'oportunitats.

El Departament d'Educació té la previsió de distribuir dispositius electrònics i/o connectivitat a 33.534 alumnes. Pel que fa a la

connectivitat, s'ha lliurat a prop del 63,0% de l'alumnat previst, mentre que, pel que fa als dispositius electrònics, aquesta setmana es preveu arribar al 66,0%. A causa de la logística prevista, que comporta un circuit complex d'adquisició i de preparació dels dispositius per poder ser utilitzats pels alumnes, i també de magatzem i distribució per fer-los arribar al seu domicili, a mitjan maig, prop d'una tercera part de l'alumnat a qui s'havia previst distribuir un dispositiu electrònic encara no l'ha rebut.

Per aquest motiu, el Síndic demana al Departament d'Educació que prossegueixi amb la distribució de dispositius electrònics per al conjunt de l'alumnat, especialment de l'alumnat escolaritzat en centres amb elevada complexitat.

Continuïtat de les beques de menjador escolar en context de confinament

Més enllà de la bretxa digital, el Síndic constata que la crisi derivada de la pandèmia amplifica desigualtats que ja eren presents als centres, especialment als centres amb elevada complexitat, en part relacionades amb l'acompanyament familiar de l'alumnat, molt condicionat pel capital educatiu dels progenitors, i que esdevé més determinant en un context de treball a distància o de semipresencialitat, però també en el terreny econòmic: la desigualtat educativa derivada dels efectes de la crisi econòmica sobre les condicions materials de vida de l'alumnat socialment desfavorit i la desigualtat educativa derivada dels efectes de la pobresa sobre les condicions de salut de l'alumnat socialment desfavorit. Des d'aquesta perspectiva, és important reforçar les polítiques d'ajuts econòmics a les famílies.

El Departament d'Educació ha actuat amb diligència, malgrat casos puntuals relacionats amb algun problema amb la tramitació administrativa, a l'hora de garantir targetes moneder amb els imports amb les beques de menjador per a l'alumnat de famílies amb dificultats econòmiques, amb l'objectiu de garantir en el context de confinament del suport econòmic necessari per a l'adequada alimentació dels infants.

En menys de quinze dies, es van emetre i distribuir 149.680 targetes per atendre

l'alumnat que era beneficiari d'una beca menjador, i també l'alumnat que tenia el menjador obligatori i estava en una situació socioeconòmica vulnerable assimilada a la de l'alumnat que tenia una beca.

En aquesta línia, el Síndic demana al Departament d'Educació que continuï amb la provisió d'aquesta pràctica, mentre duri la situació de confinament o també, en la part proporcional que correspongui, en cas que hi hagi una modalitat de semipresencialitat. Mentre els menjadors dels centres escolars continuïn tancats, o mentre l'assistència al menjador no pugui estar garantida per a tots durant tots els dies de la setmana, el Departament d'Educació ha de continuar proporcionat aquest suport.

El Departament d'Educació també informa que el sistema de targetes de prepagament que s'ha implementat comporta un increment no previst de la despesa del Departament d'Educació entorn dels 400.000 euros per setmana. D'acord amb l'article 8 del Reial decret-llei 7/2020, el Departament d'Educació va percebre 3,0 milions d'euros de l'Estat per al finançament dels ajuts destinats a garantir el dret bàsic d'alimentació dels infants en situació de vulnerabilitat que es troben afectats pel tancament dels centres educatius. Aquesta dotació, però, només cobreix el sobrecost pressupostari fins a la setmana del 27 d'abril. Per aquest motiu, el Departament d'Educació demana que el Govern espanyol aprovi un increment dels fons amb la quantia necessària per cobrir el cost de la mesura fins que sigui necessària.

Ahora, el Síndic també recorda la importància de desplegar les convocatòries d'ajuts a l'escolaritat exposades en epígrafs anteriors.

Elaboració d'un pla específic per a centres amb elevada complexitat

L'efecte confinament i la situació de crisi derivada de la pandèmia de la COVID-19 té un impacte especialment significatiu als centres amb elevada complexitat i accentua les seves necessitats d'incrementar la dotació de plantilles i que aquestes siguin més multidisciplinàries, i també les necessitats d'augmentar les despeses de funcionament dels centres, per consolidar els seus projectes educatius i garantir la igualtat d'oportunitats

respecte a l'alumnat escolaritzat als centres que no tenen elevada complexitat.

El Síndic demana al Departament d'Educació que el pla de desconfinament contingui mesures de discriminació positiva específiques per als centres amb elevada complexitat.

A Catalunya, el 20,9% de centres a primària i el 16,4% de centres de secundària són amb elevada complexitat. Aquests centres, majoritàriament públics (93,1%), escolaritzen 128.997 alumnes de primària i 53.865 alumnes de secundària.

5.2.2. La prevenció de l'efecte confinament en els aprenentatges i en les trajectòries educatives de l'alumnat

Adaptació curricular (simplificació del currículum), avaluació i desplegament de mesures organitzatives flexibles per reforçar els aprenentatges en competències bàsiques

En capítols anteriors, s'ha destacat la manca d'evidència empírica encara sobre l'efecte real de la suspensió de l'activitat lectiva presencial en els aprenentatges de l'alumnat. Factors com ara l'ús de mitjans telemàtics per al desenvolupament de l'activitat lectiva i les desigualtats d'accés als dispositius tecnològics per efecte de la bretxa digital, el fort condicionament dels aprenentatges a l'acompanyament familiar i les desigualtats relacionades amb el capital educatiu dels progenitors a l'hora de fer el seguiment del treball escolar de l'alumnat, la manca d'experiència prèvia per part del professorat en la impartició d'ensenyaments a distància i la diversitat de models i ritmes d'activitats curriculars proposades per centres i professorat, o l'impacte psicològic del confinament en els infants i les desigualtats socials en les condicions materials en què aquest confinament s'ha dut a terme, previsiblement, hauran tingut un impacte en el desenvolupament educatiu de l'alumnat, però se'n desconeix l'abast.

La durada limitada d'aquesta situació excepcional, previsiblement un trimestre, fa pensar en la possibilitat que aquest efecte, si hi és, es pugui revertir durant el curs

2020/2021. És important, però, conèixer en quina situació es troba cada alumne a inici de curs a partir d'uns estàndards competencials adaptats, amb l'objectiu de programar l'activitat curricular corresponent.

Aquesta activitat haurà de contenir, per força, continguts competencials que s'havien desenvolupat en el darrer trimestre del curs anterior i que no s'han pogut abordar adequadament en la represa telemàtica del curs, i compaginar aquests aprenentatges amb els previstos inicialment per al curs 2020/2021, el següent nivell educatiu.

La necessitat de treballar continguts de dos nivells educatius diferents planteja la necessitat, alhora, d'adaptar i, si escau, simplificar el currículum previst i de centrar els esforços a garantir els aprenentatges de les competències bàsiques.

Aquesta simplificació també serà necessària en cas que el curs 2020/2021 no es pugui desenvolupar de manera normal.

En aquest sentit, el Síndic demana al Departament d'Educació:

- Que es defineixin els continguts competencials a desenvolupar per a cada nivell educatiu durant el curs 2020/2021, incorporant-hi les competències bàsiques inicialment previstes per a la segona part del curs 2019/2020 (nivell educatiu anterior), a través de l'adaptació i, si escau, simplificació dels programes curriculars ordinaris, posant l'èmfasi a garantir l'aprenentatge adequat de les competències bàsiques.
- Que s'organitzi una avaluació a inici de curs de tot l'alumnat per conèixer el seu nivell d'adquisició dels aprenentatges, a fi de fer l'adaptació curricular que correspongui en cada cas.

Per reforçar els aprenentatges de les competències bàsiques, el Síndic també demana que es desenvolupin mesures organitzatives flexibles, adaptades a les necessitats de cada alumnat, a través d'agrupaments flexibles o també a través de la modificació transitòria de les dedicacions horàries inicialment previstes per a cada àmbit competencial.

Acompanyament a la transició de l'educació primària a l'educació secundària obligatòria i programes d'orientació en la transició dels ensenyaments obligatoris als postobligatoris

Aquestes adaptacions curriculars són especialment pertinents per a l'alumnat que canvia d'etapa i de centre. Les diferències detectades pels diferents centres i professors en la manera d'abordar la represa telemàtica del curs 2019/2020 provocaran, de ben segur, una diversificació més gran en els nivells d'aprenentatge assolits per cada alumne.

Des d'aquesta perspectiva, el Síndic demana al Departament d'Educació que s'acompanyi especialment l'alumnat que fa el pas de primària a secundària i que, per tant, canvia de centre, i que es garanteixi que el professorat del centre de primària fa un traspàs adequat de la situació de cada alumne al professorat de secundària.

Pel que fa a l'alumnat que finalitza els ensenyaments obligatoris, el Síndic també demana al Departament d'Educació que es reforcin durant els propers mesos i per a tots els instituts, especialment als instituts amb elevada complexitat, els programes d'orientació de l'alumnat, per prevenir l'abandonament educatiu prematur. També cal prevenir l'abandonament de l'alumnat que ja estava cursant ensenyaments postobligatoris, especialment el batxillerat i els cicles formatius de grau mitjà, i que, per efecte del tancament dels centres, han experimentat un procés de desconexió dels estudis.

Límits a la repetició per al curs 2019/2020

Les resolucions del Síndic emeses durant el confinament també han posat l'accent en el risc d'incrementar la repetició de curs, davant el caràcter avaluable del tercer trimestre i davant la impossibilitat de no poder desenvolupar tot el currículum inicialment previst.

Les instruccions del Departament d'Educació ja emeses sobre l'avaluació posen l'accent que l'activitat lectiva desenvolupada durant el tercer trimestre no podrà afectar negativament l'avaluació final de l'alumnat. També és cert, però, que

l'alumnat que tenia avaluacions negatives en els dos primers trimestres del curs no ha tingut un trimestre normal per millorar el seu rendiment acadèmic.

Els organismes internacionals desaconsellen la repetició com a pràctica per promoure el progrés educatiu de l'alumnat. Des d'aquesta perspectiva, i també de les elevades xifres de repetició a secundària existents a Catalunya, en comparació amb altres països europeus, el Síndic demana al Departament d'Educació que no permeti la repetició a primària i que es faci de manera excepcional a secundària.

Programes de reforç escolar i d'acompanyament familiar a través dels plans educatius d'entorn i dels serveis d'intervenció socioeducativa: la prevenció de l'absentisme i la desconexió

Un dels dèficits identificats durant el desenvolupament del curs en context de confinament té a veure amb els problemes per aconseguir connectar determinats alumnes amb dificultats d'escolarització amb el treball escolar, no només a causa de la bretxa digital, sinó també per problemes de desafecció escolar ja existents prèviament al tancament dels centres.

En alguns casos, els centres no han comptat amb el suport dels serveis d'intervenció socioeducativa, principalment els centres oberts, que disposen de professionals educadors que durant el curs ja treballen en tasques de reforç escolar i de socialització fora de l'horari escolar amb molts d'aquests infants, i també amb les seves famílies.

Els plans educatius d'entorn també desenvolupen experiències de reforç escolar, tot i que no tots els centres amb elevada complexitat disposen d'aquest tipus de suport de caràcter comunitari.

En el context de confinament, l'acompanyament familiar esdevé fonamental per al bon seguiment de l'activitat lectiva a distància, i més encara que quan es desenvolupa de manera presencial. El capital educatiu de les famílies tendeix a condicionar, com ja s'ha assenyalat, la qualitat d'aquest acompanyament per part dels progenitors als infants. Els centres

amb elevada complexitat, però, no sempre han trobat instruments, estratègies o aliances per treballar amb les famílies. La manca de serveis de traducció i interpretació en llengües estrangeres dificulta la relació de les famílies amb els centres escolars, quan aquestes no coneixen les llengües oficials.

Els centres amb elevada complexitat que disposen de promotors escolars o personal tècnic d'integració social han posat en valor la tasca desenvolupada de prevenció de l'absentisme escolar, de connexió dels alumnes amb més desafecció escolar en l'activitat lectiva i de treball amb les famílies. No tots els centres amb elevada complexitat, però, disposen d'aquest recurs.

En aquest sentit, amb vista al curs 2020/2021, el Síndic demana al Departament d'Educació i als ajuntaments:

- Que s'articuli un treball compartit entre els centres amb elevada complexitat i els serveis d'intervenció socioeducativa, per promoure la vinculació de l'alumnat amb dificultats d'escolarització a l'activitat lectiva proposada pels centres, especialment si perdura una situació de confinament o de treball escolar semipresencial.
- Que es potenciïn, en el marc dels plans educatius d'entorn i dels serveis d'intervenció socioeducativa, i en col·laboració amb els centres escolars, programes de reforç escolar durant el curs.
- Que es promoguin que tots els centres amb elevada complexitat disposin de plans educatius d'entorn i de figures professionals, com ara els promotors escolars i el personal tècnic d'integració social, que contribueixin a combatre l'absentisme.
- Que es promogui la creació d'espais de treball del professorat amb les famílies, tant de l'alumnat més petit com també de l'alumnat socialment menys afavorit, especialment entre els centres amb elevada complexitat, en col·laboració amb els serveis d'intervenció socioeducativa.
- Que s'adapti, conjuntament amb les administracions locals, els protocols de prevenció de l'absentisme escolar en context de confinament.

- Que s'afavoreixi l'accés dels centres a serveis de traducció i interpretació en llengües estrangeres, en cas que escaigui, a fi de facilitar la comunicació del professorat amb els progenitors d'origen immigrant que desconeguin les llengües oficials.
- Que es destinin els professionals dels serveis educatius (EAP, CRP, LIC, etc.) a donar suport específicament als centres amb elevada complexitat, en coordinació amb les direccions i el professorat, a fi de garantir el seguiment directe de l'alumnat amb necessitats de suport educatiu i amb més dificultats.

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Síndic de Greuges de Catalunya
Passeig Lluís Companys, 7
08003 Barcelona
Tel 933 018 075 Fax 933 013 187
sindic@sindic.cat
www.sindic.cat

